

ONLAR HIÇ BİR SURETTE İMAN ETMEZLER.....	6
Yüce Meali:	6
Tefsir-i Şerifi:	6
Melekler İnce Bile İman Etmezler	6
Ölümlerle Konuşmalar	6
Kusay bin Kilâb Ced'ân Bin Amr	6
Kubul Kelimesi?	6
Mu'cizeler ve İman	7
Taştan Ayna Olmaz	7
Çirkin Cevher	7
Mürşid-i Kâmiller.....	7
Mucize ve Kerametler İnsanları Terbiye İçindir.....	8
Mağrurlar ve Mürşid-i Kâmiller	8
Âkıbet Bende Olmaktır.....	8
İlâhî Yardım.....	8
Hikâye (Tevekkül).....	8
Peygamberlerin Düşmanları	9
Şeytan Nedir?	10
Şeytanlar Birbirine Telkinde Bulunurlar	11
Vahiy Nedir?	11
Samimiyetsiz Sözler	11
Allah Dileseydi	11
Akılları Çelmeye Çalışırlar	11
İşârî Manâlar	12
Şeytan ve Nefs-i Emmâre	12
İncinmek	12
Şeytanın Tasallutları	12
Şeytan ve Müminlerin Ölümü	12
Şeytandan Korunmak	13
Şeytanın Gayesi	13
Hikaye (Şeytanın vesvesesi)	13
Cinnî Müslüman Olursa.....	13
Hikâye	13
Adaletle Hükmetmek	14
Yüce Meali:	14
Tefsir-i Şerifi:	14
Hakem Edinmek	15
Hakem ile Hâkim.....	15
Sebeb-i Nüzul	15
Allâh(cc) Kitap İndirdi	15
Kur'ân-ı Kerim.....	15
Kur'ân-ı Kerim Mükemmel Bir Kitaptır	16
Kur'ân-ı Kerim tamdır	16
Kur'anda Değişiklik Yok	17
Allâhü Teâlâ İşiten ve Bilendir.....	17
Kur'ân-ı Kerim Hüccetüllahtır	17
Kurandan Kafirler Döner	17
Şer'î Teklifler Kuldân Kalkar mı?.....	17
Âhirette Mükellefiyetler?	18
Mertebeler	18
Meczûblar Noksanlıkların İçindedirler	18
Peygamberler Meczûb Olamaz.....	18
Hikâye (Cezbe hali).....	19
İnsan Eşref-i Mahlûkattır	19
Hazret-i Ahmed	19
Nefsin Islâhı.....	19
Varis-i Nebî Kimdir?	19
Hakîm Kimdir?.....	19
İlimsiz Fetva Veren?.....	19
Efendimiz {s.a.v.} Hazretlerinin Düzelttiği Fetva	20

Meleklerin Utandığı Şey?	20
Kime Fetva Sorulur?.....	20
Maneviyât Kime Sorulur?	20
Evlîyâullâh, İlim ve Marifet	21
Halifetüllah.....	21
İnsanların Çoğuna Uyarsan.....	21
Yüce Meali:	21
Tefsîr-i Şerifi:	21
Allâhü Teâlâ Hazretlerinin Emirleri	22
Kesin Bilgi Sahibi Olmayanlar Saptırırlar	22
En Büyük Dalâlet?.....	22
Hak Yolda Zannın Yeri Yoktur	22
Tahmin Yürütürler.....	22
Allâhü Teâlâ Bilir	23
Helal kesimler.....	23
Yüce Meâlî:	23
Tefsîr-i Şerifi:	23
Allah'tan Başkasının Adıyla Kesilenler	23
Kur'ân-ı Kerime İman.....	23
Besmeleyle Kesilenler Helâldir	23
Müslümanlar ile Müşrikler Kesme İşinde	24
Leş Yemek Haramdır.....	24
Haramı Beyan.....	24
Tilâvette Te'hîr Nüzûl'deTehiri Gerektirmez.....	25
Zaruret Hâilleri Hariç	25
Ma (L.) Kav şerifinin Masdariyet ve Mevsûl Olması	25
İnsanları Saptırmaya Çalışanlar	25
Hevâ'nın Çeşitleri	26
Şeriata Mutabık İşaretler	26
İşaret Ashabı.....	26
Dünyâ Ehli.....	27
Behlûl Dâna (r.h.) ve Çocuk.....	27
Ukbâ Ehli.....	27
Mevlâ Ehli Olanlar	27
İki Âlem Bir Nefes	27
Ehlüllâh Olmak.....	28
İşârî Manâlar.....	28
Yemekleri Eritin	28
Yemekte Gaye	29
Cehrî Zikir	29
Yemekten Sonra İbâdet	29
Günahın Zahiri ve Bâtını	29
Azaların ve Kalbin Amelleri.....	29
Zahirî ve Bâtınî Günahlar?	29
Allah Erlerinin Safları	29
Günahlar ve Azap	30
İşârî Manâlar.....	30
Günahkârlar Tehlikededirler.....	30
Hikâye (Kabir ahvali ve Kalb hali).....	30
Matemin Dügün Olur.....	31
Hazret-i Fatıma (r.a.)'ın Evlâdının Hürmetine	31
Besmelesiz Şeyler.....	31
Yüce Meali:	31
Tefsîr-i Şerifi:	31
Bilerek Besmeleyi Unutanlar.....	32
Allah'tan Başkasının İsmiyle Kesilenler	32
Kasten Besmeleyi Terk.....	32
Sebeb-i Nüzul	32
Şeytanlar	32
Müşriklere İtaat Eden	32

Îşârî Manâlar.....	33
Sofrada Bir Kişi Besmele Çekse.....	33
Besmele Unutulursa?.....	33
Abdestin Başında Besmele.....	33
Efendimiz (s.a.v.)'i Güldüren Obur.....	33
Şeytanın Yemesi?.....	33
Şeytanve Besmelesiz Şeyler.....	34
Hikaye (Yasin Sûresi ve Şeytan).....	34
Yemeklerden Sonra El Yıkamak.....	34
Kişi Bütün Hallerinde Sevdiğini Anar.....	34
Kesme Anında Besmele?.....	34
Telkinin Sebep ve Hikmetleri?.....	34
Hayat ve Ölümü Yaratan.....	35
Cin İçin Kurbanın Kesilmesi.....	35
Kuyunun Suyu İçin Kurban.....	35
Nîl İçin Kurban.....	35
Kuyu Kazanlar için Kurban.....	36
Zikrullâh'ın Havâssı ve Fazileti.....	36
Cinler İçin Kurban.....	36
Nur ile Aydınlanan Kişi ile Küfür Ehlinin Misâli.....	36
Yüce Meali:.....	36
Tefsîr-i Şerifi:.....	37
İman ve Küfür.....	37
İsm-i Mevsûl.....	37
Kâfirlere Amelleri Yıldızlı Gösterildi.....	38
Gerçek Ölüm ve Hayat.....	38
Cehalet ve Marifet.....	38
Marifet Hayatı ve Beşerî Hayat.....	38
Aşk Ehli Ölmez.....	38
Kalbî Zikirden Gafil Olma.....	39
Hakikî Diri.....	39
Mâ Sivâ'nın Üzerine Dört Tekbir Al.....	39
Mahlûkata Bakış ve Müşahede.....	39
Hikâye (Hakka vasıl olmak).....	39
Herkesin Kendisine Hâs Bir Sulûku Vardır.....	40
Hikâye (Arif ve zahid).....	40
Kör ile Gören Bir Değildir.....	41
Kalbler Allah'ın Kudret Elindedir.....	41
îrâde-i Cüziyye.....	41
Büyükük Taslayanlar.....	41
Kureyşin Küfür Siyâseti.....	41
Mekr Nedir?.....	42
Hileleri Kendilerinedir.....	42
Kıskançlık.....	42
Resuller kelimesi.....	42
Peygamberlerin Şemali.....	43
Allah Daha İyi Bilir.....	43
Kâfirlere Aşağılık ve Zillet Vardır.....	43
Peygamberlik Kesbî Değildir.....	44
Velayet Makamı Vezirlik Gibidir.....	44
Hikaye (Davulcunun velayeti).....	44
Güzel Sonuç İlâhî İnayetle Olur.....	45
Te'vilât-i Necmiyyeden.....	45
Kalbler.....	46
Yüce Meali:.....	46
Tefsîr-i Şerifi:.....	46
Şerhu's-Sadr.....	46
Dinî İlimler.....	46
Alimin Abid Üzerine Fazileti.....	47
Te'vilât-i Necmiyyeden.....	47

Allah Kimin Dalâletini Dilerse	47
Haraç Kelimesinin Manâsı	48
Göge Yükselmek	48
Hakkı Kabul.....	48
Kalbler Birbirinden Farklıdır	48
Tatmayan Bilmez.....	49
Sırlar Anlatılmamah	49
Cevher Gizil Olur	49
Murdarlık.....	49
islâm Rabbimizin Yoludur.....	49
Âyetler	49
Öğüt Alanlara Cennet	50
Allah Velisidir	50
Dârüs-Selâm'â Giren.....	50
Hikaye (Tarihi Bir Hadise).....	50
Cin Ve İns.....	52
Yüce Meali:	52
Tefsîr-i Şerifi:	52
Ma'şer	52
Cin Nedir?	52
Cinler Büyük Halk Kitlecini Dalâlete Düşürdü	52
İnsanların Cinlerden İstifâdesi	52
Cinlerin İnsanlardan İstifâdesi	53
Şeytanlara Tabi Olanların İtirafları.....	53
Uyanma Vakti.....	53
Dalâlet Ehlinin Tek Sözü.....	53
Dalâlet Ehlinin İkâmetgâhı	53
Halk Dört Kısmıdır	53
Te'vilât-i Necmiyyeden	54
Zemherîr Azabı.....	54
Hamım Suyun İçme Vakitleri.....	54
Cehennemliklerle Alay	54
Bu İstisna Mühleti İfâde Eder.....	54
Zahiri Âlimlerin İzahları.....	55
Te'vilât-i Necmiyyeden	55
Cehennem Boş Kalır mı?.....	55
Bu Söz Seni Aldatmasın	56
Hocasının Görüşleri.....	56
Allâh Hakim ve Alimdir	56
Zâlimler Birbirlerinin Dostlarıdır	56
Zâlime Yardım Eden Zulme Uğrar	57
Nasıl Olursanız Öyle İdare Olunursunuz.....	57
Evrensel Hüküm	57
Zâlimlerden Elbette İntikam Alınır	57
Allah İntikam Alır	57
Münafıkları Birbirine Düşürür.....	57
Zâlimlerin Zulmü?	58
Adalet,	58
Fazl:	58
Mutezile Adaleti İddia Eder	58
Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaatin Delili	58
Adalet ile Fazlın Farkı?	58
Zâlimlere Hak Söz.....	59
Kıyametin Bazı Alâmetleri.....	59
Zâlimler Zulümleriyle Yok Oldular.....	59
Cin Ve İnsin İtirafları	59
Yüce Meali:	59
Tefsîr-i Şerifi:	59
İnsanlar ve Cinlere Peygamberler Geldi.....	60
Peygamberin Kendi Cinsinden Gelmesi	60

Cinlere İnsanlardan Peygamber de Gelebilir	60
Efendimiz Cinlere ve İnsanlara Peygamberdi	60
Süleyman Aleyhisselâm Cinlere Hükmetti	60
İçinizden Peygamber Gönderildi Sözü	60
Eleştirilere Kapalı Bir Fikir	61

ONLAR HIÇ BİR SURETTE İMAN ETMEZLER

Yüce Meali:

Biz onlara dedikleri gibi melekler indirmiş olsak da, ölümler kendileri ile konuşsa da ve bütün varlıkları karşılarında fevc fevc/gurup gurup dirilterek kefil göstersek de, yine ihtimali yok, îmân edecek değillerdi... Meğer ki Allah dilemiş olsun... Lâkin çokları bu hakikatin câhili bulunuyorlar/bilmiyorlar.

Ve böyle!.. Biz her peygambere ins ve cinn şeytanlarını düşman kılmışızdır. Bunlar aldatmak için birbirlerine lafın yaldızlısını telkin eder dururlar. Eğer rabbin dilese idi, bunu yapmazlardı. O halde bırak şunları uydurdukları hurafeler ile haşır olsunlar dirilsinler.

Bir de o yaldızlı lafa, Âhiret'e inanmayanların gönülleri aksın ve onu hoşlansınlar ve bu ele geçirmekte oldukları varidatı/ D kötülükleri elde etsinler diye öyle yaparlar.¹

Tefsir-i Şerifi:

Melekler İnse Bile İman Etmezler

"Biz onlara dedikleri gibi melekler indirmiş olsak da..."

Siz ne bileceksiniz ki...

Doğrusu onlar, o âyet geldiği vakit de iymân etmeyecekler.² Kavl-i şerifinde kısaca zikredilenlerin açıklamasıdır...

Yani, eğer biz kendilerine, onların sözleriyle istedikleri gibi melekleri indirsek; ve onlar, melekleri aşikâre (ayân-beyân) görseler (bile iman etmezler)...³

Ölümlerle Konuşmalar

"Ve ölümler kendileri ile konuşsa da..."

Ölümler, dirildikten sonra, onlara imanın hakikatine şahidük etseler bile... Zira onların; "bize bir âyet" sözleriyle istedikleri harikuladeliğe zahir olsa da (onlar iman etmezler)...⁴

Kusay bin Kilâb Ced'ân Bin Amr

Teysîr tefsir'inin sahibi buyurdular:

Biz onlar için bütün ölümleri diriltsek;

Bütün ölümler, onlarla konuşsalar,

Ölümlerin hepsi, buna şahidlik etseler,

Onlar her ne kadar senden ikisinin dirilmesini istiyorlarsa da biz bütün ölümleri diriltsek...

Onların istedikleri iki ölü, Kusay bin Kilâb, Ced'ân bin Amr'dır...

Bu iki adam, onların büyüklerindendi.

Kureyşliler bu iki adamın söylediğini tasdik ediyorlardı. Ve bunun için Kureyşliler, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine;

Sen bu ikisini (Kusay bin Kilâb Ced'ân bin Amr'i) diriltir ve onlar da senin peygamberliğini tasdik ederlerse biz de hemen seni tasdik eder ve iman ederiz!" dediler...

Ve hasrederek..."

Yani biz toplayarak...

Ve bütün mevcudatı kefil göstersek..."⁵

Kubul Kelimesi?

kelimesi, "kabil" kelimesinin cemii olup, Kefil' manasıdır.

Nasb olması, mefûl'den hâliyet üzerinedir.

Yani işin sıhhatine (sağlığına) ve Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin sydkiyetine (doğruluğuna) kefiller kıldık, demektir.

Veya kelimesi, kabile" kelimesinin cemi olan "kabîl" kelimesinin cemii'dir...

Buna göre, kelimesi cemaat manasıdır...

¹ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/19-20.

² El-En'âm: 6/109,

³ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/20.

⁴ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/20.

⁵ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/20-21.

Yani biz her şeyi, çeşit çeşit, fevc, fevc, diğer mahlûkattan haşretsek, demektir...

Teysîr tefsîr'inde buyuruldu:

Yani biz Fil'den sivrisineğe kadar bütün hayvanları kıyamet günü ümmetler olarak yeniden diriltsek, demektir...

Yine ihtimali yok; iymân edecek değillerdi..."

Kişileri iman'a davet hallerinden hiçbir halinde onlar iman etmezler.

Meğer ki Allah dilemiş olsun..."

Yani onların iman etme hallerine hazırlanmaları ve onların imanları, Allâhü Teâlâ hazretlerinin meşîyyetindedir, dilemesine bağlıdır. Onların halleri, azgınlık ve tuğyanda, azma ve isyanda aşın giden inatçıların halleridir...

Ve lâkin Ç°klan bu hakikatin câhili bulunuyorlar/bilmiyorlar.

Lakin mü'minlerin çoğu, onların iman etmeyeceklerinden habersizdirler. Kendilerine âyetler geldiği zaman; müminlerden bazıları cehaletlerinden dolayı; kafirlerin iman etmelerine Allâhü Teâlâ hazretlerinin meşîyyetini bilmezler. Onun için; kâfirlerin iman etmelerine tama' ederek, onların istedikleri âyetlerin gelmesini isterler.

Bu cümle, kendisinden önce bulunan; ne bileceksiniz ki...

Doğrusu onlar, o âyet geldiği vakit de iymân etmeyecekler.⁶

Kavl-i şerifin, içine aldığı manayı ikrar etmektedir...⁷

Mu'cizeler ve İman

Bil ki:

Muhakkak ki bir mu'cize ne kadar büyük olursa, olsun; Allâhü Teâlâ hazretleri, dilemedikçe hiçbir kimseyi iman etmeye zorlamaz. Zira kıyametin kopmasından daha büyük bir âyet/mucize yoktur. Allâhü Teâlâ hazretleri buyurur:

Hayır! Evvelce gizleyip durdukları karşılıklarına çıktı da ondan... Yoksa geri çevrilselerdi, mutlak o nehyedildikleri fenalığa yine döneceklerdi... Şüphesiz yine yalancılardır.⁸

Özetle, muhakkak ki meşîyyet, elbette seciye'nin değiştirilmesi ve istidadının fesadının olmaması gibi değiştirir. Yani meşîyyetin tahakkuku kişinin istidadında ve seciyesinde fesat olmamasına bağlıdır. İşte bundan dolayı dalâlet ehli, kahr ve celâlin içinde kaldılar...⁹

Taştan Ayna Olmaz

Sa'dî (k.s.) buyurdular:

"Vaşşiden medenî insan olmaz... Yani vaşşinin insan olması mümkün değil... Terbiye ile onu insan yapayım dersin; Ama terbiye ile ilgili çalışman boşa gider. Aynayı pastan ve kirden temizlemek mümkündür. Ama taştan ayna olmaz... Zira taşın zatında ayna olma hususiyeti konmamıştır.¹⁰ (3/86)¹¹

Çirkin Cevher

Hafız (k.s.) buyurdular:

Allâhü Teâlâ hazretleri, siyah taşta can verse; Pembe gül tutmaz. Aslı tıynet ve ezeli maya ne yapsın ki, Onun cevheri çirkin düştü...¹²

Mürşid-i Kâmiller...

Ama Mevlevî (k.s.) hazretleri Mesnevî'de buyurdular:

Sen kaya da olsan;

Mermer de olsan

Gönül sahibi (mürşid-i kâmile), ile Karşılaşsan (ve ona teslim olsan) cevher hâline getirsin.¹³

⁶ el-En'âm: 6/109,

⁷ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/21-22.

⁸ el-En'âm: 6/28

⁹ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/22-23.

¹⁰ Bostan-ı Sa'dî'yi Şîrâzîs. 160,

¹¹ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/23.

¹² Divân-ı Hafız-ı Şîrâzî s. 105, İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/23.

¹³ Mesnevî Manevî-İ Şerif: Defter. 1, s. 30,

Bu beytin baş tarafı şöyledir: Evliya mübarek keskin kılıç oldu. Senin onları gören kimya gibidir... Ariflerin her zaman sözü budur:

- "Âlimler, âlemlere rahmettirler..."

Nar'ın gülenini al ki,

İçindeki tanelerden haberdar olasin!

O nasıl mübarek bir gülüştür!

Can kutusundan gönül cevherini gösterir...

Kalblerin karalığını aşikâr eden;

Mucize ve Kerametler İnsanları Terbiye İçindir

Burada, asıl hüküm ile kul etmeye (terbiye ile kulluğa zorlamaya) işaret vardır... Çünkü terbiye, onda menfaat verir.

Peygamberlerden olan bütün mu'cizeler ve evliyadan olan bütün kerametler; ister ilmî ve ister kevnî olsunlar (hepsi), kendi zamanında bulunanların terbiyesi içindir...

Kimin istidadı güzelse, meyleder ve hidâyete erer. Kimin istidadı bozuk ise, sapıtır, dalâlete düşer...¹⁴

Mağrurlar ve Mürşid-i Kâmiller

Mağrurların çoğunu görürsün, kendi tabiatlarının habis hükümleri ve azgın, şımarık ve haddini aşan nefisleriyle meşgul olurlar. Ve talebeler (hakkı isteyen ve arayanlar) derler ki:

Eğer mürşid-i kâmil'i bizler tasdik edecek olsak ve ondan açık (ve onun mürşid-i kâmil olduğuna delâlet eden bir) alâmet görsek; elbette onun tarikatına ilk giren ve onların hakikat eteğine ilk yapışan kişi, biz olurduk!"

Onlara de ki:

Muhakkak ki güneş, güneştir! Her ne kadar körler onu görmese bile... Bal, baldır. Ağzı acımsı (hastalığına tutulan kişiler) her kadar balın tadını hissetmeseler bile... "

(Mürşid-i kâmil'in alâmetlerini ve büyüklüğünü görüp kabul etmeye) hazır olan talebe ise, oyalanmaya düşmez. Ömür akçasını zarar ile kaybetmez. Belki bütün zamanlarda kendisi için mümkün olan taâtları işlemek için çokça çalışır. Mümkün merteye isteme yolunda olur. Zira:

Hepsi idrâk edilmeyen bir şeyin hepsi terk edilmez..."¹⁵

Âkîbet Bende Olmaktır

Mesnevî'de buyuruldu:

Eğer ağırlar (büyükler) aceleci oldularsa,

Akîbet hepsi bende (köle) oldular..."¹⁶

İlâhî Yardım

Sonra istidad ve sadrın şerhi, hak yolda, Allâhü Teâlâ hazretleri tarafından bir nurdur. Allâhü Teâlâ hazretleri, onu dilediği kulun kalbine koyar. Yaş ve ihtiyarlık hadisesi değildir. Nice insanlar gördüm ve işittim; ömürlerinin en kaba ve sertlik dönemlerinde ve işlerinin başlığı durumunda kendilerine hâl galip geldi ve böylece değiştiler...¹⁷

Hikâye (Tevekkül)

Salihlerden biri buyurdular:

Senelerden bir sene haccettim. O sene sıcak kavurucuydu. Bir gün Hicaz toprağının yarısına varmıştık. Hacılardan ayrıldım. Biraz gafil olup uykuya daldım... Geceleyin uyandıgımda, sahrada kendimi yalnız gördüm. Önüme bir şahıs belirdi. Hızla ona gittim. Bir de baktım ki, emred (tüysüz) bir gençti. Yüzünde hiçbir nebat (tüy)

Lâlenin gülüşü ise pek iyi (ve uğurlu) değildir.

Bağı, gülen narın güzelleştirdiği gibi,

Allah erlerinin sohbeti de sana İtibâr kazandırır.

Şüphesiz velilerin sohbetinden

Takva ve ebedî hayır yolu açılır.

Gönlün sert berya olsa bile,

Kâmil kişinin sırrı, gönü cevher yapar.

Her (mürşid-i) kâmilî gönülden sev!

Ve o mürşid-i kâmillere o gönül sahiplerine sıdk-u samimiyetle hizmet et!

Ümit var iken yeis semtine gitme!

Karanlık geceden güneşin aydınlığına sığın!

Gönül, sana gönül sahiblerinin semtini.

Ten ise su ve çamur zindanını gösterir.

Kalb için, gönül sahibi arayıp bulmada gayret et!

İkbâllî bir kişiden ikbâlin talibi ol

Gönü! ehlinin (mürşid-İ kâmilin) eteğini sağlam tut!

O mürşid-i kâmilin yüceliğinden sen de nasip al!

Mesnevî-İ Manevî-i Şerif: Defter. 1, s. 2-9-30, İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/23-24.

¹⁴ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/24.

¹⁵ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/24-25.

¹⁶ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/25.

¹⁷ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/25

yoktu. Sanki parlak bir ay ve aydınlatıcı bir güneşti. Üzerinde, seyyar, rahat ve refah eseri vardı. Ben ona; Selâmün aleyküm ey genç!" dedim... O;
Ve aleyke's-Selâm ve rahmetüllahi ve berekâtühû! (Allah'ın selâmi, rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun) ey İbrahim!" dedi.
Ben bütün şaşkınlık ve acâib ile ona taaccüp ettim. Ve onun işi bana çok şüpheli ve acâib geldi. Ben;
Ey genç! Subhânellâhî Sen daha önce beni görmediğin halde; beni nereden tanıydın?" demeye mâlik damadan; O genç bana:
Ey İbrahim! Ben bildiğimden bu ana dek hiç câhil olmadım ve ben vâsıl olduğum zamandan itibaren hiçbir vakit, inkıtâ'ya uğramadım!" dedi. Ben ona;
Seni çok hararetli, çok sıcak ve kuraklık bir senede çöle ve sahralara düşüren nedir?" diye sordum. O bana cevap verdi:
Ben Allahtan başkasına (yani mâsivâ'ya) asla ünsiyet kurmadım ve ondan başkasını refik (dost) edinmedim! Ve ben külliyyen münkati olup ve tamamen ona kulluğumu ikrar ediyorum!"
O gence sordum:
Yemek ve içmek neredendir?" O bana:
Mahub, bana tekeffül etti, rızkıma kefil oldu!" Ben de:
Vallahi sana zikrettiğim şeyden dolayı senin için korkuyorum!" O genç, gözlerinden yanaklarının üzerine inciler gibi yaşlar akıtarak şöyle buyurdu:
Eğer acıırırsam; "zikrullah", beni doyurur! Ve ben "hamdüllah" (Allâhü Teâlâ hazretlerinin hamdi) ile Asla susamam! Eğer ben zayıf düşersem;
Allâhü Teâlâ hazretlerinden beni yükleyeni (ve beni taşıyan) görürüm!
Beni ta Hicaz'dan ve Horasanın en uzak yerine taşırlar!" (Bunun üzerine) ben ona;
Ey genç! Allah aşkına, muhakkak ki bana ömrünün hakikatini (kaç yaşında olduğunu) bildir?" dedim O:
On iki (12) yaşındayım!"
Ondan rica ettim! Arkadaşlarıma katılmam için bana dua etti.
(Ve orada kendisinden ayrıldım... Mekke'ye varıp) Arafat'ta vakfe yapmaya muvaffak olduktan sonra, Harem-i şerife girdik. O genci orada Ka'be'nin örtülerine yapışmış bir halde gördüm. O genç ağlıyordu. Münâcâta bulunuyordu. Sonra o genç, secdeye kapandı. Öldü ve Allâhü Teâlâ hazretlerinin rahmetine kavuştu.
Daha sonra o genci rüyamda gördüm. Ve ona;
İlâh'ın sana nasıl muamele etti?" diye, sordum. O:
Beni (azamet ve rahmetinin) önünde durdurdu ve bana;
Senin istek, arzun ve amacın nedir?" diye buyurdu. Ben;
Ey ilâhım ve Efendim! Benim istek, arzu ve gayem Sen'sin!" dedim. (3/87)
Allâhü Teâlâ hazretleri, bana buyurdu:
Sen gerçekten benim kulumsun! Senin benim katımda mertebelerin vardır; senden perdeleri kaldırmam gerekir!" dedi. Bana:
Ne istiyorsun?" dedi. Ben;
Ya Rabbi! Bulduğum asra şefaâtçi kılınmamı istiyorum!" dedim. Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:
Seni, senin asrına şefaâtçi kıldım!"
(İbrahim k.s. buyurdular:)
Sonra o genç, elimi müsâfaha etti.
(O günden itibaren) gördüğüm herkes bana;
Ey İbrahim! Senin elinin kokusu bütün insanlara yayılmaktadır! Ve insanları rahatsız etmekteisin!" diyorlardı.
Bazı muhaddisler (sohbet ehli) buyurdular:
İbrahim (r.h.) hazretleri vefat edinceye kadar elinin (o güzel) kokusu asla geçmedi." Allâhü Teâlâ hazretleri, geniş rahmetiyle ona rahmet etsin!"¹⁸

Peygamberlerin Düşmanları

Ve böyle..

Yani biz. sana düşmanlar kıldığımız gibi; (meselâ) Ebû Cehil ve ondan başka Kureyş'in kâfirleri gibi...

Biz her peygamber için kıldık..."

Senden önce, Düşman,"

Bu kavli-i şerifte, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerini teselli vardır. Şu cihetle ki, onların düşmanlıkları, onların üzerinde geceledikleri hayırsız yalancı sözleri ve bâtil fiilleri, sadece Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine ait değildi. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri ve ümmeti bu düşmanlığa müptela oldukları gibi, belki bütün peygamberler ve onların ümmetleri de bu hile ve düşmanlıklara müptela kılındılar...

Yani her iki fırkanın (insan ve cinlerin) taşkınları ve şeytanları, demektir.

¹⁸ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/25-27.

Bu manâ izafetin beyân için olan harf-i cerrin" manâsına olmak üzeredir.
Bu kavî-i şerif, Düşman," kavi şerifinden bedei'dir.¹⁹

Şeytan Nedir?

Şeytanlar" kelimesi, "Şeytan" kelimesinin cemii'dir.

Şeytan", insan ve cinlerden taşkınlık yapan ve haddini aşan herkes için kullanılır.

Şeytan", cinlerdendir.²⁰

Şeytan", mü'mini aldatmaktan yorulduğu ve aciz kaldığı zaman, mü'mine vesvese vermek, iğvâ ile mü'mini bozmak için, insanlardan taşkınlık yapan ve haddini aşanlara gider. Mü'mini fitnelere düşürmek için, onu aldatur. (Ve o azgın ve taşkın kişiyi mü'minin başına musallat eder...)

¹⁹ İnsü cinn şeytanlarını... izâfet-i beyaniyye" veya "izâfet-i lamiyye" olması hakkında iki görüş vardır: Beyaniyye olduğuna göre, "insandan olan şeytanlar ve cinden olan şeytanlar" demek olur. Ve şeytanların bir kısmının insan cinsinden, bir kısmının da cin cinsinden olduğu anlaşılır. Lamiyye olduğuna göre de "insanlara mahsus", yani insanlara musallat, insan aldatmaya mahsus şeytanlar; "cinne mahsus", cinnileri aldatmaya mahsus şeytanlar demek olur. Ve bu şekilde şeytanın, ne insan, ne cin değil, üçüncü bir cins olduğu ve fakat bir kısmını insana, bir kısmını da cine musallat olmak üzere iki çeşidi bulunduğu anlaşılır. İkrime, Dahhâk, Süddî, Kelbî gibi bazı müfessirler. izafetin lamiyye olması ve başkalık ifade etmesi asıl olduğundan dolayı, şeytanların insan ve cinden başka bir cins ve hepsinin İblis'in çocukları olduğuna kani olmuşlardır. Fakat İbnü Abbas'dan Ata, Mücâhid, Hasen ve Katâde beyaniyye izafeti tercih ederek demişlerdir ki, şeytan, insan ve cinden herhangi bir isyancı ve inatçıdır. Yani gerek yola gelmez olanların hepsine şeytan denilir. Adı geçenler demişlerdir ki, cinden de şeytanlar vardır, insanlardan da şeytanlar vardır. Ve cinden olan şeytan mü'mini aldatmaktan aciz kalınca inatçı bir insana, yani bir insan şeytanına gider ve mü'mini aldatmaya teşvik eder. Ve böyle insanlardan şeytanlar bulunduğu şunu delil göstermişlerdir: "Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Ebu Zer (r.a)'e:

'Cin ve insan şeytanlarından Allah'a sığındın mı?' buyurmuştu. Ebu Zer: insanın da şeytanları var mıdır?' dedi.

'Evet onlar, cin şeytanlarından daha şerlidir' buyurdu." İşte birçok müfessirler, bu âyette bu mânâyı tercih etmişlerdir. Çünkü âyetin gelişi, kâfirlerin düşmanlık ve düşüklüklerine karşı Resulullah'a teselli verme hakkındadır. Şu halde insan şeytanları, göze görünür şeytan insanlar; cin şeytanları da göze görünmez, bakışlardan gizli şeytanlar demek olur. Bilinmektedir ki ins, insan türü, beşer, âdemoğlu demektir. Tekilinde "insi" denilir. Ve buna karşı olan cin de alışılmamış, gizli. rûhânî bir yaratık demek olur ki, bunun tekiline de "cinni" denilir Ve iki sayfa önce açıklandığı üzere cin biri daha genel, biri daha özel olmak üzere iki mânâ ile tefsir edilmiştir Firuzâbâdî "Besâir" inde bunu şöyle özetleyerek demiştir ki: Cin hakkında iki türlü görüş vardır:

Birincisi: Cin mutlaka duyuların hepsinden gizlenmiş olan ruhanîlere denilir ki, insan karşılığıdır. Bu şekilde melekler ve şeytanlar cinin içine dahil olur. Şu halde melekler ile cin arasında mutlak umum ve hususluk vardır. Her melek cindir, her cin melek değildir. İkincisi: Cin, ruhanîlerin bir kısmına denilir. Çünkü ruhanîler üç kısımdır:

1- Hayırlılardır ki, meleklerdir.

2- Şerlilerdir ki, şeytanlardır.

3- Hayırlıları da şerlileri de içine alan ortadakilerdir ki, Özel mânâsıyla cin taifesidir. Demek olur ki, burada cin, İnsan karşılığı zikredildiği,

"Bir de tuttular, Allah'a cinleri (gizli mahlûkları) şerik koştular. Halbuki O. onları yarattı. Bundan başka, O'na oğullar ve kızlar şaçmaladılar; ne dediklerini bildikleri yok. O'nun zât-ı sübhânisi onların vasıflandırmalarından çok münezze ve müteâlidir." (En'âm, 6/100),

"Yine düşün o vakti ki melâikeye 'Âdem için secde edin!' demiştik, hemen secde ettiler; ancak İblis -cin'den idi de-rabbinin emrinden çıktı.

Ya şimdi siz beni bırakıp da onu ve zürriyyetini kendinize evliya mı ittihaz ediyorsunuz, onlar size öyle düşman iken? Zâlimler için ne fena bedeli" (Kehf, 18/50) âyetlerinde olduğu gibi genel mânâyı sarf edilmiştir. "Cin şeytanları" izâfet-i beyaniyyesiyle de melekler ve diğer hayırlı cinler, çıkarılmıştır. "Kamus'ta anıldığı üzere "ins", bir insanın özellikle hissettiği hâlis dost ve a hbablarına da denir ki, "enis" (dost) demek gibidir. Beşer türüne insan ve ins denilmesi de işte bu karşılıklı anlaşma mânâsı itibariyle bir insanın veya bir kısım insanların arkadaşlıklarından kayıp ve bakışlardan gizli bulunan yabancıları ve perde arkasında hareket edenleri de "ins" karşılığı olan "cin" kavramına sokmak gerekecektir. Bu şekilde genel anlamıyla cin, yukarıda geçtiği üzere üç çeşit ruhanîler ile beraber beşer türünden bir kısmını da içine almış bulunur. Ve bu beşer kısmı, diğerine göre cinnin özel mânâsı ve özel mânâsıyla insan en yakını karşıtı demek olur. Gerçi seleften, cinnin bu mânâsı açıkça nakledilmiş değilse de, meşhur olduğu üzere ins ve cinnin toplamına ^ (sekaleyn) denilmesi bu konuda açık gibidir. Çünkü bu en azından bazı cinlerin de insan gibi ağırlığa haiz olduğuna işaret eder. Halbuki ruhanîler, gerek soyutlar ve gerek ecsâm-ı lâfife (latif cisimler) diye tarif edilsin, her iki değerlendirme de maddiler karşıtı olduklarından bilinen mânâyı ağırlık kavramından hariçtirler .Ve b undan dolayı (insanlar ve cinler) her halde ruh ve akıl sahibi olan ve yoğun maddeyi içeren, biri anlaşma dairesinde anlaşılın ve açık; biri de anlaşma dairesinden gizli ve örtülü iki karşıt ağırlık demek olur. Ve özellikle gizli topluluklar halinde ha r eket eden beşer kısmının, esas sözlük itibariyle "cin toplumu" kavramında bulunuşu hususunda şüphe yoktur. Ancak cin anlayışını buna tahsis etmek, alışılmış ve alışılmamış bütün beşer türünden başka gizli cin yoktur, demek de doğru değildir. Zira "Cinler i de daha önce (vücudun gözeneklerine) nüfuz eden güçlü bir ateşten yarattık" (Hicr, 15/27) âyeti gereğince cinlerin yaratılışı insanlardan öncedir. Ve bu âyette de cin, açıklandığı üzere, genel mânâda kullanılmıştır. Ve Allah Teâlâ ilâhî hikmetiyle her p eygambere, insan ve cin şeytanlarını düşman kılmış ve bu düşmanlık, peygamberlerin gönderilişinin bir gereği, bir hikmeti, cereyan eden bir sünneti olmuştur. Ve nitekim, "Kâfirler, bunu başkalarından öğrendin desinler ve bilen bir kavme açıklayalım diy e âyetleri genişçe izah ederiz" (En'âm. 6/105) âyeti ile de buna işaret buyurulmuştu. Elmalî Tefsiri c. 3, s. 2029.

²⁰ Şeytan", kelimesi, lügatte, haddini aşan, azgın ve taşkın gibi mânâlara gelir.

Şeytan", kelimesi, şeriat örfünde ise, Yüce Allah'ın Âdem'e secde emrine karşı gelip isyan ettiği için ilâhî rahmetten kovulan ve insanların amansız düşmanı olan, cin taifesinin inkarcı kesiminden iblisin ismidir...

"Şeytan", kelimesi, (Satan) İbrance de, rakip, muhalif gibi manalara gelir. cü'î "Şeytan", önceki ismi, Süryanca "Allah tarafından desteklenmiş" manasına gelen

Azâzel (veya Azâzi!), Arapça Hâris'dir... İblis ve Şeytan, ona daha sonra verilmiş İki isimdirler.

Şeytan, Arapça oiki "şetane" masdarından rahmetten uzaklaştı, hak'dan uzak oldu.

Şâta" masdarından ise, öfkeden tutuştu, helak olacak hale geldi gibi manalara gelir... insanlardan, cinlerden ve hayvanlardan isyan eden ve zarar veren her şeyin adı olmuştur. Bu manada bir canavar veya yılan da şeytan denilir. Aynı şekilde haset, öfke gibi insana mahsus olan her kötü huy ve davranış da şeytan diye isimlendirilir.

Şeytan", nın bir çok isimleri vardır. Şeytanın diğer isimleri de şunlardır: Şeytan, İblis, Garûr, Vesvas, Hannâs, Kâfir, Sağîr, Mârid, Tâif. Fâtin, Mel'ün.Mez'üm. Medhûr. Mekzû, Kefr, Hazûl, Adüvv, Mudili, Merid...

Habis ve mel'ün şeytanın bu isimlerinin her biri Kur'ân-ı kerimde değişik bir sûre ve âyte-i kerimde geçmektedir. Mütercim. İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/27-29.

Mâlik bin Dînâr (r.h.) hazretlerinden rivayet olundu:

Bana insanların şeytanları, cinlerin şeytanlarından daha şiddetli (ve daha tehlikelidirler. Bu (şundandır:) Çünkü ben cinnî şeytanlardan Allâhü Teâlâ hazretlerine sığındığım zaman (eûzü çektiğimde) onlar benden (kaçıp) giderler. İnsan şeytanları ise bana gelirler ve ayan (göz göre göre) beni günaha çekerler..."²¹

Şeytanlar Birbirine Telkinde Bulunurlar

Bunlar aldatmak için birbirlerine telkin eder dururlar."

Kelâm istinaftır.... Düşmanlıklarının hükümlerini beyân ediyor. Müşebbeh iie müşebbehün bin'in arasındaki vech-i şebihin tahkikini beyan ediyor.²²

Vahiy Nedir?

Vahiy" gizlice söylenen gizli ve serî (hızlı) kelâm'dır.

Yani, cin ve insan şeytanları ilkâ edip, vesvese verirler. Veya cinlerin bazıları, bazılarına ve insanların bazıları bazılarına telkinde bulunurlar, demektir....²³

Samimiyetsiz Sözler

Lâfin yaldızlısını..."

Zâhiri/dışı, süslenip yaldızlarla karıştırılmış ve bâtını (içi) ise oatıl manâlarla dolu sözler...

Bir kişi, yalan, yanlış ve bâtıl şeylerle süslü sözler sarfettiği zaman ona; Falanca kişi, yaldızlı kelâm etti," denilir.

Aldatmak için..."

Bu kavı-i şerif, telkin eder" fiilinin mefûl'ü lehî'dir. Yani, onları aldatmak için, demektir.²⁴

Allah Dileseydi

Eğer rabbin dilese idi..."

Onların zikrettiği, düşmanlık ve vesvesenin olmamasını dileseydi;

Bunu yapmazlardı...

Zikredilenleri yapmazlardı Kendisinin itibariyle müfred zamiri ikisine iade olundu.

0 halde bırak şunları...

Onlar o yapa geldikleri şeyleri Allâhü Teâlâ hazretlerinin meşiyyetiyle yaptıklarına göre onları oldukları hal üzere terk etî

Uydurdıkları hurafelerle haşr olsunlar."

İftirâlarıyla baş başa kalsınlar... Yani küfürleri ve diğer hile ve tuzaklarıyla kalsınlar.

Zira muhakkak ki onlar için bunda (bu konularda) çok şiddetli cezalar ve azaplar vardır. Senin için de "âkıbet-i hamide" övgüye layık güzel sonuçlar vardır. Elbette Allâhü Teâlâ hazretlerinin meşiyyeti, imtilhan hükmünün balığ olmasıdır...²⁵

Akılları Çelmeye Çalışırlar

Bir de ona aksın diye ..."

O yaldızlı söze aksın

Vesvesenin başka bir illet ve sebebidir.

Bu kavı-i şerif, Aldatmak için..." kavı-i şerifin üzerine atıftır. Şartları kaybettiği için nasb olmadı.

Zira, Aldatmak" vahyedilen bir fiildir. Akmak ve meyletmek" ise, kendisine vahyedilenin fiilidir.

(İnsan ve cin şeytanlarının) bazıları, bazılarına süslü ve yaldızlı sözler telkinde bulunur ve vesvese de bulunurlar ki, onları aldatsınlar ve kendilerine meylettirsinler diye.... (Ne aksın ve meyletsin?)

Gönüller..." Kalbler. (Kimlerin kalbleri meyletsin diye?)

Ahiret'e inanmayan o kimselerin..

Amma âhirete iman edenlerden ise vesvese ve yaldızlı sözlere meyletmeleri asla tasavvur edilmez. Çünkü mü'minler bu süslü sözlerin bâtıl bir vehim olduğunu çok iyi bilirler...

Ve hoşlansınlar diye.

Onların kalbleri kendisine meylettikten sonra, kendi nefislerinden râzî olsunlar diye...

²¹ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/30-31.

²² İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/31.

²³ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/31.

²⁴ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/31-32.

²⁵ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/32.

Ve elde etsinler diye..

Ve kendisine olan râzîlıkların gereğini işlesinler diye...

Bu ele geçirmekte oldukları varidatı elde etsinler diye (öyle yaparlar)."

Zikri (anılmaması) layık (ve uygun) olmayan çirkinlikler... Bu da onlar hakkında "Levh-i Mahfûz"da hükmedilmiştir. "Falanca günahı işledi" denilir. Bunu o kişi, günaha meylettığı ve onu işlediği zaman böyle denilir...²⁶

İşârî Manâlar

Bu âyet-i kerimede şu işaret vardır:

Allâhü Teâlâ hazretlerine yürüyen kişilerin başına gelen belâlar, (ehlüllah'ı) yüceltip hakka uçurur.

Belâların en büyüğü de düşmanların şamatasıdır. Peygamberlerin rütbesi en yüksek olduğu için; kâfirlerin onlara düşmanlıkları daha çok idi. Bunda onlar için terakkiler ve tecelliler vardır.

Hafız (k.s.) buyurdular:

Ne çok cevirler çektiler kıştan, bülbüller...

Yeniden ümitle, İlk bahar geri geldi.²⁷

Şeytan ve Nefs-i Emmâre

İnsan şeytanları," ile "nefs-i emmâre "ye işaretir.

Nefs-f emmâre, düşmanların en büyük düşmanıdır. (3/88) Bundan dolayı "Ins ve cinn şeytanlarını..." kavli-i şerifiyle) insan şeytanları, cin şeytanlarından önce zikredildi... Diğer yerlerin zıddına...

Nefs-i emmâre ashâbı, cin şeytanlarından daha şiddetli ve daha zordur. Zira insanın hilesi, insanın hilesiyle beraber çok katmerlidir.

Erbâb-ı kulûb (kalb erbâbı) asla nefis-i emmâre'nin ashâbının yaldızlı sözlerine meyletmezler. Her ne zaman düşmanların düşmanlığı kuvvetlenirse, evliyanın da imanı artar....²⁸

İncinmek

(Hafız k.s. buyurdular:)

Ahde vefa ederiz... Melâmet ve kınanmaları çekeriz...

(Ve belâlara sabrederiz... bütün bunlarla) hoş oluruz.

Zira incinmek bizim şeriatımızda küfürdür/nankörlüktür..²⁹

Şeytanın Tasallutları

Şeytan, Âdem oğlunun üzerine şunlarla musallat olur;

1- Fuzûlî nazar/ boşuna bakmak,

2- Fuzulî kelâm/ boşuna konuşmak,

3- Fazla yemek,

4- İnsanların içine karışmak,

5- İnsanlarla boş ilişkiler kurmak...

Her kim, insanların içine karışırsa, gerçekten onlardan yalan sözler işitir....³⁰

Şeytan ve Müminlerin Ölümü

Bazı şeyhlerden rivayet olundu. Buyurdular:

Mü'min vefat ettiğinde, ailesinden bazılarının ağlamasından daha şiddetli olarak, ölen mü'minin ardından şeytan ağlar. (Şeytanın bu ağlaması) mü'mini dünya hayatta kendi (vesvese) ve fitneleriyle fitneye düşüremediği içindir... Mü'minin ruhu, semâ'ya yükseltildiği zaman, melekler;

Bu kulu, şeytandan kurtaran ve muhafaza eden, Allâhü Teâlâ hazretlerini teşbih ve takdîs ederiz!... Ya nasîi kurtuldu bu?" derler.³¹

²⁶ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/32-33.

²⁷ Divân-ı Hafız-ı Şîrâzî s. 119, İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/33-34.

²⁸ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/

²⁹ Divân-ı Hafız-ı Şîrâzî s. 189, İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/34.

³⁰ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/34.

³¹ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/34-35.

Şeytandan Korunmak

Mü'mine düşen vazife,

1- Nefsini, şeytanın vesveselerinden korumak ve,

2- Nefsinin dürtülerinden ve konuşmalarından muhafaza etmektir ki, Allâhü Teâlâ hazretlerinin katında ve mü'milerin yanında rezil ve rüsvây olmasın!³²

Şeytanın Gayesi

Rivayet olundu:

Hannâs (olan şeytanın) vesveseleri, Adem oğlunun kalbinde vaki olanları ve onun kendi nefsinde olan hadiseleri haber verir... Her ne kadar bunları başkasına haber vermese bile de...³³

Hikaye (Şeytanın vesvesesi)

Hikâye olunduğu gibi:

Ömer bin Hattab (r.a.) hazretleri, kendi nefsinde (içinde gayri ihtiyari olarak) bir kadını zikretti... (Sadece bir ân için kalbinden geçirdi, hiçbir harekette bulunmadı...) Ama çok az bir zaman sonra (hannâs şeytanın vesvesesiyle) insanlar, kendi aralarında bunu konuşur oldular...³⁴

Cinnî Müslüman Olursa

Ve bil ki:

Kişiye yakın olan cinnî şeytan, Müslüman olduğu zaman; kişi onun şerrinden tamamen emin olur. Cinlerden mü'min olan kavimler vardır. Ve onlar beşerin bütün ilimleriyle menfaat görüp faydalanmaktadırlar...³⁵

Hikâye

İbrahim Havas (k.s.) hazretlerinden hikâye olundu. Buyurdular:

Senelerden birinde haccettim. Ben arkadaşlarımla yürürken arkadaşlarımdan ayrılmam, halvete çekilmem ve cadde (büyük) yoldan ayrılmamı gerektiren gizli bir hâl arız oldu. Bunun üzerine ben, insanların üzerinde bulunmuş oldukları yoldan sapıp başka bir yola girdim. Üç gün üç gece yürüdüm. Bu üç gün üç gece boyunca gizliden de olsa, herhangi bir yemek (yiyecek) içecek ve ihtiyaç hatırıma gelmedi...

Yeşil bir ova'ya ulaştım, içinde her türlü meyveler ve güzel kokulu reyhanlar vardı. Ovanın ortasında bir denizcik (büyükçe bir göl) vardı. Ben (kendi kendime);

Burası sanki cennet!" dedim.

Taaccub ettim,

Şaştım kaldım.

Ben bunu düşünürken, bir de bir nefer (dokuz- on kişi kadar bir topluluk) gördüm. Bana doğru yöneldiler.

Simaları, Adem oğlunun simâ'sıydı. Üzerlerinde güzel değerli elbiseler vardı. Etrafımı çevrelediler. Bana selam verdiler. Ben;

Allah'ın selâmı rahmeti ve bereketi sizin de üzerinize olsun!" dedim.

Hatırıma bunların cinlerden oldukları geldi. Onlardan bir tanesi;

Biz bir meselede ihtilâfa düştük! Bizler cinlerden bir neferiz! "Cin gecesi"³⁶nde, Efendimiz Muhammed Mustafa (s.a.v.) hazretlerinden Kur'ân-ı kerim dinleyip işittik (yani biz Efendimiz s.a.v. hazretlerini görüp, onunla görüşen ve ona iman eden ashâb-ı kirâmdanız)....

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin okumuş olduğu Kur'ân-ı kerimin nağmeleri bizi bütün dünyevî işlerimizden sıyırdı ve soyup aldı. Allâhü Teâlâ hazretleri, bu çölde (gördüğün bu gölün pınarlarını) bize yarattı...." dedi.

Ben ona;

Bizimle benim ashabımı (arkadaşlarımı) terk ettiğim yerin arası ne kadardır?" dedim.

Cinlerin bazıları tebessüm ettiler. Ve dedi:

Ey Ebû İshâk! Allâhü Teâlâ hazretlerinin bir çok acâib ve esrarı vardır. Senin bulunmuş olduğun yerde senden başka hiçbir Âdem oğlu asla gelip bulunmadı. Ancak ashablarından bir genç bulundu. Burada vefat etti. İşte bu

³² İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/35.

³³ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/35.

³⁴ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/35

³⁵ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/36.

³⁶ Cin Gecesi: Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, bütün kâinata peygamber olarak gönderildi. insanların peygamberi olduğu gibi cinlerin de peygamberiydi. İnsanları islâm'a davet ettiği gibi cinleri de davet etti.

da onun kabridir...."

Gölün kenarında bulunan bir mezar'a işaret etti. Mezarın çevresinde bahçe, güller ve güzel kokan reyhan çiçekleri vardır. Daha önce o mezar kadar güzel bir mezar görmemiştim.

Daha sonra cin konuşmaya devam etti:

Seninle kendilerinden ayrıldığın arkadaşların bulunmuş olduğu yer arasında şu şu kadar aylık mesafedir!... Veya seninle onların arasında şu şu kadar senelik uzaklıktır..." dedi.

Ben onlara;

O gençten bana haber verin?" dedim.

O cinlerden biri;

Biz gölün kenarında oturup muhabbeti müzâkere ederken, bir de baktık ki bir şahıs çıka geldi. Bize yöneldi. Yanımıza geldi. Bize selâm verdi. Biz onun selâmını aldık. Ve ona sorduk:

Nereden?" Genç bize döndü:

Nisâbûr şehrinden..." dedi. Biz ona sorduk:

Ne zaman şehirden çıktın?" O:

Yedi gün kadar bir zamandan beri..." dedi. Biz ona;

Seni vatanından ayrılmaya zorlayan şey nedir? Neden vatanından ayrıldın?" diye sorduk. O:

Onun için ümidi kesmeyin de başımıza azap gelmeden evvel tevbe ile rabbinize dehalet edin ve O'na hâlis Müslümanlık yapın, sonra kurtulamazsınız.³⁷

Âyet-i kerimesini işittim..." dedi. Biz ona:

Înâbe" nedir?" "İslâm'ın manâsı nedir?" "Azabın manâsı nedir?" diye sorduk. O genç;

Înâbe, senin, senden senin sebebiyle tam varlığıyla O'na yönelmendir...

İslâm; senin nefsini O'na teslim etmen ve O'nun senden sana daha evlâ olduğunu kesin olarak bilmendir.

Azab, fikrat ve ayrılıktır," dedi.

Sonra genç büyük bir sayha vurdu/ses çıkardı. Hemen düşüp vefat etti. Biz de onu göndük. İşte bu da onun kabridir. Allâhü Teâlâ hazretleri ondan râzî olsun.

İbrahim Havas (r.h.) buyurdular: (3/89)

Onların vafettiklerinden taaccub edip şaşım, kaldım. Sonra onun kabrine yaklaştım. Mezarının başında, bir Nergis çiçeği vardı. Sanki büyük bir şekilde kokuyordu. Ve mezarının başında şöyle bir yazı vardı:

Bu Allah'ın sevgili kuludur!"...

Reyhanın dalları değişmişti. Ve yapraklarının üzerinde de "inâbef'in sıfatı yazılıydı. Nergis'in üzerinde yazılı olanları okudum. Onlar bu yazıların tefsir edilmesini benden istediler. Ben de onları okuyup, kendilerine tefsir ettim. Onların içine heyecan ve depreşme girdi. (Cezbeye tutuldular.) Kendilerine geldiklerinde sükûnete kavuştular. Ve:

Biz meselelerimizin cevâbıyla iktifa ettik! (Senden yeterli cevaplar aldık)"

İbrâhim Havas (r.h.) buyurdular:

Bana bir uyku geldi. Ağırılık bastı. Uyudum. Uyandığında kendimi "Hazret-i Aîşe (r.a.) Mescidi"ne yakın bir yerde gördüm.

Baktım ki, kaplarımın (ve eşyamın) içinde reyhan'ın demetleri vardı. O reyhan çiçeği tam bir sene benimle kaldı. Hiç bozulmadı. Daha sonra onu kaybettim...

Allâhü Teâlâ hazretleri, kendisinden, onlardan ve bütün sâlihlerden râzî olsun....³⁸

Adaletle Hükm etmek

Yüce Meali:

De: "Şimdi Allah, size mufassalan Kitâb indirmiş iken ben Allah'tan başkasını mı hakem isteyeceğim!?" Kendilerine kitâb verdiklerimiz de bilirler ki, o tamamıyla hak olarak senin rabbinden indirilmiştir; sakın şüphelenenlerden olma.

Rabbinin kelimesi doğrulukça da, adaletçe de tam kemâlinedir. O'nun kelimelerini değiştirebilecek yok... Semî

³⁹

Tefsîr-i Şerifi:

kem isteyeceğim!?"

Hemze (!) inkâr içindir.

Fe fâ) harfî mukadder üzerine atf içindir.

(De k:) Ben Allah'tan başkasını mı hayayr" kelimesi, "istemek ve edinmek" fiilinin mefûlüdür.

³⁷ Ez-Zümer: 39/54,

³⁸ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/36-39.

³⁹ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/39.

Hakem"kelimesi, hâldir.⁴⁰

Hakem Edinmek

Bu kavli-i şerifte mefûl'ün fiil üzerine takdimi; inkâr edilen şeyin Allâhü Teâlâ hazretlerinden başka hakem istemek ve edinmek olduğunu beyân içindir. Yoksa mutlak olarak hakem edinmenin inkârı ve yasaklanması değildir...⁴¹

Hakem ile Hâkim

hakem" kavli-i şerifi, Hâkim" sözünden daha belîğ ve rusûh'a daha çok delâlet etmektedir.⁴² Zira, hakem" sözü, ancak âdil kişiye kullanılır. (Âdil olmayanlara hakem denilmez. Ve adaletle beraber) hakemlik kendisinden defalarca tekerrür eden kişiler için kullanılır. Ama "Hâkim" sözü böyle değildir. hakem", kelâm'da sözü murad etmek ve onu gizlemektir.⁴³

Sebeb-i Nüzul

Rivayet olundu:

Mekke müşrikleri, (Efendimiz s.a.v. hazretlerine)

Ey Muhammedi Bizimle senin arana bir hakem tayin et;

Yahudî âlimlerinden veya Hıristiyan papazlarından... (Bu hakem) hak üzere olan ile bâtil üzere olanı birbirinden ayırt etsin. Çünkü onlar (Yahudî ve Hıristiyanlar) senden önce kitap okudular.." dediler.

(Müşriklerin bu sözleri üzerine) Allâhü Teâlâ hazretleri bu âyet-i kerimeyi indirdi.⁴⁴

Ve Allâhü Teâlâ buyurdu:

Habibim Ahmed, Resulüm ya Muhammed (s.a.v.)I De ki: Ben haktan sapıp, Allâhü Teâlâ hazretlerinin gayri hakem mi isteyeyim? Halbuki onlar, benimle sizin aranızda hükmedemezler..."⁴⁵

Allâh(cc) Kitap İndirdi

(Halbuki) O (Allah) ki, size Kitâb istemek, aramak ve edinmek" fiilinin failinden indirdi." Cümle, hâl'dir...

Halbuki Allâhü Teâlâ hazretleri, size kitap indirdi. Siz ümmî bir topluluk idiniz. Siz size gelenlerin ne olduğunu bilmiyordunuz? Ve hakkı ve doğruyu söyleyen (ve ifade eden) Kur'ân-ı kerimden habersizsiniz....

(Öyle kitap ki?)

Yani içinde hak ile bâtil, helal ile haram ve bunlardan başka hükümlerin beyân ve açıklandığı bir kitap... Kur'ân-ı kerimin açıklamasıyla din işlerinde karışık ve kapalı hiçbir şey kalmadı. Bundan sonra hakeme başvurmaya gerektiren ihtiyaç nedir? Hakeme ne hacet?

Bu senin de gördüğün gibi, Kur'ân-ı kerim din işlerini açıklamakta kâfi (ve yeterli)dir. Kur'ân-ı kerim, başkasının beyân ve açıklamasına muhtaç değildir. Kur'ân-ı kerimin beyânı ve tafsili (bütün beyan ve tafsilatlardan) müstağni'dir...

Ve kendilerine kitâb verdiklerimiz de bilirler ki, o (Kur'ân-ı kerim) senin rabbinden indirilmiştir;"

Bu kelâm istinaftır. Beyan edilen mukadder sözün altına dahil değildir.

Mekke müşriklerinin kendilerine güvendikleri ve hakemliklerinden râzî oldukları her iki kitap ehli (Yahudî ve Hıristiyan) âlimleri; Kur'ân-ı kerimin hak olduğunu ve Allâhü Teâlâ hazretleri tarafından indirildiğini çok iyi biliyorlardı...

Kavl-i şerifin manâsı; kendilerine Tevrat ve incil'i kavramayı ve anlamayı nasip ettiğimiz, Yahudi ve Hıristiyan âlimleri, bunu kitabın yani Kur'ân-ı kerimin senin Rabbin tarafından indirilmiş olduğunu çok iyi biliyorlar. Ve kitap sahihtir.⁴⁶

Kur'ân-ı Kerim

(Kur'ân-ı kerim ne ile indirildi?) "Tamamıyla hak olarak..."

Doğruluk ile... Bunun Farisi olarak; doğruluk ve dürüstlük ile indirildi, demektir.

Bu câr ve mecrûr (yani mahzûfa taaliuk etmektedir. müştekin olan zamirden hâldir.

Tamamıyla hak olarak..." bir "indirilen" kavli-i şerifinde

⁴⁰ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/39-40.

⁴¹ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/40.

⁴² Ebus-Sûud Efendi Tefsîri: c. 3. s. 177,

⁴³ Ebus-Sûud Efendi Tefsîri: c. 3. s. 177, İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/40.

⁴⁴ Ebû Sûud Efendi Tefsîri: c. 3, s. 177,

⁴⁵ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/40-41.

⁴⁶ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/41-42.

Sakın şüphelenenlerden olma..."

Onların Kur'ân-ı kerim'in hak olduğunu bildiklerinden şek ve şüphe edenlerden olma; bununla beraber kendilerinden (zahiri olarak) ilmin eserlerini ve marifetin hükümlerini müşahede etmez (ve görmezsin.. Zira 'imin eseri ve marifetin hükmü onların iman etmeleridir. Kitap ehlinin âlimlerinin pek az kısmı iman etti....)

Cümlenin başındaki fe harfi, tertip içindir:

(Yani) kitap ehlinin Kur'ân-ı kerimin şanı ve Kur'ân-i kerimin Rabbin tarafından hak olarak indirildiği (ve Kur'ân-ı kerimin hak olduğu hakkındaki) ilimlerinden haber vermek üzere nehyin tertibi içindir.

Bu şekilde cümlenin manâsı aynı zamanda azarlama (ve tevbîh) ve ilhâb yani yakfn üzere sabit kılmak içinde olmuş olur. Şu kavli-i şerifte olduğu gibi: O halde sakın câhillerden olma.⁴⁷

Fe harfi, onların Kur'ân-ı kerimin hâlinin kendisi hakkındaki ilimlerinin nehyini tertip içindir Sonra Allâhü Teâlâ hazretleri, "Muhakkak ki, o (Kur'ân-ı kerim)

tamamıyla hak olarak senin rabbinden indirilmiştir;" kavli-i şerifiyle) Kur'ân-ı kerimin indirilmesini kendi zât-i âlisine izafe ederek; zikredilen kitabı indirenin Allâhü Teâlâ hazretleri olduğu ve hak ile indirmesiyle (Kur'ân-ı kerimin) kemâlini beyân etti.

Yine Allâhü Teâlâ hazretleri, bizzat kendisi Kur'ân-ı kerimin kemâlini beyân ederek buyurdu: ⁴⁸

Kur'ân-ı Kerim Mükemmel Bir Kitaptır

"Ve Rabbinin kelimesi tam kemâlinededir."

Burada kitap yani Kur'ân-ı kerim, Lisr "kelime" ifadesiyle tabir edildi. Zira, sıdk (doğruluk) ve J^J! adalet ile vasıflanmaya asıl olan kelimedir. Onunla hikmetin eserleri zahir olur...

(Ne olduğu halde?)

Doğrulukça da, adaletçe de..."

Bu her iki kelime masdardırlar ve hâl olmak üzere mensûbturlar...

Yani, sâdik ve âdil bir kelime olarak indirdi," demektir. ⁴⁹

Kur'ân-ı Kerim tamdır

tamam oldu," fiilinde beyân edilen) ilâhi kelâmın tamam olmasının manâsı, Kur'ân-ı kerimin gayet belîğ olduğunu tabir ve ifâde ediyor. (Bu da;)

1- İlim.

2- Amel ile olur.

(Yani) mükelleflerin tâ kıyamete kadar muhtaç oldukları ilim ve ameli beyân etmede kâfi (ve yeterli) olduğunu beyân ve ifâde ediyor. (Ve Kur'ân-ı kerimin)

3- Sidkiyetini,

4- Adaletin doruk noktasında olduğunu beyan ediyor. ⁵⁰

Manâsı, Kur'ân-ı kerim haber verdiği şeylerde gerçekten doğruluğun en yüce ve doruk noktasına ulaştı, demektir. (Meselâ:)

1- Allâhü Teâlâ hazretlerinin zâtının varlığı,

2- Allâhü Teâlâ hazretlerinin sübûtî sıfatları,

3- Allâhü Teâlâ hazretlerinin selbî sıfatları,

4- Allâhü Teâlâ hazretlerinin ahkâmını haber vermesi,

5- Vaîd (korkutma yani cehennem ve azab ile ilgili haberler)

6- Vaad (müjde cennet, mükâfat ile ilgili haberler....)

7- Sevap,

8- Azab... (3/90)

⁴⁷ El-En'âm: 6/35,

⁴⁸ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/42-43.

⁴⁹ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/43.

⁵⁰ Bu âyet-i kerimelerde Kur'ân-ı kerimin şu vasıfları zikredilmektedir:

1- Kur'ân-i Kerim Allah tarafından indirildi.

2- Kur'ân-ı kerim Allah'ın kelâmıdır,

3- Kur'ân-ı en belîğ kitaptır.

4- Kur'ân-ı kerim hak ve hakikati içermektedir.

5- Kur'ân-ı kerimin ilmi kıyamete kadar yeterlidir.

6- Kur'ân-ı kerimin amelî tarafı kıyamete kadar yeterlidir.

7- Kur'ân-ı kerim adaleti beyan ediyor

8- Kur'ân-ı kerim sıdkiyet (doğruluk üzeredir).

9- Kur'ân-ı kerim tamdır.

10- Kur'ân-ı kerim mükemmeldir.

11- Kur'ân-ı kerim asla değişikliğe uğramayacaktır.

12- Kur'ân-ı kerimin tam ve mükemmel olduğunu Allâhü Teâlâ bizzat kendisi beyân ediyor....

Bu vasıfları taşıyan başka bir kitap yoktur... Mütercim.

- 9- Geçmiş (ümme)lerin hallerini haber vermesi,
- 10- Gelecek (te tecelli edecek olan) gayıblardan haber vermesi,
- 11- Kaza ve hükümde adalet...
- 12- Mükelleflere taalluk eden hükümleri adaletle zikretmesi,
- 13- İnsanlar, Cinlere hitap etmesi, (Meselâ;)
- 15- Namaz, Oruç, Zekat, Hac, Cihâd Ve diğer tekâlif-i şer'îyye (şeriatın getirdikleri yükümlülüklerde) hep adaletle hitap etmektir. Bu mükellefiyetler ister emir ve ister nehiy olsunlar...⁵¹

Kur'anda Değişiklik Yok

O'nun kelimelerini değiştirebilecek yok..."

Hiçbir kimse bunlardan hiçbir şeyi daha âdil ve daha sâdık (doğru, gerçekçi bir şeyle) değiştiremez.

Hatta bunların misliyle de bunları değiştiremez.

Allâhü Teâlâ hazretlerinden gayri başka bir hakemin tayin edilmesi nasıl tasavvur edilir? (Böyle bir şey asla mümkün değildir!)⁵²

Allâhü Teâlâ İşiten ve Bilendir

Semi' O,"

işitmenin kendisine taalluk ettiği şeyi hakkıyla işiten sadece Allâhü Teâlâ hazretleridir.

Alîm O..."

Bilinmesi mümkün olan her şeyi hakkıyla bilen sadece Allâhü Teâlâ hazretleridir...

Bu bilinenlerin içine hakem edinmek isteyenlerin sözleri, zahîrî ve bâtmî halleri de girer... Öncelikle bilinenlerin içine girer...⁵³

Kur'ân-ı Kerim Hüccetüllah'tır

Bu âyet-i kerimede hâsıl olup çıkarılan sonuçlar şunlardır: Muhakkak ki Kur'ân-ı kerim, Allâhü Teâlâ hazretlerinin hükmüdür.

Kur'ân-ı kerim Allâhü Teâlâ hazretlerinin hüccetidir.

Kur'ân-ı kerim insanların arasında galip olan bir hüccetüllah'tır.

Kur'ân-ı kerimden gayrisine dönmek asla olmayacaktır.⁵⁴

Kurandan Kafirler Döner

Kur'ân-ı kerimden ancak onu inkâr eden kâfirler dönerler.

(Kur'ân-ı kerimden dönen bu kişilerin) inkârları ister;

1-"inkâr-ı inâdî" olsun, (meselâ) Kur'ân-ı kerim hak olduğunu (ve Allâhü Teâlâ hazretleri tarafından gönderilen bir kitap olduğunu) bilen (ve sadece inkarlarından, makam, mevki hırsı ve para için Kur'ân-ı kerimi inkâr eden Yahudi ve Hıristiyan) âlimleri olsun veya,

2- "inkâr-ı tekzibi" olsun; onu (Kur'ân-ı kerimi bilmeyerek inkar eden) câhilerin inkârı gibi....

Amma Kur'ân-ı kerimi ikrar eden (ve ona iman eden kişiler) ise, kendileri "ilâhî cezbe" ile Kur'ân-ı kerimin içinde bulunanlarla amel etmeye cezbeder (yani ilâhî bir kuvvet onları Kur'ân-ı kerim ile amel etmeye çeker... Ve onları, imandan sonra)

1- İlim,

2- İrfan ve

3- İykânın (tam imanın) kemâlinin en yüksek derecelerine cezbe edip çeker...

Kur'ân-ı kerim, hak kelimedir. Kur'ân-ı kerim sıdk (doğru) kelimedir. Sıdk (doğruluk) ise kişiyi;

1- Cennete,

2- Kurbete (ilâhî yakınlığa) ve

3- Vuslata hidâyet buyurur....⁵⁵

Şer'î Teklifler Kuldân Kalkar mı?

Tekâlif-i şer'îyye (şeriatın mükellefiyetleri yani efâl-i mükellefiyyin)⁵⁶ kuldân asla kalkmazlar...

⁵¹ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/43-44.

⁵² İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/44-45.

⁵³ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/45.

⁵⁴ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/45.

⁵⁵ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/45-46.

Kul tecellî-i zât (Allâhü Teâlâ hazretlerinin tecellisine) vâsıl olsa bile, bu dünyâ âieminde yaşadığı müddetçe ondan mükellefiyetler kalkmaz...

Bazı zanneden zındıkların sandığı gibi değildir...⁵⁷

Âhirette Mükellefiyetler?

Amma âhirette ise, mükellefiyetler tamamen kalkar. Bu alemin mükellefiyeti sadece tevhîd'tir... Zaten sadece tevhîd vardır.⁵⁸

Mertebeler

İnsanın bütün mertebelerinde (ve manevî derecelerinde) şeriate riâyet etmesi gerekir. Zira kemâlât (maddî ve manevî olgunluklar) ancak şerîât'tedir. Şeriat, yok ise mutlak kişi nakıs (manen noksan)dir.⁵⁹

Meczûblar Noksanlıkların İçindedirler

Bundan dolayı görmüyor musun, meczûblar,⁶⁰ noksanlıklardan hâli değiller...⁶¹

Peygamberler Meczûb Olamaz

Görülüyor mu ki, peygamberlerin hiçbirinde seflhlik (bunaklık, akılsızlık, meczûbluk, delilik) ve mecnunluk

⁵⁶ Şer'î mükellefiyetler, İslâm dininin, âkil ve balığ olan kadın erkek bütün iman ehline getirmiş olduğu emir yasak ve diğer dini yükümlülüklerdir. Zaten mükellefiyet, yükümlülük, demektir, ilmihal kitaplarında "ef'âl-i mükellefin" denilir. Ve şunlardır:

1. Farz: Kat'î delil ile sabit olan hükümlerdir ve iki kısımdır:

a) Farz-ı ayın: Mükellef her müslümanın ancak kendisinin yapması ile yerine gelen amellerdir. Beş vakit namaz ve oruç gibi.

b) Farz-ı kifâye: Bazı müslümanların yapmaları ile diğer müslümanlardan mesuliyet kalkan farzlardır. Cenazesi namazı ve selâm almak gibi. Eğer böyle bir farzı müslümanlardan hiçbirisi yapmazsa hepsi mes'ûl olurlar.

2. Vacip: Farz derecesinde kat'î olmayan delille sabit hükümlerdir. Vitir ve bayram namazları gibi.

3. Sünnet: Peygamberimizin sözü, işi ve başkası yaptığında hoş gördüğü şeylerdir. Sünnet ikiye ayrılır:

a) Sünnet-i müekkedde: Peygamberimizin devamlı olarak yapıp, pek az terk ettiği sünnetlerdir. Sabah ve öğle namazının sünnetleri gibi.

b) Sünnet-i gayri müekkedde: Peygamberimizin arasına yaptığı sünnetlerdir. İkinci ve yatış namazının ilk sünneti gibi.

4. Müstebab: Peygamberimizin bazen işledikleri şeylerdir. Sadaka vermek ve nafile oruç tutmak gibi.

5. Mubah: İşlenmesinde sevap, terk edilmesinde günah olmayan şeylerdir. Oturmak, kalkmak, yemek, içmek gibi.

6. Mekruh: İşlenmesi hoş görülmemey ve amelin sevabını eksiltlen şeylerdir. Namaz içinde etrafa bakmak gibi.

7. Müfsid: Başlanmış bulunan bir ibâdeti bozan şeylerdir. Abdestli iken bir yerinden kan veya irin çıkmak, namazda gülmek ve oruçlu iken bir şey yemek gibi.

8. Haram: İşlenmesi kafi delille yasak edilen şeylerdir. Alkollü içki içmek, anaya-babaya âsi olmak gibi.

⁵⁷ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/46-47.

⁵⁸ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/47.

⁵⁹ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/47.

⁶⁰ Meczûb: Çekilmiş, çekiciliğe kapılmış ve cezbeye tutulmuş gibi manâlara gelir. Tasavvufta ise;

1-Allahü teâlânın sevgisi ile kendinden geçmiş olanlar. 2-Cezbeye tutulmuş, çekilmiş tasavvuf yoiucusu, demektir.

Meczûblar seyr-u suluklarını tamamlayamamış kimselerdir. Onlar Hakk'a erme ve O'nun aşk ve muhabbetinde boğulup kalmadan dolayı halkı irşat ve davet sahiline çıkamazlar. Keşifleri sırasında karşılaştıkları aşk şimşekleri ve erme iştihaklarına rağmen, makamlarının buna elverişli olmayışı karşısında, kalblerindeki istek ateşine dayanmadıklarından uyumsuzluğun verdiği bir hali yaşarlar. Bundan dolayı meczûb bir kişi ne kadar büyük kerametler sahibi olursa, olsun o asla mürşid-i kâmil olamaz ve irşâd makamına çıkamazlar. Çünkü irşâd makamı velayetle birlikte akıl ve ilmi gerektirir...

Bundan dolayı, kendilerine manevî yol göstermesi, rehberlik etmesi için, bir meczubun çevresinde toplanmak, çok susayan ve susuzlukta dudakları çatlamış olan kişilerin denizin etrafında toplanıp tuzlu su içmelerine benzer. Denizin tuzlu suyu onların susuzluklarını gidermek yerine onları daha susatır... Onları yakar.... Meczûbların (deli-dolu evliyanın) çevresinde toplanan ve onlara murid olan kişiler, zamanla dalâlet ve sapıklığa girerler. Çünkü bunlar, meczûbların cezbe hâlinde söyledikleri ve şeriate zıt olan sözlerini senet kabul ettiklerinde Allah korusun küfre bile girebilirler.... Meczûblar nefsi elinden alınmış kişilerdir. Bu yüzden de kendilerine mâlik olamazlar.

Meczûblar, sürekli Rabbi ile meşgul bulduklarından dolayı kendini idare edemezler... Onun için meczûblardan örf. adet, gelenek ve şeriatın zahirine zıt haller görülür...

Hemen hemen her memleketinde bulunan meczûbların (halk arasında "deli-dolu" denilen) kişilerin hal, hareketlerine bakıp, İslâm hakkında yanlış te'villerde bulunmamak lazım. Zira, Meczûblar teklife esas olan akıldan mahrumdurlar. Halbuki İslâm şeriatında teklif için esas olan imandan sonra akıl gelir. Dünyanın idaresini sağlayan da akıldır....

Sual: Eğer sen: "Kişi aklını kaybederse, insanlık mertebesinin en aşağısına düşüleceğine göre, nası veli olunur?" diye sorarsan;

Cevâp: Tasavvuf ehli bu suâle cevap olarak derler ki: "Meczub her ne kadar aklını kaybetmişse de, ilâhi nurlar denizine batmıştır ve bu durumu sebebiyle de hislerle bilinen âlem üzerinde ayak durması ona zarar vermez. Çünkü, meczub'un elde ettiği vusul sebepleri kesilmiş ve teklifler düşmüş olmakla birlikte, makamını koruduğu sürece kendine mahsus şer'î hükümleri vardır. Bu bir yaşama biçimidir, haldir, yaşayan daha iyi bilir."

Bundan dolayı meczûblara ne fazla ülfet edilmelidir ve ne de düşmanlık beslenmelidir... Zira, eğer ona çok yardım eder ve onun sevgisini kazanırsan, o da "Allâhım bunu benim gibi yap" diye dua eder... Yok eğer. meczûb'a kötü davranır, kalbini kırar ve zulmeder ve zulüm ile onun sabir ve tahammül sını aşarsan; o zamanda beddua eder.... Meczûbları kendi hallerine bırakmak en sağlıklı ve en güzel davranıştır. Meczûbları, içinde buldukları istiğrak, aşk, cezbe ve muhabbet ve ilâhî sevgi okyanusunda ilâhî meveddet ve muhabbetullah dalgalarıyla baş başa bırakmak lazım... Bırakın meczûbları, kendilerine hâs olan cezbe ve aşk âlemlerinde yasaya dursunlar... Biz, ilim ve akıl sahibi, bize yol gösteren mürşid-i kâmil ve zamanın müceddidinin yolunda yürümeye çalışalım. Mütercim...

⁶¹ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/47.

gibi bir hâl asla işitilmedi.

Kâmil akıl sahibi olan kişi, istiğrak halinde, kapısının gıcirtısını ve sinek vızıltısının sesini güzel görür ve güzel işitir...⁶²

Hikâye (Cezbe hali)

Hikâye olundu. Şeyhü'l-Ekber (k.s.) el-athar hazretleri, bir gün iki müridine sordu:

Benden şerîat'e mugayir bir hâl sadır oldu mu?" Onlar: "

Hayır!" dediler.

Şeyhü'l-Ekber Muhyiddini Arabî (k.s.) hazretleri bunun üzerine Allâhü Teâlâ hazretlerine hamd etti ve buyurdular:

Otuz yıl kadardır burada değilim!..."⁶³

İnsan Eşref-i Mahlûkattır

İnsan eşref-i mahlûkat (yaratıkların en şerefli)dir. İnsanların en şerefli de Peygamberimiz Efendimiz (s.a.v.) hazretleridir. Bundan dolayı Efendimiz (s.a.v.) hazretleri Kadîm olan başlangıçtan "Furkân-ı kerim"e mazhâr oldu. O kadîm olan başlangıçta, Allâhü Teâlâ hazretlerinin kendisini, hakkı hak ve bâtılı bâtıl kılması için nasbedip tayin ettiği kadîm ve ezeli hükümdür...⁶⁴

Hazret-i Ahmed

Ne güzel buyurmuşlar:

Agâh olun!

Ahmed (s.a.v.) peygamber oldu. O her müşkili halleder. Senin vasfını beyan etmekten acizim; Fakat mücmel olarak derim ki; -"Sen bütün efendilerin sultanısın!" Senin şeriatın bütün yolları aydınlatmaktadır. Senin şeriatından nur almayan bütün tarikatlar, Kapalıdır. Sapıktır...

Hakikatte sen hiç şüphesiz sultanlar sultanısın... Sultan sensin!⁶⁵

Nefsin Islâhı

Bil ki, bu âyet-i kerime nefsin mertebesine ve ıslâhına taaliuk etmektedir. Muhakkak ki Allâhü Teâlâ hazretlerinin gayri bir hakem edinmek, nefis-i emmâre'nin hevâ-ü hevesindedir.

Nefsin ıslâhı,

1- İnkıyâd (Allah'ın emirlerine ve hükmüne boyun eğmek) ve,

2- Teslim olmakJa olur⁶⁶

Varis-i Nebî Kimdir?

Kur'ân-ı kerimin zahirî ve bâtını ilimlerinden nasibi olan herkes; hâli kaderince ve nisbetinde "vâris-i nebî" (yani Efendimiz s.a.v. hazretlerinin vârisi)dir.⁶⁷

Hakîm Kimdir?

Hakim, Allâhü Teâlâ hazretlerinin emirlerini bilen (âlim) kişidir... Câhil olan kişi değildir.⁶⁸

İlimsiz Fetva Veren?

Hazret-i Aii kerremallahü vecchê buyurdular:

Kim, ilimsiz olarak fetva verirse, gök ve yer melekleri ona la'net ederler.⁶⁹

⁶² İsmail Hakkı Bursevi (k.s.), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/48.

⁶³ İsmail Hakkı Bursevi (k.s.), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/48.

⁶⁴ İsmail Hakkı Bursevi (k.s.), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/49.

⁶⁵ İsmail Hakkı Bursevi (k.s.), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/49.

⁶⁶ İsmail Hakkı Bursevi (k.s.), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/49.

⁶⁷ İsmail Hakkı Bursevi (k.s.), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/49.

⁶⁸ İsmail Hakkı Bursevi (k.s.), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/50.

⁶⁹ Kenzu'l-Ummâl: 29018, Bu manada bir çok hadis-i şerif mevcuttur:

Kim ilimsiz olarak (bilmeden câhilce) fetva alırsa, onun günahı kendisine fetva verenin (müftinin) üzerindedir. Kim doğru olanında söylediğinin gayrisinde olduğunu bildiği halde; kardeşine bir işi işaret eder (bir tavsiyede bulunursa) o kişi, kardeşine ihanet etmiştir." Sünen-i Ebû Davud: 3173, Câmiu's-sağir: 8390, İsmail Hakkı Bursevi (k.s.), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/50.

Efendimiz {s.a.v.) Hazretlerinin Düzelttiği Fetva

Aliyyü'l-Belhî (r.h.)'ın kızı babasına boğaza kadar çıkan kusmadan sordu. O da; Abdestin yenilenmesi gerekir!" diye fetva verdi.

Sonra Efendimiz (s.a.v.) hazretlerini rüyasında gördü. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri ona;

Hayır Ya Ali! Ağzı dolusu olmadıkça (abdestin yenilenmesi gerekmez)"

Bunun üzerine Aliyyü'l-Belhî (r.h.) buyurdular: "Anladım ki, fetvalar, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine arz olunur.⁷⁰ Bunun üzerine ben nefsimi "ebediyyen bir daha fetva vermemesi" sözünü verdim..."⁷¹

Meleklerin Utandığı Şey?

Şa'bi (r.h.)'a bir mesele soruldu. O da;

Bilmiyorum!" dedi. Ona;

(Sen bilmiyorum demekten) utanmıyor musun? Sen ki Iraklıların en fakîhisin!" dediler. O:

Meleklerin utanmadığı bir şeyden neden ben utanayım ki? Hani melekler:

(Allâhü Teâlâ hazretlerinin; öl

Haydin, da'vânızda sâdıksanız bana şunları isimleriyle haber verin!" buyruğuna karşı meleklerin hepsi)⁷²

"Bizim İlimimiz yok.⁷³ dediler.⁷⁴

Kime Fetva Sorulur?

Avâm'a (halka) düşen vazife, zahir işlerinde (şeriat ile ilgili konularda) mümkün mertebe, memleketinin veya (başka şehirlerde de olsa) asrının en "âlim"ine (zahiri ilimleri en iyi bilen ve en fakîh kişiye gidip) fetva sormaktır.⁷⁵

Maneviyât Kime Sorulur?

Havâssa düşen vazife ise, bâtmı hallerini en "arif kişiye gidip fetva sormaktır. Ve o arif kişi her ne kadar ümmî

⁷⁰ Âlimlerin bir çokları, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerini kendisine mahsus bir âlemde görüşüp, kendisine danışmışlardır. Tasavvuf ve ilim tarihi bu tür güzel menkıbelerle doludur:

Muhammed Hâdimî Hazretleri. Efendimizin (s.a.v.) yüce ruhâniyetiyle görüşüp kendilerinden bilgi ve irfan almışlardır. İmam-ı Birgîvî Hazretleri'nin "Tarikat- Muhammediyye" isimli kitabına şerh yazarken, ihtiyaç duyduğu zaman "tayyî mekân" kerametiyle Medine-i Münevvereye gidip, Efendimizin yüce ruhâniyetinden yardım istemişlerdir.

Osmanlı Padişahlarından Birinci Mahmud, yıllarca Medine'de Harem muhafızlığı görevinde bulunan Hacı Beşir Ağa'ya; (bu zatın kabri. İstanbulda, Eyyüb Sultan (r.a.) hazretlerinin naziresinde ve hemen caminin giriş kapısındadır} Harem-i şerifte kaldığım zaman içerisinde fevkalâde bir hadise görüp görmediğini sorar. Harem-i Şerifin eski emniyet âmiri Beşir Ağa başından geçen bir hadiseyi Padişaha, şöyle anlatır. "-Ravza-i Mutahharedeki, Cibril (Cebrail) kapısı bazı geceler seher vakti kendiliğinden açılır, fakat içeriye kimsenin girdiğini görmezdim. Bir defasında kararımı verdim, bu gece şahaba kadar uyanık kalacak ne pahasına olursa olsun gelenin kim olduğunu öğrenecektim. O gece kapı yine açıldı. Hemen kapıya koştum, içeriye bir zât girdi. Heyecan ile;

Kimsin? diye sordum." O zât:

Konya'nın Hâdimî kazasından Muhammed Hadimî'yim," diye cevap verdi. "-Ziyaret sebebin nedir?"

İmam-ı Birgîvî Hazretlerinin; "Tarikat-ı Muhammediyye" isimli kitabına bir şerh yazıyorum. Şüphe ettiğim bazı yerleri Rasûlullah'ın bizzat kendisinden öğrenmeye geldim."

Kendisini odama götürdüm. Sohbet ettik. Bir müddet yanımda kaldıktan sonra kibar bir şekilde izin istediler:

"Beşir Ağa! Müsâde ederseniz gidip biraz çalışayım?" Ben de;

Hay! Hay! Gidin çalışın, dedim ve Sabah namazından sonra yine odama teşrif ediniz, diye rica ettim." O:

Memleketimde imamlık vazifem var! Bana izin ver... " dedi ve ayrılıp gitti. Birinci Mahmud heyecan ile sordu: -"O zâtı bir daha gördün mü?"

Evet Efendim! Bundan sonra da arada sırada gelirdi, kendisiyle çok görüştüm." Padişah, yine hayretle sorar: -"O zâtı görsen tanıy mısın?" -

"Tanırım."

Padişah bu hadisenin doğruluğunu öğrenmek için, Muhammed Hâdimî hazretlerine benzeyen kişileri tesbit etti. Memleketin bir çok âlimleri

ile beraber Muhammed Hadimî Hazretlerini de İstanbul'a davet etti. Hadimî Hazretlerine benzeyen kişiler toplandı.

Sonra Hacı Beşir'i çağırarak gelen topluluğu ona gösterdi.

Bunların içinde Hâdimî hangisidir?" diye sordu.

Hacı Beşir Ağa o kadar topluluk içinde Muhammed Hadimî Hazretlerini tanıyarak

yanına gitti.

Hoşgeldiniz Hoca!" deyip Muhammed Hâdimî Hazretlerinin mübarek ellerini öptü." Padişah ve orada bulunan bütün devlet erkânı da hâdisenin doğruluğuna inandılar. Hızır Aleyhisselâm" isimli eserime bakınız, Mütercim. Bu konuda İmam Buhârî hazretlerinin. Askalânî hazretlerinin ve bir çok âlimin hikâyeleri vardır. Bu şekilde bir Çok evliya ve âlim Efendimiz {s.a.v.) hazretlerinin ruhâyetinden ilim ve irfan almışlardır... "Dîvân-ı Sâlihîn" de, Efendimiz (s.a.v.) hazretleriyle manevî olarak görüşürler... İslâm'ın edep, terbiye, hayatından yoksun, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin sünnetinden uzak ve şeriat dışı yaşayan ve işin ehli olamayan bazı zındıkların, bu işi sû-i istimal ederek; "istedikleri ân Efendimiz (s.a.v.) hazretleriyle görüştüğünü ve ona fetva danıştığını..." iddia etmelerine de kulak vermemek lazım. Bu konuda ileri ve geri konuşanlar çok... Mütercim...

⁷¹ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/50.

⁷² Bakara: 2/31,

⁷³ Bakara: 2/32,

⁷⁴ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/52.

⁷⁵ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/52.

olup âlimlerin ıstılahlarını (terimlerini) bilmezse bile de... Zira onu ıstılahlardan müstağni kılacak (muhtaç etmeyecek) "manevî hikmeti vardır. İşte bu zât "hakîm" diye isimlendirilmeye en layıktır.⁷⁶

Evliyâullâh, İlim ve Marifet

Ehlüllâh; "Kul, Allâhü Teâlâ hazretlerine vâsıl olduğunda Allâhü Teâlâ hazretleri kendi katında ona ilim öğretir ve ona hak ile bâtılın arasını temyiz edecek (hikmeti) ilham eder..." Konusu üzerine hakikaten ittifak ettiler... (3/91)

Bundan dolayı Allâhü Teâlâ hazretlerinin kendilerine kendi katında ilim öğrettiği ve hak ile bâtılın arasını temyiz etme yeteneğini bahşettiği kişiler, (ümmî olsalar bile) şeriatın dışında konuşmazlar.

Şu söz buna işaret etmektedir:

Allâhü Teâlâ hazretleri, câhilden veli edinmez. Ve eğer câhil kişiden veli edinirse elbette ona ilim öğretir (ve onu âlimler seviyesine çıkarıp öyle veli edinir.)"

Sahabe-i kiram (r.a.) hazretlerinin hikmetinden çıkmamaları gibi... Allâhü Teâlâ hazretleri buyurduğu gibi: Efendimiz (s.a.v.)

Yok, yok! Rabbine kalem ederim ki, onlar, aralarında çıkan çapraşık işlerde seni hakem yapıp, sonra da verdiği hükümden nefislerinde hiçbir darlık duymaksızın tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça, imân etmiş olmazlar.⁷⁷

Ve yine Allâhü Teâlâ buyurdu: .

Bununla beraber gerek bir erkek mümin için gerek bir kadın mü'min, Allah ve Rasûlü bir işe hüküm verdiği zaman o işlerinden ihtiyar/seçme hakkı kendilerinin olmak olamaz ve her kim Allah ve Rasûlü'ne âsi olursa açık bir sapıklık etmiş olur.⁷⁸

Gerçek irâde ehli (muridlerin) hâli de böyledir. Muridler, asla mürşid-i kâmilin emrinden çıkmazlar...⁷⁹

Halifetüllah

Zira hüküm, hakikatte Allâhü Teâlâ hazretlerine mahsustur. Bu âyet-i kerime dile getirdiği gibi....

Ancak Efendimiz (s.a.v.) hazretleri de hakikaten Allâhü Teâlâ hazretlerinin halifesidir.

Yine söz ve halleriyle Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine vâris olanlar da böyledir...⁸⁰

İnsanların Çoğuna Uyarsan...

Yüce Meali:

Yerdekilerin ekserisine uyarsan, seni Allah yolundan saptırırlar. Onlar sırf zan ardından gider ve sâde atarlar. Her halde rabbindir en ziyade bilen; kim yolundan sapıyor... Doğru gidenleri, en ziyade bilen de O..⁸¹

Tefsîr-i Şerifi:

Yerdekilerin ekserisine uyarsan,"

Sebeb-i Nüzul

Ehli meyteyi (kesilmeden Ölen, leş, îslâmî usûl üzere kesilmeyen hayvanın etini) haram sayıyorlardı ve Müslümanları da leş etini yemeğe davet ediyorlardı... Ve şöyle diyorlardı:

Bunu Allah kesti (öldürdü); dolayısıyla bu sizin bıçaklarınızla kestiklerinizden daha helâldir."

Bunun üzerine Allâhü Teâlâ hazretleri bu âyet-i kerimeyi indirdi...⁸²

⁷⁶ İslâmî ilimler yani serî ilimleri üç kısımdır.

1- Akâid ve kelâm,

2- Amelî yani Fıkıh- Usûl-u fıkıh, hadis, tefsir

3- Tasavvuf...

Bunların hepsini de ehliinden öğrenmeliyiz. Ehli olmayanlara gidip bir şey sorulmamalıdır. Zira, atalarımız "Yarım doktor candan, yarım hoca imandan eder!" buyurmuşlar... Efendimiz (s.a.v.) hazretleri bu konuda yani fetva danışmak ve dinî konularda bilgi almak hususunda çok dikkatli olmamızı istediler ve buyurdular:

Muhakkak ki bu ilim dindir! Dininizi kimden öğrendiğinize (iyi) bakın!", Darimi: 425,

Muhakkak ki bu ilim, dindir. Kişi, dinini kimden aldığını iyice baksın! (Rast gele her kişiden dinî ilimleri öğrenmeyin! Ehli olanları seçin)"

Darimi: 421. İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/52.

⁷⁷ Nisa: 5/65,

⁷⁸ el-Ahzâb: 33/36,

⁷⁹ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/53-54.

⁸⁰ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/54.

⁸¹ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/54.

⁸² İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/55

Allâhü Teâlâ Hazretlerinin Emirleri

Kavl-i şerifin manâsı: Habibim Ahmed! Resulüm ya Muhammed (s.a.v.)! Eğer sen uyarsan; onlar yeryüzünün çokları olduğu için;
Seni Allah yolundan saptırırlar." Yani Allah'ın dininden ve şeriatından saptırırlar, demektir.⁸³

Kesin Bilgi Sahibi Olmayanlar Saptırırlar

(Mukadder sual ile) sanki soruldu: -"Nasıl saptırırlar?" (Cevap:) denildi:

Onlar ardından giderler."

Onların dinî işlerinde ve seninle mücâdele ettikleri, meyte (leş) işinde ancak tabi oluyorlar. (Neye tabi oluyorlar?)

Sırf zanna..."

Bu zan, onların babalarının hak üzere olduğunu ve kendilerinin de babalarının izinde (yolunda) gitmekle hidâyet (doğru yol üzere olduklarını düşünme) zanlandır. Böylece kendileri apaçık bir dalâlet ve sapıklıkla sapıyorlardı...

84

En Büyük Dalâlet?

Hiç şüphesiz, irşâd'a (halkın doğru yolu bulmasına) mani olan sapıtıcı kimse; başkalarını da kendi nefsinin (hevâ-ü Hevesinin) yoluna ve ardına düşmesi için (bozuk ve sapık) yol göstermektedir. Bu kişiler, hem dâll (kendisi sapıtmış) ve hem de mudil (başkalarını da sapıtan ve dalâlete düşüren) kişilerdir. (İşte en büyük dalâlet budur...)⁸⁵

Hak Yolda Zannın Yeri Yoktur

Muhakkak ki hak yola;

1-Zann,

2-Taklîd,

3-Hevâ-ü hevâse tabi olmak,

4- Ve benzeri ilimden uzak ve nefse hoş gelen şeylerle girilmez...

Hak yola;

1-Sıdk;

2-Doğruluk,

3-Tahkik,

4-Hidâyet,

5-Ve kesin ilimle girilir...⁸⁶

Tahmin Yürütürler

Ve onlar sâde atarlar..."

Onlar, meyte (leş eti yemek) ve diğer konularda, Allâhü Teâlâ hazretlerine karşı yalan söylüyorlar.⁸⁷

Her halde rabbındır en ziyade bilen;" İlmîyle...

Kim yolundan

sapıyor... Doğru gidenleri, en ziyade bilen de O..."

Dalâlet üzere ve hidâyette olan insanlardan her bir taife müstahak oldukları şeylerle karşılık (ceza ve mükâfatını) verir.

Sen birinci firkadan (yani dalâlet üzere olan sapık kimselerden) olmaktan sakın! Kendini koru!⁸⁸

⁸³ Bu kavl-i şerif, dünyanın bütün insanları birleşseler bile Allâhü Teâlâ hazretlerinin dinini ve şeriatını değiştirseler ve Allah'ın bir emrini kaldırsalar bile demokrasi, şu veya bu isim altında kendilerine tabi olunmayacağını ve onların insanları sapıtmaya götürdüğüne delildir. İnsanlar, demokrasi, şu veya bu isim altında hakkında İslâmî hüküm bulunmayan şeyleri günün şartlarına göre değiştirebilirler. Ama hakkında islâmî hüküm bulunan konular asla değiştiremezler... Bu konuda uyanık olmak lazım. Mütercim. İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/55.

⁸⁴ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/55-56.

⁸⁵ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/56.

⁸⁶ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/56.

⁸⁷ islâm'a tabi olmayanların elinde ilâhî kitap olmadığı için, dinî konularda, helâl ve haramları bilmek konularında sadece tahmin ederler. Zannederler. Bu zanları ise onları buldukları dalâlet bataklığında biraz daha batırır... Çünkü helâl ve haram şeyler, tahmin ile bilinmez.

⁸⁸ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/56-57.

Allâhü Teâlâ Bilir

Haddâdî (r.h.) buyurdular:

(Bilmeyi Allâhü Teâlâ hazretlerine izafe ederken) "En ziyâde bilen" buyurdu. Çünkü Allâhü Teâlâ hazretleri bütün eşyayı her cihetiyle (bütün boyutlarıyla) bilir. Allâhü Teâlâ hazretlerinden başkalarının bir şeyi bilmesi ise, (eşyayı) bazı cihetleriyle... (Bütün boyutlarıyla bilmezler...) ⁸⁹

Helal kesimler

Yüce Meâlî:

O halde eğer, O'nun âyetlerine inanan mü'minler iseniz, üzerlerine Allah ismi anılmış olanlardan yeyin. O size muztarr/mecbur olduklarınız müstesna olmak üzere, haram kıldığı neler ise, ayrı ayrı bildirmiş iken, üzerlerine Allah ismi anılmış olanlardan niye yemeyeceksiniz? Evet! bir çokları bildiklerinden değil... Mücerred hevâlarıyla halkı behemehal dalâlete düşürüyorlar. Şüphesiz ki rabbindir; o mütecevizleri en ziyade bilen. Günahın açığı da bırakın, gizlisini de... Çünkü günah kazananlar, yarın kazandıklarının cezasını muhakkak çekecekler. ⁹⁰

Tefsîr-i Şerifi:

O halde eğer, O'nun âyetlerine inanan mü'minler iseniz, üzerlerine Allah ismi anılmış olanlardan yeyin." O halde yeyin," Anılmış olanlardan," (ne anılmış?) Allah ismi" (nerede?) Üzerinde "Eğer sizler iseniz," O'nun âyetlerine (Allah'ın), (ne iseniz?) (İnanan) mü'minler..." Allâhü Teâlâ hazretlerinin haramlarını helal ve helâllarını da haram kabul eden dalâlet ehline tabi olanları inkâr ve onların sebebinden uzaktır. ⁹¹

Allah'tan Başkasının Adıyla Kesilenler

Âyet-i kerimenin manâsı;

- 1- Ey mü'minler hâsseten Allâhü Teâlâ hazretlerinin isminin üzerinde zikredilmekle kesilenleri (yani besmele ile kesilenleri) yeyin....
- 2- Başkasının isminin üzerinde anılarak kesilenleri değil...
- 3- Veya Allâhü Teâlâ hazretleriyle beraber başkasının isimleri üzerinde anılarak kesilenleri,
- 4- Ya da (kesilmeden) kendi eceliyle ölen hayvanların etlerini yemeyin... ⁹²

Kur'ân-ı Kerime İman

Muhakkak ki Kur'ân-ı kerimin âyetlerine iman etmek;

- 1- Allâhü Teâlâ hazretlerinin helal kıldıklarını (helâl ve) mubah kabul etmek..,
- 2- Ve haram kıldıklarını (haram kabul edip onlardan) kaçınmayı gerektirir. ⁹³

Besmeleyle Kesilenler Helâldir

"Size ne oluyor ki, üzerlerine Allah İsmi anılmış olanlardan niye yemeyeceksiniz?" ⁹⁴

⁸⁹ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/57.

⁹⁰ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/58.

⁹¹ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/58-59.

⁹² İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/59

⁹³ Hadis-i şerifte buyuruldu:

"Kim Kur'ân-ı kerimi okur ve onu izhâr eder, Kur'ân-ı kerimin helalini helâl, haramını haram kabul ederse; Allâhü Teâlâ hazretleri o kişiyi Kur'ân-ı kerim sebebiyle cennete koyar. Ve ona ailesinden cehennemi hakketmiş olan onlarca kişiye şefaatçi kılar." Tirmizi: 2830, Yine Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

"Kur'ân-ı kerimin haram kıldıklarını helâl kabul edenler, Kur'ân-ı kerime iman etmemiştir." Tirmizi: 2842,

Bu hadis-i sertlerde, Kur'ân-ı kerim iman ile okunduğu zaman sevap verileceğini ve imansız okunan Kur'ân-ı kerime sevap verilmeyeceğini beyan etmektedir. Kur'ân-ı kerimin haramlarını haram ve helâllarını da mutlaka helal bilip öyle iman etmek gerekir... Yoksa okunan Kur'ân-ı kerim dünya ve âhirette hiçbir fayda sağlamaz belki kendisini okuyan imansız kişilere lanet eder. Mütercim. İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/59-60.

⁹⁴ Üzerlerine Allah ismi anılmış olanlardan" gösterir ki, yenecek

"Allâhü Teâlâ hazretlerinin isminin üzerinde anılan şeylerden yememeği konusunda," hangi sebep size hasıl oldu...⁹⁵

Müslümanlar ile Müşrikler Kesme İşinde

İmam (Fahreddin Râzî r.h.) buyurdular:

Muhakkak ki müşrikler, Allâhü Teâlâ hazretlerinin isminin üzerinde anılarak kesilen hayvanların etlerinin yenilmesini mubah kabul ediyorlardı. Bunda (asla) münazaa etmiyorlardı.

Münazaa, onların meyte (leş, yani kendiliğinden ölen) hayvanların etlerini mubah görmelerindedir... Müslümanlar onu (yani İslâmî olarak kesilmeden kendiliğinden ölen hayvanların etlerini) haram ediyorlardı.⁹⁶

Leş Yemek Haramdır

(Suâl:) İş böyle ise, Allâhü Teâlâ hazretlerinin isminin üzerinde anılarak kesilen hayvanların etlerinin yenilmesinin mubah olduğu hakkında emrin varid olması (inmesi) abes (manâsız) olmuş olur... Çünkü üzerinde ittifak edilen bir şeyde (yani Allâhü Teâlâ hazretlerinin isminin üzerinde anılarak kesilen hayvanların etlerinin hem müşrikler tarafından ve hem de Müslümanlar tarafından yenilmesinin mubah olmasında İslâmî olarak kesilen) hayvanların etlerinin bir hükmü ispatını gerektirmiyor.... Hükmü ihtilâf edilen şeye terk ediyor

(Cevâp:) Buna şöyle cevap verildi:

Yeme işinizi üzerinde Allâhü Teâlâ hazretlerinin isminin anıldığı (yani İslâmî olarak kesilenlere) maksûr (ve mahsus) kılın," demektir. Bu takdirde bu kavli-i şerif, sadece meyte (leşin) yenilmesinin haram olduğunu ifade eder.⁹⁷

Haramı Beyan

Ve (Allah) size ayrı ayrı bildirdi.

Yani halbuki Allâhü Teâlâ hazretleri size beyân etti. "Sizin üzerinize haram kıldığı neler ise..."

Haram kılmadıklarının içinden haram kıldıklarını açıkladı.... (Haramları tafsil ve beyan eden âyet-i kerime) şu sûre-i celile'de bulunan şu kavli-i şerifdir:

De ki:

Bana vahyolunanlar içinde bu haram dediklerinizi yiyecek bir adama haram kılınmış bir şey bulmuyorum. Meğer ki şunlar olsun:

Ölü,

Yahut dökülen kan,

Yahut hıncır eti ki, o şüphesiz bir pistir.

Yahut Allah'tan başkasının ismi anılmış açık bir günah ki, Bunlarda da her kim mecbur olursa, diğer bir mecburiyete

tecâvüz etmediği ve zaruret miktarını aşmadığı takdirde... Şüphe yok ki, Rabbm gafurdur, rahimdir.⁹⁸

Bunun gerisinde olanlar, helâl olmak üzere kaldılar.

(Yenilmesi haram olanları beyan eden) şu kavli-i şerifle helal değildir:

"Size şunlar haram kılındı:

Ölü, kan, hıncır eti,

Allah'tan başkasının nâmına boğazlanan, bir de boğulmuş

• yahut vurulmuş

• yahut yuvarlanmış,

• yahut susulmuş,

• yahut canavar yırtmış olup da canı üzerinde iken kesmedikleriniz,

• ve dikili taşlar üzerinde boğazlananlar,

• ve zarlarla kismet paylaşmanız...

Hep bunlar birer fisk (yoldan çıkış) tır. Bugün kâfirler dininizi söndürebilmekten ümitlerini kestiler. Onlardan korkmayın; yalnız benden korkun. İşte bugün sizin için dininizi kemâle yetirdim, üzerinizdeki nimetimi tamama erdirdim. Ve size din olarak İslâm'a rıza verdim; şu kadar ki, her kim son derece açlık halinde çaresiz kalır da, günaha meyi maksadı olmaksızın, onlardan yemeye mecbur olursa müstesna... Elbette Allah gafur, rahîm'dir.⁹⁹

Şeyler "besmele"li şeylerden olacaktır. Fakat "besmele" çekilenlerin hepsi de yenebilecek değildir. (Bu konuda geniş bilgi fıkıh kitaplarında mevcuttur...) Elmalılı Tefsiri, c. 3, s. 2037,

⁹⁵ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/60.

⁹⁶ Tefsîr-i Kebir: c.13. s. 16S (5/128) İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/60-61.

⁹⁷ Tefsîr-i Kebir: c.13, s. 165 (5/128) İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/61.

⁹⁸ El-En'âm: 6/145,

⁹⁹ El-Mâide: 5/3,

Çünkü bu âyet-i kerime "Medenî"¹⁰⁰dir.
Bu sûre (yani el-En'âm sûresi) "Mekkî"¹⁰¹dir...

Tilâvette Te'hîr Nüzûl'deTehiri Gerektirmez

Sual: Eğersen:

De ki:

"Bana vahyolunanlar içinde bu haram dediklerinizi yiyecek bir adama haram kılınmış bir şey bulmuyorum. Meğer ki şunlar olsun:

- Ölü,
- Yahut dökülen kan,
- Yahut hıncır eti ki, o şüphesiz bir pistir.
- Yahut Allah'tan başkasının ismi anılmış sarıh bir fisk ki, Bunlarda da her kim muztarr olursa, diğer bir muztarra tecâvüz etmediği ve zaruret miktarını aşmadığı takdirde... Şüphe yok ki, Rabbin gafurdur, rahimdir.¹⁰³ Âyet-i kerimesi bu âyet-i kerimeden sonra (yani;

O size mecbur olduğunuz müstesna olmak üzere, haram kıldığı neler ise, ayrı ayrı bildirmiş iken, üzerlerine Allah ismi anılmış olanlardan niye yemeyeceksiniz? Evetî bir çokları bildiklerinden değil... Mücerred hevâlarıyla halkı behemehal dalâlete düşürüyorlar. Şüphesiz ki rabbindir; o mütecavizleri en ziyade bilen.¹⁰⁴ (Kavl-i şerifinden sonra) zikredilmiştir.

Halbuki, Fasletti, ayrı ayrı beyan etti," (fiili mâzî) sîgası, takdîmi gerektirir? (Neden böyle oldu?)

Cevap: Tilâvette tehîr; nüzulde tenin gerektirmez. Ve (ayrıca) tafsilatm "Vahiy gayri metiûv"¹⁰⁵ (okunmayan vahiy) ile olmasına hamledilmesi de caizdir...

Müftü Sa'dî Çelebî (r.h.) hazretlerinin bu zehâb'da olduğu gibi... Ve bunu kendi katında en evlâ olarak kabul etti... (3/92)¹⁰⁶

Zaruret Hâilleri Hariç

Sizin kendisine muztarr ve mecbur olduğunuz müstesna..."

Size haram kılınan şeylere mecbur olursanız... 0 zaman yine (haram olan şeyler) helâl olur. Zaruret helâliyle helâl olur...¹⁰⁷

Ma (L.) Kav şerifinin Masdariyet ve Mevsûl Olması

istisna muttasıl'dır. Müstesna minh, Haram kılınan şeyler"dir.

Mâ" kavî-i şerifi, masdariyet için olup, müddet manasındır.

Yani, Allâhü Teâlâ, sizin kendisine mecbur olduğunuz vakitlerde hariç; (diğer) bütün vakitlerde (her zaman) size haram olan şeyleri tafsilatıyla açıkladı.

Eğer "Mâ" kavî-i şerifi, mevsûl kılınrsa; o zaman istisnânın istinâ-i munkatî' olması tayin olunur.

Çünkü,

Sizin kendisine mecbur olduğunuz müstesna.. olan şeyler helâl olan şeylerdir. Haramın altına girmezler...¹⁰⁸

İnsanları Saptırmaya Çalışanlar

Muhakkak ki bir çokları," Kâfirlerin...

Dalâlete düşürüyorlar." İnsanları, halkı...

Kendi hevâlarıyla..."

Nefislerinin arzu ettiği hevâ-ü heveslerinin, meyteyi (leşi) helal kılması ve diğer şeylerle insanları saptırırlar...

İlimsiz olarak (cahilane bir halde)"

Şeriattan alınmış değildir. Çünkü şeriat vahye isnat etmektedir....

¹⁰⁰ Medenî, Usul-u tefsir ilmine göre, Medine-i münevverede nazil olan sûre ve âyet-i kerimelere denir.

¹⁰¹ Mekkî. Usul-u tefsir ilmine göre" Mekke-i Mükerrreme'de nazil olan sûre ve âyet-i kerimelere denir.

¹⁰² İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/61-63.

¹⁰³ El-En'âm: 6/145,

¹⁰⁴ El-E'n'âm:6/119,

¹⁰⁵ Vahy-İ gayri metlûv," {Okunmayan vahiy): Kur'ân-ı kerimin dışında, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine manâları inzal olunan "Hadis-i Kutsileridir. Kutsî hadis-i şerifler: Manâsı Allah'a, ifadesi Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine aid olan hadislerle denilir. Kutsî hadisler; Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin, Allah Teâlâ'dan rivayetle ifade buyurduğu hadislerdir. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin istediği ibare ile ifade etmek üzere bazen Cebrail (a.s) vasıtasıyla ve bazen de vahiy, ilham ve rüya suretiyle Allah Teâlâ'dan rivayet ettiği hadislerdir.

¹⁰⁶ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/63-64.

¹⁰⁷ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/64

¹⁰⁸ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/65.

Ol "Şüphesiz ki rabbindir; o mütecevizleri en ziyade bilen..."
Haktan bâtıla ve helâl'den harama geçenleri Allah en ziyâde bilendir...¹⁰⁹

Hevâ'nın Çeşitleri

İyi bil ki; hevâ birkaç çeşit üzerinedir.

"Mu'tezile"¹¹⁰ ve "Şia"¹¹¹ beraber, hevâ ehlidirler.¹¹²

Çünkü bu iki mezhep, kitab ve sünneti kendi hevâ (istek ve arzularına göre) te'vfl edip, ehl-i sünnet ve'l-cemaate muhalefet etmektedirler...

Mu'tezile ve Şia, kendi hevâlarıyla insanları dalâlete düşürüp saptırıyorlar; kâfirlerin ve şirk ehlinin insanları saptırmaları gibi...¹¹³

Şeriata Mutabık İşaretler

Ama şer-i şerife mutabık olarak, âyet-i kerimelerden ve hadis-i şeriflerden işaretler almak ise asla hevâ değildir. Belki bu sırf irfandır, güzelliştir...

Mesnevî'de buyruldu:

Kur'ân-ı kerimin sadece zahiri var sanmal İbliste Adem Aleyhisselâm'i sadece toprak olarak görmüştü.

(Yanılmıştı...)

Kur'ân-ı kerimin zahiri, insanın terkibine benzer.

Sureti görülür ama ruhu gizlidir..¹¹⁴

İşaret Ashabı

İşaret ashabını taklit etmek, dalâlet ehlini taklit etmek gibi değildir...

Zira muhakkak ki işaret ehli, işlerini (mesleklerini) iyân ve yakîn/tam iman üzerine bina ettiler. Zan ve tahmin üzerine değil.¹¹⁵

¹⁰⁹ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/65.

¹¹⁰ Mu'tezile: Hicri ikinci asırda Vâsıl bin Atâ tarafından kurulan ve aklı, nakilden yâni dîni delillerden önde tutan bozuk fırka. "Büyük günâh işleyen kimse ne kâfirdir, ne de mü'mindir, iki menzile (yer) arasında bir menzilededir (yerdedir)" diyen Vâsıl bin Atâ, hocası Hasen-ül-Basrî'nin ders halkasından ayrıldığı için ayrılanlar mânâsına Mu'tezile adı verilmiştir.

¹¹¹ Şia, İslâm dinini bölmek için Yahudiler tarafından kurulmuş bir siyâsî, itikâdî ve amelî bir mezhepler topluluğudur. Kendi içinde yirmi üç (23) mezheptir... Şia hakkında geniş bilgi için "Şia'nın Doğuşu ve Tarihi" isimli çalışmama bakınız....

¹¹² Kible ehli, kibleye yönelen namaz kılan kişiler, demektir. Ehl-i sünnet ve'l-cemaat ehline göre kible ehli (ne kadar kötü bir mezhep üzerine olursa olsun) tekfir edilmezler... Daha geniş bili için, Şia'nın Doğuşu ve Tarihi" isimli çalışmama bakınız....

¹¹³ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/66.

¹¹⁴ Mesnevî-i Şerifi: Defter. 3, s. 162,

Mevlânâ (k.s.) hazretleri bu beyitleri;

Muhakkak ki Kur'ân-ı kerimin bir zahiri ve bir de bâtını vardır. Kur'ân-ı kerimin ta

yedi kat batına kadar batınları vardır..." hadis-i şerifin şerhinde buyurdular:

Bu beyitlerin başı ve sonu şöyledir:

Kur'ân-ı kerimin bir zahiri vardır.

Bir de zahirin altında kat kat bâtın vardır.

O batınların da akılları hayretler içinde bırakan;

Üçüncü bir bâtını vardır...

Kur'ân-ı kerim'deki dördüncü batın ise gizlidir.

Onu Allâhu Teâlâ hazretlerinden (ve öğrettiklerinden) başkası bilmez.

Yedinci bâtına kadar birer birer böyledir.

Bu Mustafa (s.a.v.) hazretlerinin hadis-i şerifidir.

Bundan asla şüphe etme

Kur'ân-ı kerimin sadece zahiri var sanma!

İblis de Adem Aleyhisselâm'ı sadece toprak olarak görmüştü.

(Yanılmıştı...)

Kur'ân-ı kerimin zahiri, insanın terkibine benzer.

Sureti görülür ama ruhu gizlidir...

İnsanın (gerçek) hâlini amcası, dayısı bile yüz yıl bir arada yaşasalar.

Bir kıl kadar anlayamazlar.... İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/66

¹¹⁵ İşaret ashabı Kur'ân-ı kerim ve hadis-i şeriflerin işâri manâlarıyla bir çok tefsir kitabı

meydana getirmişlerdir. Bu tür tefsirlere, "Usul-u Tefsîr" ilminde "İşâri Tefsirler"

denilir. İşâri Tefsirlerin başlıcaları:

1- Ruhu'l-Beyân tefsiri, (elimizdeki bu tefsir),

2- Te'vilât-i Necmiyye tefsiri,

3- Tüsteri Tefsiri,

4- Sülemî tefsiri,

5- Tefsir-i Kaşânî gibi tefsirlerdir. İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/67.

Dünyâ Ehli

Dünya ehli de hevâ ehlidirler... Dünya ehli, ukbâ ehline nisbetle hevâ ehlidirler... Zira kâinatın (yaratıkların) hepsi (hakiki hayata nisbetle) hayâl'dir. Hayâl'e tabi olan ve hayâl peşinde koşanlar ise akıllılar ve erler sınıfından sayılmazlar...¹¹⁶

Behlül Dâna (r.h.) ve Çocuk

Behlül (r.h.) hazretleri¹¹⁷ buyurdular:

Bir gün, Basra sokaklarında geziyordum. Ceviz ve bademlerle oynayan sabî çocuklar gördüm. Bir de baktım, çocuğun biri de onlara bakıyor ve ağlıyordu. Ben kendi kendime;

Bu sabî, çocukların elinde bulunanlara (oyun için olan ceviz ve bademlere) hasret çekmektedir; kendisinin elinde kendisiyle oynayacağı bir şeyi olmadığı için üzülmetedir!" dedim. Ve ona;

Ey oğul! Seni ağlatan nedir? Senin de çocuklarla beraber oynaman için sana ceviz ve badem (oyun aletleri) satın alayım mı?" dedim.

Çocuk gözlerini bana kaldırdı. (Göz öcüyle bana baktı ve):

Ey akli az (ve kıt) olan! Bizler oyun için yaratılmadık?" de'di.

Ben;

Ey oğul peki bizler niçin yaratıldık?" diye sordum. O

İlim ve ibâdet için yaratıldık!" dedi. Ona; -"Allâhü Teâlâ hazretleri, sana mübarek kılsın! Bunları nereden biliyorsun?" dedim. Çocuk;

Ben bunu, Allâhü Teâlâ hazretlerinin;

Ya zannettiniz mi ki biz sizi sırf bir abes yarattık/boşuna halkettik ve siz bize döndürülmeyecek misiniz?¹¹⁸

Kavl-i şerifinden anladım, dedi.¹¹⁹

Ukbâ Ehli

Yine Ukbâ ehli de, Mevlâ ehline nazaran hevâ ehlidirler... {Çünkü bunların gayesi ibâdet, hayır ve hasenâtlarıyla cennete girebilmektir...}¹²⁰

Mevlâ Ehli Olanlar

Mevlâ ehli, iki kâinatın (dünya ve âhiretin bütün) alakalarından tecerrüd eden (soyutlanan) kişilerdir... Onlar, vasıl ve beyin'i geçtiler... Ve Allâhü Teâlâ hazretlerinin gayri hiçbir şeye inip iltifat etmediler...¹²¹

İki Âlem Bir Nefes

"Muhammediyye"¹²² sahibi¹²³ buyurdular:

¹¹⁶ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/67.

¹¹⁷ Behiül (r.h.) hazretlerinin asî ismi Vüheyb bin Ömer Sayrâfî'dir. Behlül Dâna adıyla şöret buldu. Doğum târihi kesin olarak bilinmemektedir. Kûfeli olduğu hâlde ömrünün çoğunu Bağdat'ta geçirdi. Hârûn Reşid'in kardeşi olduğuna dâir rivayetler de vardır... Bu rivayetler kesin değildir... Hârûn Reşid'e nasihat verirdi. Herkese ders olacak hikmetli sözleri çok meşhurdur.

Behlül Dâna, zamanın büyüklerinin sohbetlerinde bulundu. Eymen bin Nâbil, Amr bin Dînâr ve Âsim bin Ebl'n-Necid'den hadîs-i şerif öğrendi. İbretli manâli sözler söyledi. Menkıbeleri dilden dile aktarıldı. Bir gün Behlül'ü kabristanda gördüler. Ayaklarını kabir taşları arasına sokmuş toprakla oynuyordu. Kendisine;

-"Ey Behlül ne yapıyorsun?" diye sordular. Onlara gayet sakin olarak;

-"Bana eziyet etmeyen, gıybetimi yapmayan insanlarla oturup sohbet ediyorum. Bunlar sağ olanlardan daha emin." diye cevap verdi.

Birisi Behlül Dâna'ya gidip; "Ey Behlül! Oğlum vefat etti, Kabir taşına ne yazayım." dedi.

Behlül hazretleri buna gülüp; "Dün altımda olan çimenler bugün üstümden yeşerdi. Ey yolcu, bil ki şu toprak, günahlardan başka her şeyi örtmektedir, yaz." dedi. Behlül'ün hikâyeleri bir araya toplansa, gerçekten büyük bir kitap oluşur... Behlül (r.a.) hazretleri. 805 (H.190) senesi Bağdat'ta vefat etti. Dicle kenarında Şunûziyye kabristanlığına defnedildi.

¹¹⁸ El-Mü'minûn: 23/115,

¹¹⁹ Bu hikâye'nin devamı ve geniş şekli, mü'minûn sûresinin 115. âyet-i kerimesinin tefsirinde gelecektir. Oraya bakınız. İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/67-69.

¹²⁰ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/69.

¹²¹ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/69.

¹²² "Muhammediyye" kitabı, Yazıcı oğlu Muhammed Bicân'ın yazmış olduğu 9119 beyitlik bir kitaptır. Muhammediyye kitabı, Anadolu'da çok sevilen ve okunan bir kitaptır. Hatta mevlit gibi makamla okunmuştur. Muhammediyye'yi okuyan şahıslara "Muhammediyyehânlar" denilir... Muhammediyye kitabı, Ahmed Bicân (r.h.) tarafından "Envârü'l-Âşikin" adı altında nazma çevrilmiştir... İsmail Hakkı Bursevi hazretleri, "Muhammediyye" eserini şerh etmişlerdir. Gerçekten çok değerli bir şerhtir... Okunması gerekir. Esrar ve hikmetleri ihtiva etmektedir. Mütercim.

¹²³ "Muhammediyye" adlı eserin müellifi. İsmi, Yazıcızâde Muhammed Efendi olup, babası Yazıcı Sâlih'dir. Babası, devlet hizmetinde kâtip olarak çalıştı. Arif, münevver bir zât olup, ilm-i nücûma dâir beş bin beyte yakın mesnevî tarzındaki Şemsiyye isimli eserini, Ankara'da

Gerçek sâliklere, her iki âlem bir nefes'tir. Onlar hûrî ve cennetlere iltifat etmezler.¹²⁴

Ehlülâh Olmak

Gerçekten Allâhü Teâlâ hazretleri, dünyâyı âhîret ehlinin üzerine haram kıldı; her ikisini de ehlüllah'm üzerine haram kıldı. Lakin bir kişi, açlığını giderecek kadar ve avretlerini örtecek kadar dünyadan faydalanırsa; bu dünyâ ehli olmak demek değildir...

Çünkü bunlar "beşerî zaruretlerdendir... Bunda (beşerî zaruretlerin" giderilmesinde) Allâhü Teâlâ hazretlerinin izni vardır... Çünkü bunda esas olan beden dairesinin muhafazasıdır.¹²⁵

İşârî Manâlar

O halde eğer, Onun âyetlerine inanan mü'minler iseniz, üzerlerine Allah ismi anılmış olanlardan yeyin.¹²⁶

Kav-i şerifinde şu işaretler vardır:

Yani, sizin şeriatın hükmüyle yemek yemeniz imânın işaretindedir. Yoksa tabiata muvafık olarak yemek yemeniz değil...¹²⁷

Yemekleri Eritin

(Şeriatın hükmüyle) yediğiniz yemekleri, zikrullâh ile eritin... Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdıkları gibi: (Yediğiniz) yemeklerinizi zikrullah ile eritin!"¹²⁸

Devlethan ailesinden İskender Paşaya ithaf etti, Yazıcızâde Muhammed Efendi'nin, doğum yeri ve tarihi kesin olarak bilinmiyor. Yazıcızâde Muhammed Efendi ve kardeşi Ahmed Bîcân, önce babalarından ders okudular. Sonra Muhammed Efendi, tahsilini kemâle erdirmek üzere birçok yerler dolaştı. İran ve Mâverâünnehr'e giderek. Haydar Hâfî ve Zeynel Arab gibi meşhur âlimlerden okudu. Arabca ve Farsçayı iyi öğrenip: tefsir, hadîs, kelâm, fıkıh ilimlerinde yetiştirdi. Yazıcızâde Muhammed Efendi, manevî feyzi, Hacı Bayram-ı Velî hazretlerinden aldı. Hacı Bayram-ı Velî, Sultan İkinci Murâd Hânın dâvetine uyarak Edirne'ye gitti ve orada bir müddet kaldı. Sonra Ankara'ya döndü. Gidiş ve dönüşte uğradığı Gelibolu'da Yazıcızâde Muhammed Efendi ve kardeşi Ahmed-i Bîcân'ı gördü. Onlarla görüşüp, sohbetle irşâdda bulundu. Kısa zamanda ikisi de velîlik derecelerine kavuştular. Yazıcızâde Muhammed Efendi, bir ara Konya muzafferiyetini bildirmek için Sultan Murâd-ı Hüdâvendigâr Gâzî tarafından sefaretle Mısır'a gönderildi. Sonra Gelibolu'ya dönüp, ömrünü ibâdet ve tefekkürle geçirdi. Eserler yazdı. İtikâf ve inziva haliyle yaşadı. Gelibolu'da namazgah yöresinde. Hamza köyü sahillerinde büyük bir kayaya oyulmuş; birbiri içinden geçilen iki küçük hücrede ibâdet ve tefekkürle meşgûl oldu. Yazıcızâde Muhammed Efendi, çok ibâdetle meşgûliyeti yanında, eserler de yazdı. Meşhur

- "Muhammediyye" adlı eserini yazmadan Önce. Arabca olarak Megârib-üz-Zeman'ı yazdı. Kardeşi Ahmed-i Bîcân'a: "Şimdi sen dahî, bu kitab ki

- "Megârib-üz-Zeman"dır, Türkçeye çevir. Tâ kim bizim ilin kavmi maâriften ve envâr-ı ilimden fayda görsünler." diye ricada bulundu. O da Türkçeye çevirip Envâr-ül-Âşıkîn adını verdi. Muhammediyye ve Envâr-ül-Âşıkîn, biri nazım ve diğeri nesir, otop her ikisi de Megârib'in Türkçeye tercümesidir. Yazıcızâde Muhammed Efendi, Megârib-üz-Zeman ve Muhammediyye'sini, rüyasında Peygamber efendimizi görmesi ve O'nun irşâd ve işaret vermesiyle yazdı. Yazıcızâde Muhammed Efendi, Muhammediyye'si ile şöhret buldu. Muhammediyye, asırlardır Anadolu'da. Kırım'da. Kazan'da. Başkurt Türkleri arasında okundu ve elden düşmedi. Evliya Çelebi;

- "Nice binlerce âdemin Muhammediyye'yi ezbere bildiklerini." kaydeder. Anadolu'da her evde bir Muhammediyye nüshası vardı. Muhammediyye okuyan kimseye Muhammediyye-hân adı verilir. Eser, kış gecelerinde okunur, yer yerde ağlanırdı. Suyu hiç kesilmeyen bir ırmağın coşkunluğu içinde okunurdu. Her satırında Allâhü teâlânın sevgisi, Resûlullah efendimizin aşkı, muhabbeti. Eshâb-ı kiram sevgisi anlatılırdı. Kulun Rabbine olan acziyeti ve sevgisi dile getirilirdi:

İsmail Hakkî Bursevî, Muhammediyye'ye iki cild hâlinde mükemmel bir şerh yazdı. Yazıcızâde Gelibolu'yu mekân tutup, 1451 (H.855) senesinde orada vefat etti. Mezarı Gelibolu'nun biraz dışında, İstanbul yolu üzerindedir. Yazıcızâde çeşmesinden ve hemen yakınında yüksekte kalan kardeşi Ahmed Bîcân'ın kabrinden yüz elli adım kadar içeride, küçük türbe kısmındadır. Kabri, ziyaret mahallidir. Muhammed Bîcân hazretlerinin yazdığı diğer eserleri,

1- Megârib-üz-Zemân

2. Muhammediyye

3. Şerh-ul-Füsûs-il-Hikem'dir.

4. Tefsîr-i Süre-i Fatıha

¹²⁴ İsmail Hakkî Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/69-70.

¹²⁵ Cihâd anında, dârü'l-harp'te, Müslümanların ilâ-i kelimetullah için mücâhede etme zamanlarında mücâhidlerin cihâd için gerekli olan âletlere sahip olmaları da dünyalık değildir... Çünkü cihâd malzemelerinde de İslâm şeriatının muhafazası vardır... Darü'l-Harpte, kendileriyle mağrur olmamak ve Allâhü Teâlâ hazretlerinin rızasını gözetmek ve pirân-ı izamın yolunda yürümek şartıyla mücâhede için gerekli olan malzeme, alet ve edevata sahip olmak dünyalık değildir...Burada ön plana çıkan niyettir. İnsanın niyetini de en ziyâde bilen Allâhü Teâlâ hazretleridir... Mütercim... İsmail Hakkî Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/70.

¹²⁶ el-En'âm:6/118,

¹²⁷ İsmail Hakkî Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/71.

¹²⁸ El-Ezkâr, c. 1 ,s. 598, Bu hadis-i şerifin tamamı şöyledir:

{Yediğiniz) yemeklerinizi, Allah azze celle hazretlerini zikretmek ve namaz kılmakla eritin. Yemeğin üzerinde hemen uyumayın. Yoksa kalblerinizi kasavet bağlar..."Kenzu'l-Ummal: 40773, Keşfü'l-Hafâ: 176, Kulların yemek yemelerinin üzerinde uyumaları, kalblerine kasvet verir...

Dürrü'l-Mensûr, c. 7, s. 220.

Hazret-i Aişe (r.a.) hazretleri, Efendimiz (s.a.v.) Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdu: -"Üç haslet kalbe kasvet verir. (Onlar):

1- Yemekleri sevmek,

2- Uykuyu sevmek,

3- Rahatı sevmek..." Ed-Dürrü'l-Mensîr tefsiri, c. 7, s. 220 İsmail Hakkî Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/71.

Yemekte Gaye

Muhakkak ki;

1- Gaflet,

2- (Allâhü Teâlâ hazretlerini) unutmak ile (gıda) yemek,

3- Ve yenilen gıda ile isyana yardım istemek, 4~ (O gıda ile günah işlemek);

Elbette kalblerin ölümünü getirir... (Kalbi öldürür) ve insanı cennetlerden mahrum eder...¹²⁹

Cehrî Zikir

Bu hadis-i şerif, zikrullah'ın cehrî olarak yapılmasının rneşrû olduğuna işarettir... Zira yemeğin eritilmesi, cehrî (açıkta yapılan) zikirle eritilmesi daha zahir ve daha tesirlidir... (Sesli olarak Kur'ân-ı kerim okumak da böyledir...) (3/93)

Bu konuda;

Yemekten sonra iki rek'at namaz kılmak," veya,

Yemekten sonra Kur'ân-ı kerim'den on kadar âyet-i kerime okumak," gibi vârid olan haberler ve hadis-i şerifler, buna delâlet etmektedir...

Çünkü beden hareket etmesi, yemeğin hareketini ve hazmedilmesini gerektirir. Onunla beden kuvvet bulur. Bedenin kuvvet bulmasıyla kişi, ibâdet yapmaya kuvvet bulur.¹³⁰

Yemekten Sonra İbâdet

Yemekten sonra ibâdet etmekte, nimete şükür vardır. Şükür;

1- Ya kalb ile olur,

2- Ya dil ile olur

3- Veya a'zâ ve organlar ile olur...¹³¹

Günahın Zahiri ve Bâtını

Ve bırakın," Ey mü'minler terk edin!

Günahın açığını da, gizlisini de..."

(Bu kav şerif) sıfatın mevsûfuna izâfetinc endir....

Yani, zahirî günah ve bâtinî günah, demektir. Günah"tan murad, günahı gerektiren şeylerdir. O da ma'siyetterin (ve isyanların) hepsidir...

Çünkü günah, bu iki vecihten (aşikâr veya gizli) olmaktan asla hâli değildir. (Yani bir günah ya açıkça işlenir veya gizli olarak işlenir...)

Bu kavli-i şerifin altına alenî olarak yapılan günahlar girdiği gibi, gizli olarak yapılan günahlar da girerler.

Bu günahlar ister kalbin amellerinden olsun; isterse, organlar (cevârih ve a'zalar) tarafından yapılan günahlar olsun müsâvidir.¹³²

Azaların ve Kalbin Amelleri

Cevârih (organ ve a'zâların) amelleri zahirdir. Sözler ve fiiller gibi...

Kalbîn amelleri ise bâtinî'dir. Fasid akâid, (bozuk inanç), bâtil azîmetler/ameller gibi...¹³³

Zahirî ve Bâtinî Günahlar?

Zahirî günahların hakikati, dünya nimetlerini istemektir. Bâtinî günahların hakikati ise ukbâ (âhiret yani cennet) nimetlerine meylettir... Çünkü bunların her ikisi de kulu, Hazret-i Mevlâ'nın huzurundan uzaklaştırmaya sebeptirler...¹³⁴

Allah Erlerinin Safları

¹²⁹ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/72.

¹³⁰ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/72.

¹³¹ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/72.

¹³² İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/72-73.

¹³³ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/73.

¹³⁴ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/73.

Ne güzel buyurmuşlar;
Zahir ve bâtinîni temiz tut; Günah kirinden ki,
Tertemiz olasın ve böylece Allah erlerinin safına katılasın..."¹³⁵

Günahlar ve Azap

Çünkü günah kazananlar,"
Zahiri ve bâtinî ma'siyetleri işleyenler,
Cezasını muhakkak çekecekler...'
Yakında elbette âhirette cezalandırılacaklardır. Yapmış olduklarından dolayı"
Dünyada yaptıkları (zahiri ve bâtinî) hangi günah olursa olsun... Muhakkak ki günahlardan kaçınmak
lazımdır... Ne güzel buyurmuşlar:
Her bir şey ki eğer sen onu (Allah'ın emrini) tutmazsan; Her yaptığın şeyi o gün (ahirette) kötü görürsün.¹³⁶

İşârî Manâlar

(Bu âyet-i kerimede şu) işaretler vardır:
Muhakkak ki, Allâhü Teâlâ hazretleri, insan için bir zahir yarattığı gibi, -ki cismânî bedeni'dir- insan için bir de
bâtin yarattı. İnsanın bâtinîni de ruhanîkalbtir...
Bu şekilde, günahlar için de bir zahir kıldı. (Zahiri günah), şeriata muhalif, tabiata muvafık olan her türlü söz ve
fiil'dir...
Bâtinî günahlar ise, hayvânî, yırtıcı ve nefsin üzerinde olduğu şeytanî cibilliyettir...
Günahın açığını da bırakın, gizlisini de..."
Yani, şer'î amelleri işlemekle tabiî amelleri terk edinî Ruhanî, melekî ahlak ile ahlaklanmakla da nefsanî kötü
huylan terk edinî
Çünkü günah kazananlar," Ef'âl ve ahlâk ile zahirî ve bâtinî günahları işleyenler,
Yarın kazandıklarının cezasını muhakkak çekecekler."
Hem dünya ve hem âhirette...
Ama (acilen yani) dünyada ise, tabiî olan her fiil ve sözün bir zulmeti vardır. O zulmet, kalbin aynasını paslatır
ve karartır. Ve böylece ruhanî kalbî'nin ahlakını tahrif eğer. Zulmânî nefsin ahlakının mizacını takviye edip
kuvvetlendirir... Onunla hevâ galip olur. Dünya ve dünyânın şehvetlerine meyleder.
Hevâ'ya muvafık olarak bunlardan izhâr edilen her bir ahlak, kalbte kirlenmeyi ve kasveti ziyâdeleştirir. Ve
böylece günahlar sebebiyle kalb, Allâhü Teâlâ hazretlerinden mahcûb (örtülü ve mestur) olur. Allâhü Teâlâ
hazretleri buyurduğu gibi:
Hayır hayır! Fakat onların kazançları kalblerinin üzerine pas bağlamıştır!"¹³⁷
Ama âhirette ceza görmesi ise, bu günahlar, men ediciler ve hicaplar sebebiyle; kul, Allâhü Teâlâ
hazretlerinden kesilir. Ebediyyen olmak üzere ateşin içinde mahcûb ve muazzeb (perdeli ve azap içinde) kalır.
Allâhü Teâlâ hazretleri buyurduğu gibi:
Hayır hayır! Muhakkak ki onlar o gün rablerinden hicabda kalacaklar/perdelenecekler.¹³⁸
Te'vilât-i Necmiyye'de de böyledir...¹³⁹

Günahkârlar Tehlikededirler

Bil ki:
Muhakkak ki bütün isyankâr ve günahkârlar, tehlikeli bir durumda bulunmaktadırlar. Belki hepsi ümit ediyorlar!
Ama sonuçlarının nasıl mühürleneceğini (imanla mı yoksa imansız mı gideceklerini ve âhirette nasıl muamele
göreceklerini bilmiyorlar)
Ey âsî! Mağrur olma! (Kendi kendine) aklanma! Zira ilâhî inayet her âsî ve günahkâr için hâsıl olmaz. Ve hem
de sen Allâhü Teâlâ hazretlerinin af ve mağfiretini dilediği kişilerden olup olmadığını bilmiyorsun? Zira
muhakkak ki hemen işin başında af ve mağfiretin tecelli etmesi çok azdır..."¹⁴⁰

Hikâye (Kabir ahvali ve Kalb halî)

Hikâye olunduğu gibi...

¹³⁵ İsmail Hakkı Burseli (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/73.

¹³⁶ İsmail Hakkı Burseli (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/73-74.

¹³⁷ El-Muttafîffîn: 83/14.

¹³⁸ El-Muttafîffîn: 83/15,

¹³⁹ İsmail Hakkı Burseli (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/74-75.

¹⁴⁰ İsmail Hakkı Burseli (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/75.

Mâlik bin Dinar (r.h.) hazretlerinden rivayet olundu. Buyurdular:

Basra'da bir küçük bir topluluk gördüm; bir cenaze taşıyorlardı. Onlardan başka kendileriyle beraber cenazeye katılan hiçbir kimse yoktu. (Hayret ettim. Onlara yaklaştım) ve kendilerine bundan (yani bu koca şehirde neden kimsenin cenazeye katılmadığını) sordum. Onlar;

"Bu (ölü) günahkârların büyüklerindendi... (Onun için hiçbir kimse cenazesine katılmadı!)" dediler.

(Mâlik bin Dinar hazretleri buyurdular)

Ben cenazeye katıldım. O cenazenin üzerinde namaz kıldım. (O kişilere yardım ettim.) O ölüyü mezarına koydum. Sonra döndüm, gittim bir gölgede uyudum... Gökten iki meleğin indiğini gördüm. Melekler, onun kabrini açtılar. Meleklerin biri onun yanına indi. Ve arkadaşına (diğer melek'e);

Bunu ateş ehlerinden yaz! Zira bu kişide ma'siyet ve günahlardan salim olan hiçbir a'zâ (yani günaha bulaşmamış hiçbir organı) yok!" dedi. Diğer melek;

Ey kardeş! Acele etme! Onun gözlerini incele!" dedi. Diğer melek:

Her iki gözünü inceledik! Onları gerçekten harama bakmakla dolu gördük!" dedi.

Kulaklarını incele!" buyurdu. O;

Her iki kulağını fuhuş, münker (şeriat ve akla muvafık olmayan şeyler)ve kötülük ile dolu gördük!" dedi. Bu kez;

Dilini incele!" buyurdu. (3/94)

Dilini inceledik! Gerçekten dilini, mahzurlara dalmak ve haramları irtikap etmekle dolu, gördük!" dedi. Bu sefer; Ellerini incele!" buyurdu. O;

Ellerini inceledik! Her iki elini, haram'a uzatılmak ve kendisine helâl olmayan şehvet ve lezzetlere uzatılmakla dolu olduğunu gördük!" dedi. Bu kez de;

Ayaklarını incele!" buyurdu. O;

Her iki ayağını inceledik! Her iki ayağını necis şeylere ve kötü işlere koşmakla dolu olduğunu gördük!" dedi. O melek yine;

Ey kardeşim! Acele etme! Bırak bende onun mezarına ineyim ve onu inceleyeyim!" dedi. Kendisine izin verdi.

İkinci melek o günahkâr kişinin mezarına indi. Bir saat kadar mezarında kaldı. Ve sonra;

Ey kardeşim! Kalbini inceledim! Kalbini iman ile dolu olduğunu gördüm. Onun için bu kişiyi "merhum ve saîd" olarak yaz!" buyurdu. (Ve melek buyurdu:)

Allâhü Teâlâ hazretlerinin fazlı (kerem, rahmet ve mağfireti) onu kuşatan günah ve hataları içine alır (ve hepsinden daha genişdir)...¹⁴¹

Matemin Dügün Olur

Sa'dî (k.s.) buyurdular:

Matem günün, dügün olur;

Eğer sen son anda, o gün iman ile vefat etmek sana nasip olursa...¹⁴²

Vefat günün, sevinme, ferahlanma günün olur. Eğer, sen ruhunu iman üzerine teslim edersen...

Aliâhü Teâlâ hazretlerinden afv, mağfiret ve ümit iste!¹⁴³

Hazret-i Fatıma (r.a.)'ın Evlâdının Hürmetine

İlâhîFatıma (r.a.)ın evlâdının hürmetine! Kî beni son nefeste iman sözü üzerine kılı!"¹⁴⁴

Besmelesiz Şeyler

Yüce Meali:

Üzerlerine Allah ismi anılmamış olanlardan yemeyin. Çünkü o, kat'i bir fısktır. Bununla beraber şeytanlar, kendi yararına sizinle mücadele etmeleri için mutlaka telkinâta bulunacaklardır. Eğer onlara itaat ederseniz, şüphesiz siz de müşriksinizdir.¹⁴⁵

Tefsîr-i Şerifi:

Üzerlerine Allah ismi anılmamış olanlardan yemeyin.'
Yani bilerek besmele çekmeyenlerin kestiklerini yemeyin.

¹⁴¹ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/75-77.

¹⁴² Bastâm Sa'dî-yi Şirâzî, s. 58,

¹⁴³ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/77.

¹⁴⁴ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/77.

¹⁴⁵ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/77-78.

Zira unutarak, besmele çekmemesi, onun unutmaya hâlidir. Kişi, unutmaya hâlidir mükellef değildir....
Ve hem zikrullah (besmele) her zaman her Müslüman'ın kalbinde bulunmaktadır.¹⁴⁶

Bilerek Besmeleyi Unutanlar

Amma bilerek besmeleyi unutmak; kasten besmeleyi terk etmek olduğu için; kişi sanki kendi kalbinde bulunan zikrullahı (Allâhü Teâlâ hazretlerini anmayı) nefyetmiş oluyor. Böylece onun bilerek besmele çekmeden kestiği şeyler meyte (leş)in altına girmiş oluyor... Çünkü onun üzerine Allâhü Teâlâ hazretlerinin ismi zikredilmemiş oluyor...¹⁴⁷

Allah'tan Başkasının İsmiyle Kesilenler

Başkasının (herhangi put, kral, cin, şeytan, kişi, ay, güneş, ateş veya benzeri bir mahlûkun yani Allah'tan başkasının) ismiyle kesilenler de meyte (leş)in altına girmiş oluyor... (Leştirler, yenilmesi haramdır...)¹⁴⁸

Kasten Besmeleyi Terk

Muhakkak ki o,"

Ondan yemek.... Veya bir hayvan kesilirken besmelenin çekilmemesi, Elbette bir fiskektir."Yani helâl yoldan çıkmaktır.

Zira kim, bir hayvan kesme hâlinde kasten besmeleyi terk ederse, Imam-ı Azam Ebû Hanife (r.h.) hazretlerine göre o kişinin kestiğinin yenilmesi helâl olmaz...¹⁴⁹

Sebeb-i Nüzul

Muhakkak Ki müşrikler, Müslümanlarla mücâdele ediyorlardı. Ve diyorlardı ki:

Siz, kendi öldürdüklerinizi yiyorsunuz da Allâhü Teâlâ hazretlerinin (eceliyle) öldürdüğü hayvanları ise yemiyorsunuz? (Bu olacak şey mi?" diye Müslümanlarla mücâdele ediyorlardı. İşte bu hadise üzerine Allâhü Teâlâ hazretleri;

- "Üzerlerine Allah ismi anılmamış olanlardan yemeyin. Çünkü o, kati bir fiskektir. Bununla beraber şeytanlar, kendi yararına sizinle mücadele etmeleri için mutlaka telkinâta bulunacaklardır. Eğer onlara itaat ederseniz, şüphesiz siz de müşriksinizdir.¹⁵⁰

Âyet-i kerimesini inzal buyurdu.¹⁵¹

Bu âyet-i kerimeyle Allâhü Teâlâ hazretleri, onlara umûmî bir cevap ile cevap verdi. Ve haramlığı, hepsine şâmil ofacak bir vasıf üzerine bina etti. O da hayvanı kesme hâlinde besmelenin terk edilmesidir...¹⁵²

Şeytanlar

Bununla beraber muhakkak ki şeytanlar,"

"Kendi yararına mutlaka telkinâta bulunacaklardır."

Müşriklere vesvese vereceklerdir.

Vahiy", gizlilikle beraber nefse (kalbe) manâyı ilkâ edip, koymaktır...

Sizinle mücadele etmeleri için..."

Ey mü'minler, şeytanî vesveseler ile meyte (leş ve murdarın) helâl olduğu konusunda sizinle mücâdele etmeleri için...¹⁵³

Müşriklere İtaat Eden

"Ve eğer onlara itaat ederseniz,"

Haramları helal kılmak ve onların bâtil (inanç ve amellerinde) onlara yardım ederseniz;

Şüphesiz siz de müşriksinizdir."

¹⁴⁶ Tesmiye besmele çekmek, demektir. Şart olan olan zikir, Allâhü Teâlâ hazretlerine mahsus olmak ve isteyerek okunmasıdır... Hayvan keserken zikredilen besmelenin; Bismillâhi Allâhü Ekber!" kavli-i şerifi olarak okunması ise müstahabtır.... Nimet-i İslâm, c. 2, s. 121, İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/78.

¹⁴⁷ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/78.

¹⁴⁸ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/78.

¹⁴⁹ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/78-79.

¹⁵⁰ El-En'âm: 6/121,

¹⁵¹ Kurtubî Tefsiri; c. 12. s. 93, Taberi Tefsiri, c. 8, 16,

¹⁵² İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/79.

¹⁵³ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/79-80.

Zarûreten müşrik olursunuz... Allâhü Teâlâ hazretlerine itaati başkasına itaat etmek için terk etmek ve (Allâhü Teâlâ hazretlerinin dinini bırakıp gayrisinin) dinine tabi olmakla gerçekten Allâhü Teâlâ hazretlerine şirk koşmuş olursunuz... Belki Allâhü Teâlâ hazretlerini ve dinini başkalarına ve bütün dinlere tercih etmeniz gerekir....¹⁵⁴

İşârî Manâlar

(Bu âyet-i kerimede şu) işaretler vardır:

Yemek yemeyin; ancak Allâhü Teâlâ hazretlerinin emriyle ve Allâhü Teâlâ hazretlerinin zikrini üzerine anarak, Allâhü Teâlâ hazretlerini talep hususunda yeyin ki, (Allâhü Teâlâ hazretleri,) zikrin nuruyla, yemek ve şehvetinin zulmetini defetsin...

Hadis-i şerifte buyuruldu:

Muhakkak ki şeytan üzerinde Allâhü Teâlâ hazretlerinin isminin zikredilmediği yemeği helâl görür (mubah sayar ve yer)¹⁵⁵

Yani çünkü, başlandıktan sonra onun üzerine Allâhü Teâlâ hazretlerinin ismi zikredilmedi...

Kişi, Allâhü Teâlâ hazretlerinin ismini andığı müddetçe, şeytanın o yiyeceği mubah görmesi (ve ondan yemesi) mümkün değildir...¹⁵⁶

Sofrada Bir Kişi Besmele Çekse

Bu hadis-i şerifte şu işaretler vardır.

Yemek yiyenlerden bir kişi, besmele çekse, sünnet-i seniyyesinin aslı hâsıl olmuş olur...¹⁵⁷

Besmele Unutulursa?

Ve kim, yemeğin başında besmeleyi unutursa, o kişi, hatırladığı zaman; Bismillâhi evvelühû ve âhiruhu..." Bismillah, başında ve sonunda..." der... Bunu söylediği zaman, kusurunu tedârik etmiş olur.¹⁵⁸

Abdestin Başında Besmele

Bu abdestin hilâfinadır... Zira muhakkak ki abdestin başında besmele çekmek sünnettir. Eğer kişi, abdestin başında besmele çekmeyi unuttur ve sonra abdestin ortasında hatırlarsa, abdestin başında besmele çekmek sünnetini yerine getirmiş olmaz...

Bu (abdestin başında besmele çekilmediğinde, ortasında besmele çekmekle sünnetin yerine getirilmemesi) şundandır; çünkü abdestin hepsi tek bir ameldir. Ama yemek böyle değildir... Yemekte ise her bir lokma bir ameldir...¹⁵⁹

Efendimiz (s.a.v.)'i Güldüren Obur

(Rivayet olundu:)

Adamın biri yemek yiyordu. Besmele çekmedi. Ta ki, yemeğinden tek bir lokma kaldı. O son lokmayı ağzına aldığı zaman;

Bismillâhi evvelühû ve âhiruhu..." Bismillâhi, başında ve sonunda..." dedi.

Bunun üzerine Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, güldü (tebessüm etti) ve sonra buyurdu:

Şeytan sürekli onunla beraber yemek yiyordu. Ne zaman ki o kişi Allâhü Teâlâ hazretlerini zikretti, Şeytanın karnında olanları, geri çıkardı"¹⁶⁰

Şeytanın Yemesi?

Bu hadis-i şerif, şeytanın çiğnemek ve yutmakla yediğine delâlet eder; (ilim ehlerinden) bir kavim bu zehap (görüşte) olduğu gibi...

Diğerleri de buyurdular: Şeytanın yemesi sahihtir. Lakin şeytanın yemesi koklama ve nefes (yani solunum) iledir. Zira, çiğnemek ve yutmak cisim sahibi olanlar içindir. Şeytanlar ise, ince (yani latîf) cisim sahibi (olan

¹⁵⁴ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/80.

¹⁵⁵ Sahih-i Müslim: 3761,

¹⁵⁶ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/80-81.

¹⁵⁷ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/81.

¹⁵⁸ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/81.

¹⁵⁹ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/81.

¹⁶⁰ Ebû Davud: 3768. Müsnedi Ahmed: 336. İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/81-82.

cinlerden)dir...¹⁶¹

Şeytanve Besmelesiz Şeyler

Âkâmü'l-Mercân¹⁶² isimli kitab'da buyuruldu:

Üzerinde besmele çekilmeyen,

1- Her bir yemek,

2- Her İçilecek şeyler,

3- Her Giyilecek elbiseler

4- Ve bunlardan başka kendisinden menfaat görülen bütün şeylerden şeytanın tasarrufu ve kullanması vardır... (3/95)

Bu ya aynını telef etmekle olur. Veya aynını bakî kılmakla olur...¹⁶³

Hikaye (Yasin Sûresi ve Şeytan)

Sa'lebe bin Süheyl (r.a.)¹⁶⁴ buyurdular:

Seher vaktinde içmek için şîre (hurma ve üzüm suyu) hazırlıyordum... Fakat seher vakti içmek için gittiğimde hiçbir şey bulamıyordum... Bunun üzerine başka bir içecek koydum ve onun üzerine "Yâsîn sûresini okudum. Seher vakti olduğunda vardım, şîremi (içeceğimi) olduğu halde gördüm. Bir de baktım ki, kör şeytan evimin çevresinde dolaşıyordu..."¹⁶⁵

Yemeklerden Sonra El Yıkamak

Hadis-i şerifte buyuruldu:

Muhakkak ki, hissi ve idrâk etmesi çok şiddetli olan şeytandan nefsinizi koruyun! Kim elinde de (pis kokan ve kendisini) kaplayan (et kirinden doğan pis) bir koku (ve kir) olduğu halde geceler de; ve o kişiye bir şey isabet ederse, o kişi asla kendi nefsinden başkasını kinamasın.¹⁶⁶

Kişi Bütün Hallerinde Sevdığını Anar

İşaret erbabından bazıları buyurdular:

Üzerinde Allâhü Teâlâ hazretlerinin mübarek ismi anılmayan (besmele çekilmeyen) şeyleri yemek haram kılındı. Çünkü, arif, habibullâh'tır. Habib (sevgili) ise, kesmez, yemez, içmez, giymez, yatmaz, (hareket etmez, uyanmaz) ve hiçbir şey yapmaz; ancak (bütün yaptıklarını) habibinin ismiyle yapar...

(Yani habib, bütün işlerini habibinin ismiyle yapar...."

Görmüyor musun Yakûb Aleyhisselam bütün hallerinde "Yusuf diyordu...."¹⁶⁷

Kesme Anında Besmele?

Kesim işleri anında besmele vacip oldu. (Bunun sebep ve hikmetlerinden biri de şudur:) Muhakkak ki, can çekişme ve ölümün acısı çok şiddetlidir. Allâhü Teâlâ hazretlerinin zikriyle ölüm ise bütün şeylerden daha tatlıdır.

Biz kesim anında besmele (Allâhü Teâlâ hazretlerinin) zikriyle emir olunduk ki, kesilen hayvan ölüm anında Allâhü Teâlâ hazretlerinin zikrini iştirir ve böylece, Allâhü Teâlâ hazretlerinin isminin (ve zikrinin) tatlılığıyla beraber, can çekişme ve ölüm acısı kendisine şiddetli gelmez...¹⁶⁸

Telkinin Sebep ve Hikmetleri?

işte bundan (ölüm şiddetinin zikrullah ile unutulmasından) dolayı Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

Mevtalarınıza (ve ölmek üzere olanlarınıza), Lâ Hâne illallah" (kelime-i tevhidin) şehâdetini telkin ediniz. (Bu

¹⁶¹ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/82.

¹⁶² Âkâmü'l-Mercân fi Ahkâmü'l-Cân" isimli kitap. Kâdî Bedrüddin Ebû Abdullah Muhammed bin Abdullah Eş-Şibli el-Hanefî (r.h.) hazretlerinin yazmış olduğu kitaptır... Bu kitap cinlerin varlığını, kitap, sünnet ve icmâ-i ümmet ile beyan eden ve cinlerin sosyal hayatlarını ve cinlere taalluk eden konulan beyan eden çok değerli ve makbul bir kitaptır... Bir de bu konuda İmam Suyûtî hazretlerinin "Laktu'l-Mercân fi Ahkâmü'l-Cân" isimli değerli bir kitabı vardır. Gerçekten ikisi de okunmaya değer kitaplardır. Mütercim.

¹⁶³ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/82-83.

¹⁶⁴ Sa'lebe bin Süheyl (r.a.) hazretleri sahabe-i kirâm'dandır. Hakkında geniş bilgi için bakınız: "El-İsâbe fi Temyizi's-Sâbebe" no: 941,

¹⁶⁵ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/83.

¹⁶⁶ Tirmizi: 1921. İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/83-84.

¹⁶⁷ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/84.

¹⁶⁸ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/84.

sebeple) Sekerâtü'l-mevt (Ölüm sarhoşluğu) üzerinize kolay olur.¹⁶⁹

Hayat ve Ölümü Yaratan

Hayat ve ölüm sadece bir olan Allâhü Teâlâ hazretlerinden olduğuna göre, kesim işinin Ailâhü Teâlâ hazretlerinden gayrinin ismiyle yapılması kesinlikle caiz olmaz...¹⁷⁰

Cin İçin Kurbanın Kesilmesi

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, cin için kesilen ve üzerinde cinnin ismi (anılarak kesilen yemeği) nehyetti.¹⁷¹

Kuyunun Suyu İçin Kurban

Halifelerden bazıları bunu pınar için istinbât ettiler. Ve akmasını murad ettiler... Suların çekilmemesi için... Cin için su pınarı ve kuyunun üzerinde kurban kesip etini insanlara yedirdiler.

Bu haber tbnî Şihâb'a¹⁷² ulaştı. İbni Şihâb (r.h.);

O kişi, kendisi için helâl olmayanı kesti ve insanlara da kendilerine helâl olmayanı yedirdi..." buyurdular.¹⁷³

Nîl İçin Kurban

İslâm'dan Önce câhiliyet döneminde (Mısır'da) şöyle bir adet vardı. Her sene güzel bir kızı süsleyip ve ona güzel elbiseler giydirip, sonra o kızı {canlı canlı boğulmak üzere) Nîl nehrine atarlardı. Sonra bu câhiliyet adeti, cinleri korkutan tarafından kesildi. Ve Ömer bin Hattab (r.a.) bu işi tamamen kapattı.¹⁷⁴

¹⁶⁹ Sahih-i Müslim: 1524.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

Ölülerinize (ve ölmek üzere olanlarınıza) iû Uj a'ı u "Lâ ilahe illallah" Allah'tan başka ilâh ve ma'bûd yoktur. O, Halîm'dir, Kerîm'dir. Allah subhân'dır. (Noksan sıfatlardan münezzehtir...) O azîm olan arşın Rabbi'dir. Hamd âlemlerin Rabbi olan Allâhü Teâlâ hazretlerine mahsustur..."

Sahabeler sordular:

Yaşayanlar için nasıl olur ya Resûlallah (s.a.v.)?

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

Çok güzel olur! Daha iyi olur!" İbni Mâce: 1436,

Ölülerinize (ve ölmek üzere olanlarınıza. Lâ ilahe illallah" Allah'tan başka ilâh ma'bûd yoktur, {ketûme-i tevhidî) telkin edin. Zira kimin ölümü anında son kelâmı, Lâ ilahe illallah" Allah'tan başka ilâh ma'bûd yoktur (tevhid kelimesi) olursa; o kişi cennette girer..." Kenzu'l-Ummâl: 42164,

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

Ölülerinizin (ve ölmek üzere olanlarınızın) üzerine Yâsîn Sûresini okuyun." Ebu Davud: 2714,

Ve Yâsîn sûresi, Kur'ân-ı kerîmin kalbidir... Bir kişi, Allâhü Teâlâ ve Tebâreke hazretlerini ve âhireti dileyerek, "Yâsîn sûresi"ni okursa, muhakkak ki onun bütün günahları bağışlanır. Bundan dolayı onu (yasin sûresini) ölülerinizin (ve ölmek üzere olanlarınızın) üzerine okuyun." Müsned-i Ahmed: 19415,

-"Herhangi bir kişinin ölümü anında kendisinin üzerine Yasin sûresi okunursa, muhakkak ki ölüm ona kolaylaşır. (Kolaylıkla ve fazla acı duymadan can verir)"

Tabutun çıkmadığı yani ölünün çıkmadığı hiçbir ev yoktur. Bir yerde insan varsa, orada mutlaka ölüm vardır. Bizler de elbette bir gün öleceğiz. Gerçekten sekerâtü'l-mevt {ölüm sarhoşluğu ve can çekişme çok zordur, çok acıdır ve çok şiddetlidir. Efendimiz {s.a.v.) hazretleri bile

Allâhüm! Sekerâtü'l-mevt üzerine bana yardım et!" Müsned-i Ahmed: 24021

Bu incelikleri öğrenip evlâdımız ve yakınlarımıza öğretmeliyiz ki, son anlarımızda bize telkinde bulunsunlar. Bu konuda daha geniş bilgi için, hazırladığım "Hukuku'l-Emvât- Ölü Hakları" isimli kitabıma bakınız. Mütercim. İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/84-85.

¹⁷⁰ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/86.

¹⁷¹ Buhârî: 1978, Bu konuda "Müğni'l-Muhtac" kitabında şöyle buyurulmaktadır:

Kim Ailâhü Teâlâ hazretlerine yaklaşmak ve cinlerin şerrini başından savmak ve cinlerden emin olmak için kurban keser, bu kendisi için helâldir. Ama bu kurban kesim işini onlar için yaparsa (cinlere yaklaşmak, cinler için veya cinlerin ismiyle) keserse, (etinin yenilmesi) haramdır..." Müğni'l-Muhtac, c. 4, s. 267, İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/86.

¹⁷² İbni Şihâb (r.h.) tabînin büyüklerinden mühaddis, hafız ve fâkih Zührî {r.h.) hazretleridir. Zührî (r.h.) hazretleri çok kitap okur ve hep araştırır ve incelerdi. Onun kendisini ilim, okuma, okutma ve kitaplara verişinden dolayı hanımı kendisine; -"Vallahi! Üzerime üç tane kuma (hanım) getirsen bana bu kadar ağır gelmezdi. Senin kitapların hepsini geçti..." Zührî (r.h.) hazretleri hakkında daha önce geniş bilgi geçti. İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/86-87.

¹⁷³ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/87.

¹⁷⁴ Hazreti Ömer (r.a.)'in halifeliği döneminde Amr bin As Hazretleri Mısır valisiydi. Mısır halkı vali'nin huzuruna çıktılar:

Nü nehrinin bir adeti vardır. O adet yerine getirilmediği zaman onun suyu fazlalaşmaz." -"Nedir o?"

Atalarımızdan gelen adete göre önümüzdeki ayın on ikisinde, bir çocuğu süsleyip, Nil Nehri'ne atmamız lazım."

Bu kötü bir adettir... Dinimiz bütün kötü adetleri kaldırmıştır. Böyle bir şeye izin veremem."

Aradan üç ay kadar bir zaman geçti. Gerçekten dedikleri gibi Nil'in suyu fazlalaşmadı. Gün geçtikçe suyun çekilmesiyle beraber Mısır halkı da başka memleketlere göç etmeğe başladılar. Amr bin As Hazretleri bu durumu Halife Hazreti Ömer Faruk (r.a.)'a rapor etti. Hazret Ömer (r.a.) verdiği cevapta:

Doğru hareket etmişsin. İslâm dininin hüküm sürdüğü yerlerde câhiliyet adetlerinin ve akıl dışı davranışların olması caiz değildir. Mektubumun içine bir kağıt koydum onu nehre at." diye yazdı. Amr bin As Hazretleri mektubu alınca açtı, içindeki kağıtta:

Kuyu Kazanlar için Kurban

Pınar da böyledir (ve kuyu kazmak da böyledir)... Ömerî (Hazret-i Ömer (r.a.)'ın dinine mensup) olan bir kişi, bir pınar (veya kuyu) kazsa; cinler için bir serçe kuşu veya onun üzerinde hiçbir şey, kesip kurban etmesin... (Korkmasın hiçbir şey olmaz...)
Ve lakin her zamanın ricâli-adamları vardır.¹⁷⁵

Zikrullâh'ın Havâssı ve Fazileti

Kişi, Allâhü Teâlâ hazretlerinin ismine devam ederse, ateş onu yakmaz.

Denizler onu boğmaz (suda boğulmaz).

Hayat onu vahşet (yalnızlık) içinde bırakmaz.

Zehir ona zarar vermez.

Zira bütün zararlı şeyler, Allâhü Teâlâ hazretlerinden korkanları korkutma için yaratıldı. Kul, kemâliyle (tam olarak) Allâhü Teâlâ hazretlerinden korktuğu zaman; onun için teshîr ve te'sir olur... (her şey ona boyun eğer)

Ne güzel buyurmuş:

Hem sen, hiç hükümden sarmadın.

Sen hiç hükmü kıyırmadın.

Senin ona sahip olman muhaldir.

Zira senin elin düşmanın elindedir...¹⁷⁶

Cinler İçin Kurban

Bütün bu açıklamalardan sana zahir oldu ki,

1- Buhur yakmak,

2- Gül suyunu dökmek,

3- Cinlerin olduğu vehim edilen (zan ve korkulan) bir yerde (Ve o yerin ve cinlerden korunmak için) herhangi bir kurban kesmenin hepsi şirkidir.

Elbette bunlardan kaçınmak gerekir.

Yine kim, sesinden (ötmesinden) dolayı tavuk keser -meselâ horoz kesmek gibi- Veya vaktinden yani seherden önce öttüğü için horozu keser ve onu cin olduğuna inandığı yere atarsa, bu kişi o hayvanı kendi inancına göre cinler için kesmiştir.... Çünkü bu adam bu hareketiyle, kendi nefsinin, ehlinin, ailesinin, evlâdının ve mâlının cinnin isabetinden ve belâdan korumak için yapmıştır....

Eğer bu kişi, tavuk ve horozu Allâhü Teâlâ hazretleri için kesmiş olsaydı, elbette yiyebilirdi. (Eti helâl olurdu...)

Eğer bu kişi, ihlâs sahibi olmuş olsaydı bu tür işleri yapmazdı.¹⁷⁷

Nur ile Aydınlanan Kişi ile Küfür Ehlinin Misâli

Yüce Meali:

Hem, bir adam ölü iken, biz onu diriltmişiz ve kendisine bir nûr vermişiz. İnsanlar içinde onunla yürüyor. Hiç o, bi't-temsîl, zulmetler içinde kalmış ve ondan bir türlü çıkamayacak bir halde bulunan kimse gibi olur mu? Fakat

Bİsmillahir-rahmanîr-rahîm (Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adı ile "Ömer bin Hattab'dan Mısır Nil'ine, bundan sonra eğer sen kendi arzulla akıyorsan, akma, eğer sen tek ve kahrâr olan Ailâhü Teâlâ hazretlerinin İznîyle akıyorsan,, senin akmanı ondan istiyoruz/ma'nâsında bir yazı vardı. Amr bin As Hazretleri, o kağıdı Nil Nehri'ne bıraktı. Sabahleyin Nil'in suyu on arşın yükseldi. 0 dönemden sonra Mısır halkı o kötü adetten kurtuldu. Çihâr yâr-i Güzîn (Dört büyük Halife) s. 119, Şemseddin Sivasî

¹⁷⁵ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/87-88.

¹⁷⁶ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/88.

¹⁷⁷ Cinlerden korunmak için kişiyi küfre götürecek islâm dışı hal ve hareketlerde bulunmak yerine Aşağıdaki âyet ve dualar okunup dua edilmelidir:

1- Fatıha süresi

2- Bakara süresinin ilk beş-i âyet-İ kerimesi, ayetleri

3- Ayetü'l-kürsî ve devamındaki iki âyet-i kerime,

4- Bakara süresinin son iki ayetleri,

5- İsrâ süresi 45 ve 46. ayetleri

6- Mü'min süresi ilk üç ayetleri,

7- Kaside-i bürdenin bu mübarek beyitleri

8-Efendimiz (s.a.v.) Hazretlerinin Hazret-İ Ali'ye yazdırıp cinlere göndediği bu mektup:

9-Bu tehlil:

10- Ezân-ı şerif okunmalıdır... Ezân-ı şerifin okunduğu yerden cin ve şeytanlar kaçarlardı...

Bu konuda daha geniş bilgi için; "Kur'ân-ı Kerim'den Dualar" isimli kitabıma bakınız. Mütercim. İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/88-89.

kâfirlere amelleri öyle yaldızlı gösterilmektedir.

Böyle her karyede de mücrimlerinin büyüklerini, mevkide bulundurmaktayızdır ki, orada mekr yapınlar... Halbuki bunlar mekri başkasına değil, kendilerine yapıyorlar da farkına varmıyorlar.

Bunlara bir âyet geldiği zaman, "Allah'ın peygamberlerine verilen risâlet, aynıyla bizlere verilmedikçe sana asla iymân etmeyiz," diyorlar. Allah, risâletini nereye tevdi' edeceğini daha iyi bilir... Mekkârlıklarından dolayı öyle mücrimlere, yarın Allah yanında, hem bir küçüklük, hem pek şiddetli bir azap isabet edecek.¹⁷⁸

Tefsîr-i Şerifi:

"Hem, bir adam ölü iken..."

Sebeb-i Nüzul

Rivayet olundu:

İbni Abbâs (r.a.) hazretleri buyurdular:

Ebû Cehîl, (bir gün) Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine hayvan tersi attı. Ebû Cehîl'in yaptığını Hazret-i Hamza'ya haber verdiler. O da av'dan dönüyordu. Elinde yay vardı. Ve henüz o daha iman etmemişti. Ebû Cehîl ile karşılaştı. Elindeki yay ile Ebû Cehîl'in kafasına vurdu.

Ebû Cehîl:

Ona gelen sefhiik (deliliği) görmüyor musun? Bizim aklımızdan saptı. Ve ilâhlarımıza küfrediyor," dedi. Hazret-i Hamza (r.a.):

İnsanların en sefihî en budalası sizsiniz?" Allâhü Teâlâ hazretlerini bırakıp taşlara tapıyorsunuz!

Şehâdet ederim ki, Allah'tan başka ilâh yoktur. Yalnız odur. Onun şerik (ve ortağı) yoktur. Ve şehâdet ederim ki Muhammed (s.a.v.) Allah'ın kulu ve resulüdür..."

İşte bu hadise üzerine bu âyet-i kerimeler nazil oldu.¹⁷⁹

Hemze inkâr içindir. Nefiy, ve vâv harfi, kelâmın üzerine delâlet ettiği isim cümlesini benzerinin üzerine atıf içindir. Yani:

Sizler ey müminleri Müşriklerin misâli ve ölü kimse gibidir¹⁸⁰

İman ve Küfür

Biz onu diriltmişiz..."

Ona hayat verdik... Ve hayatta tabi olan idrâk edici kuvvet ve hareket verdik (kişi misâlidir...) (3/96)

Ve kendisine kılmış (vermişiz).

Bu hariç hâl ile beraber "Bir nur,"

Büyük bir nur...

Onunla yürüyor..."

Onun sebebiyle...

İnsanlar içinde,"

İnsanlar içinde insanlar tarafından (gelecek fitnelerden) emin olarak...

Hiç o kimse gibi mü?

Sıfatı acayıp...

Zulmetler içinde kalmış..."

Mahzûfmübtedâ'nın haberidir.

Yani, zulmetler içindedir..."

Ve onclan Dîr tür'u çıkamayacak bir halde bulunan (kimse)..."

Bir halde...

Zarfıta bulunan zamirden hâl'dir..,

Birinci (kelimesi) mevsûl ve mübtedâ'dir"O kişi gibi" kavlı-i şerifi de onun haberidir.

O kişi gibi" kavlı-i şerifinde ki kelimesi aynı zamanda

mevsûl'dür. Sırası ise kendisinden sonra vaki olan isim cümlesidir...¹⁸¹

İsm-i Mevsûl

Birinci, kavlı-i şerifi,

1- Allâhü Teâlâ hazretlerinin kendisine hidâyet verdiği,

2- Dalâletten kurtardığı,

3- Kendisine hüccetler ve,

¹⁷⁸ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/90-91.

¹⁷⁹ Bağavî Tefsîri: 2, s. 128,

¹⁸⁰ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/91-92.

¹⁸¹ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/92-93.

- 4- Âyetler ile nur (aydın) kıldığı,
- 5- Hücet ve âyetlerin nuruyla eşya hakkında düşünen,
- 6- Hak ile bâtilin arasını tefrik eden,
- 7- Doğru ile yanlış birbirinden ayırt eden,
- 8- Muhakk (hak üzere) olan ile mubtil (bâtil üzere) olanı birbirinden temyiz eden Hazret-i Hamza (r.a.) gibi kişinin temsilidir....
İkinci, v; kavli-şerifi ile, dalâlet üzere bakî kalan ve asla, dalâlet ve sapıklıktan (küfür ve şirkten) ayrılmayan Ebû Cehîl gibi kişilerin temsilidir...¹⁸²

Kâfirlere Amelleri Yıldızlı Gösterildi

Böyle,

Yani mü'minlere iman süslü gösterildiği gibi, Yıldızlı gösterilmektedir..."

Allâhü Teâlâ hazretleri, tarafından yaratmak yoluyla veya şeytan tarafından vesvese verilmek yoluyla süslü ve yıldızlı gösterildi.

Kâfirlere yapmakta oldukları (amelleri)..."

Yani yapmaya devam ettikleri çeşit çeşit küfür ve ma'siyetleri, demektir.

Kâfirler, bu tezyîn (süslü ve yıldızlı) küfür ve dalâlet zulmetlerinde kaldılar... İman ve hidâyet nuruna hidâyet bulamadılar ve nail olamadılar...¹⁸³

Gerçek Ölüm ve Hayat

Hakikat erbabı buyurdular:

"Ölüm, nefsin hevâsı (na tabi olmak) sebebiyledir; hayat ise hakkın muhabbetiyedir...."¹⁸⁴

Cehalet ve Marifet

Yine (hakikat erbabı) buyurdular:

Ölüm nekre iledir; hayat ma'rife iledir...."¹⁸⁵

Marifet Hayatı ve Beşerî Hayat

Marifet hayatıyla beşerî hayatın arasındaki fark (şudur): Umum halk, beşerî hayat ile diridirler; lakin onlar, kalıbının mezarında ölü gibidirler... Onların mecazî vücûd zulmetlerinden Çıkmaları mümkün değildir...

Havas ehli ise marifet hayatıyla diridirler...

Beşerî hayat geçicidir.... Zira Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:

Her nefis ölümü tadacaktır..."

Marifet hayatı böyle değildir. (Marifet hayatı geçici değildir...) Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:

Erkekten dışıden her kim mü'min olarak iyi bir amel işlerse, muhakkak ve yapmakta oldukları amellerin daha güzeliyle ecirlerini muhakkak vereceğiz!"¹⁸⁶

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri de buyurdular:

Mü'min, İki darda da (dünyâ ve âhirette) diridir.¹⁸⁷

Ne güzel buyurmuşlar: Ölmez? Sana olan her bir cân, Ne güzeldir! Canana olan cân,¹⁸⁸

Aşk Ehli Ölmez

Hafız (k.s.) buyurdular:

Kalbi aşk ile diri olup (maneviyat ile hayat bulan) kişi, asla ölmez!

0 kişinin âlem defteri üzerine bizim devamız ve bekamız sabit oldu (tâ kıyamete kadar)..¹⁸⁹

Farisî tefsir'de buyuruldu:¹⁹⁰

Hem, bir adam ölü iken, biz onu diriltmişiz ve kendisine bir nur vermişiz. İnsanlar içinde onunla yürüyor. Hiç o, bi't-temsîi, zulmetler içinde kalmış ve ondan bir türlü çıkamayacak bir halde bulunan kimse gibi olur mu!? Fakat

¹⁸² İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/93.

¹⁸³ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/93-94.

¹⁸⁴ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/94.

¹⁸⁵ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/94.

¹⁸⁶ Al-ilmrân: 3/185,

¹⁸⁷ en-Nahl: 16/97.

¹⁸⁸ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/94-95.

¹⁸⁹ Derviş Yunus (r.h.)'da "Aşıklar ölmez, ölen hayvan imiş," buyurarak, bu derin manâ'yı Özetlemektedir.

¹⁹⁰ Şâh-i Kirmânî (r.h.) hazretleri hakkında daha önce bilgi geçti.

kâfirlere amelleri öyle yaldızlı gösterilmektedir.¹⁹¹

Âyet-i kerimesini okudu ve buyurdular: -"Bu âyetin alâmeti üç şeydir:

1- Halktan uzlet,

2- Hakka davet,

3- Devamlı olarak dil ve kalb'ten zikirdir...."¹⁹²

Kalbî Zikirden Gafil Olma

Bu manâyı nazım olarak şöyle buyurmuşlardır:

Mahlûkatın sohbetinin peşine düşme! Tamamen kendini Allâhü teâlâ'ya ver! Allah'a yönel!

Kalbî zikrin zevkinden gâfil olma! Ve dil zikrinden de gafil olma!

Ta ki Allah'ın seni diri kılmayı, her iki tarafta da tahakkuk etsin!"¹⁹³

Hakikî Diri

Bil ki: Hakikî olarak hayy (diri) olan ve asla ölmeyecek olan Allâhü Teâlâ hazretleridir. Ebediyen diri olup ölmeyecek olan sadece Allâhü Teâlâ hazretleridir. Allâhü Teâlâ hazretlerinin dışında olan her şey (mâ sivâ) ise meyyittir (yani Ölüdür...) Çünkü onlar adem (yoklukta) olduğu için ölü diye isimlendirildi.¹⁹⁴

Mâ Sivâ'nın Üzerine Dört Tekbir Al

Hafız (k.s.) buyurdu:

Ben hemen o saatte abdest aldım aşk çeşmesinden... Olan nesnelere (mâ sivânın üzerine) dört tekbir aldım.¹⁹⁵

Yani aşk ve fena makamına vusul sebebiyle ben, bütün halkı ölü olarak müşahede ettim, demektir.¹⁹⁶

Mahlûkata Bakış ve Müşahede

Şeyhü'l-Ekber (k.s.) el-athar hazretleri buyurdular:

Kim, mahlûkatın fiillerinin olmadığını müşahede ederse kurtuldu.

Kim, onların (mahlûkatın gerçek bir) hayatının olmadığını müşahede ederse, hakikaten kurtuldu...

Kim, onları (mahlûkatı) ademin (yokluğun) aynı olarak müşahede ederse, işte o kişi vâsıl gerçekten vâsıl oldu..."¹⁹⁷

Hikâye (Hakka vasıl olmak)

Abdüvâhid bin Zeyd (r.h.)¹⁹⁸ hazretleri'nden rivayet olundu. Buyurdular:

¹⁹¹ El-ErTâm: 6/122.

¹⁹² İsmail Hakkı Bursevî (k.s.), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/95-96.

¹⁹³ İsmail Hakkı Bursevî (k.s.), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/96-97.

¹⁹⁴ İsmail Hakkı Bursevî (k.s.), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/97.

¹⁹⁵ Divânî Hafız-j Şîrâzî s. 15,

¹⁹⁶ İsmail Hakkı Bursevî (k.s.), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/97

¹⁹⁷ İsmail Hakkı Bursevî (k.s.), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/97-98.

¹⁹⁸ Abdüvâhid bin Zeyd (r.h.) hazretlerinin künyesi Ebü Beşr el-Basrî'dir. Doğum ve vefat târihleri kesin olarak bilinmemektedir. Abdüvâhid bin Zeyd hazretleri, Tabiîn devrinde meşhur hadîs ve fıkıh âlimleri olan, Ebü İshâk, A'meş, Hasan-i Basrî, Âsım'ül-Ahval, Salih bin Han. Amr bin Meymûn, Ebü İshak Şeybânî gibi âlimlerin sohbetlerinde bulundu. Onlardan hadîs ve fıkıh öğrenerek bu ilimlerde söz sahibi oldu. Tebe-i tabiîn devrinde Basra'da yetişen meşhur hadîs ve fıkıh âlimlerinin ileri gelenleri arasında yer aldı. Zamanını ilim öğrenmekle ve ibâdet yapmakla geçirdi. Senelerce sabah namazını yatısı namazı abdestiyle kılip, geceleri uyumamıştır. Duası çok makbuldü. Hadîs ilminde sika, sağlam güvenilir bir râvi olduğunu bir çok âlim ile Yahya bin Saîd bildirmektedir. Rivayetleri "Kütüb-i Sitte'de" yer alır. Öğrendiklerini insanlara öğretmeye çalışırdı. Cuma namazından sonra evinin çevresi hadîs ve fıkıh öğrenmek isteyen talebelerle dolardı. Bıkıp, yorulmadan saatlerce ders verir ve onların yetişmelerini isterdi. Bir dakikasının boşa geçmesini istemez, ya öğrenir yahut da öğretirdi. Derslerine sâdece namaz vakitlerinde ara verdiğini talebeleri anlatmışlardır.

Hikaye Buyurdular(salevâtı şerife hakkında):

Hacca gitmiştim. Yanımda bir genç durmadan Peygamber efendimize salâtü selâm getiriyordu. Bâzi yerlerde okunması daha uygun dualar olduğu halde, genç her yerde duâ yerine salevât okuyordu. Dikkatimi çekti ve kendisine sordum. Genç şöyle dedi:

Babam ile birlikte hacca gitmiştim. Yolda uyudum.

Kalk babam öldü." dediler. Kalktım gerçekten babam ölmüştü. Aynı zamanda yüzü de kararmıştı. Ölümü ve ayrıca yüzünün kararması beni daha da üzdü. Bu üzüntü ile tekrar uykuya daldım. Bu sırada rüyamda siyah yüzlü dört kişi ellerinde demir kamçılar olduğu halde, babama yaklaştılar. Tam vuracakları zaman nur yüzlü bir zatın geldiğini, onlara dönerek;

Vurmayın!" dediğini, eli ile de babamın yüzünü sıvazlayarak nûrlandırdığını, sonunda bana:

Artık uyan, baban nûrlanmıştır." diye söylediğini gördüm. "Sen kimsin?" diye sorduğumda,

Ben Peygamberim, bana salevât getirdiği için ona şefaattim." dedi. Uyandım, söylendiği gibiydi. Bu sebeple ben de salevât-ı şerifeyi devamlı okuyorum. Abdüvâhid bin Zeyd'in en büyük özelliği; Allâhü teâlâyâ karşı olan kusurlarından dolayı Çok üzülmesiydi. "Bütün insanlığın yaptığı ibâdet kadar ibadet yapsak Allâhü teâlânın bize verdiği nimetiere karşı gene şükürü yerine getiremeyiz." derdi.

Muhammed bin Abdullah buyurdu ki:

Halktan kaçmış ve uzlete çekilip bir yerde ibâdete koyulan bir kişiye uğradım. Sordum:
Kaç yıldır sen bu yerdesin?" O:
Yirmi dört yıldır!" dedi. Ona yine sordum:
Senin kendisiyle ünsiyet kurduğun kimdir?" O;
Ferd ve Samed olandır!" dedi. Ben;
Mahlukattan kimdir?" dedim O;
Vahşet (yalnızlık)" dedi. Yine ona sordum:
Senin yemeğin nedir?" O:
Zikrullah'tır!" dedi. Ben;:
Yiyeceklerden yiyeceğin nedir?" dedim O:
Şu ağaçların meyveleri ve toprakların bitkileridir!" dedi. Ona yine sordum:
Sen hiçbir kimseye müştak ve aşık olmaz mısın?" O:
Evet (olurum)" dedi. ("Kime?")
Ariflerin kalblerinin habibine..." dedi. (3/97) Ben:
Mahlukatlardan?" dedim. O:
Bir kişi ki, noksan sıfatlardan münezzehe olan Allah subhânehû ve Teâlâ hazretlerine müştak olursa; o kişi başkasına nasıl âşık olsun?" dedi. Yine ona sordum:
Neden halktan ayrıldın?" (Burada uzlete çekildin?)" dedim. O:
Çünkü insanlar, akılların hırsızları ve hidâyet yolunun yol kesicileri (kutta-i tarik-i hidâyettirler!" dedi. Ona sordum:
Kul hidâyet yolunu ne zaman tanır ve öğrenir?" Buyurdular:
Kişi Allah'ın gayri (mâ sivâ'nın) hepsinden Rabbine kaçtığı, kişi, her şeyin zikrini terk edip, Allahü Teâlâ hazretlerinin zikriyle meşgul olduğu zaman..." buyurdu.¹⁹⁹

Herkesin Kendisine Hâs Bir Sulûku Vardır

Her salık'ın melikü'l-mülûk'a seyr-u sulukunda (kendisine has) bir adımı (ve yolu) vardır...²⁰⁰

Hikâye (Arif ve zahid)

Hikâye olduğu gibi:
Yine şeyh Abdülvâhid bin Zeyd (r.h.) hazretleri buyurdular:
Ben beyt-i makdis'e gitmeye kasdettim. (Beyt-i Mukaddese gitmek üzere yola çıktım.)
Fakat yolu şaşırıdım.
Birden bir kadın çıktı. Bana yaklaştı. Ben o kadına;
Ey garib kadın! Sen yolunu mu şaşırıdın?" diye sordu. O, bana;
"Allahü teâlâyı tanıyan kimse nasıl garib olur? O'nu seven nasıl yolunu şaşırır?" dedi.
Sonra da bana;
Bu asanın ucundan tut, önümden yürü." dedi.
Asanın ucundan tutup önünde yürümeye başladım. Altı adım kadar yürüdüm, ya altı adımdan az veya daha çok yürüdüm! Birden kendimi Mescid-i Aksâ'da buldum. Gözlerimi oğuşturarak kendi kendime;
Herhalde yanlış görüyorum, nasıl olur?" dedim.
Bunun üzerine bana yol gösteren kadın;
"Ey kişi! Senin yürüyüşün zâhidlerin, benimki de ariflerin yürüyüşüdür! Zâhid yürüyerek, arif ise uçarak gider. Yürüyerek giden uçarak gidene nasıl ulaşabilir?" dedi ve gözden kayboldu. Onu bir daha hiç görmedim..."
Bu hikâyeden zahir oldu ki arif için bir nur vardır. Arif kişi, o nur ile istediği yere istediği şekilde yürür!
Câhil kişi ise, hayret vadisinde (şaşkın şaşkın) kalır. Yol bulamaz. Yol ancak Allahü Teâlâ hazretlerinin tevfiğ (başarı vermesi) ve hidâyet nasip etmesiyledir...²⁰¹

Ben bir defasında, Abdüvâhid bin Zeyd hazretlerinin; "Kim mîdesini haramlardan koruyabiliyorsa, o kimse dînini ve güzel ahlâkını muhafaza edebilir. Kim de karnını haramlardan koruyamıyorsa, o kişi ne dînini ne de güzel ahlâkını muhafaza eder." dediğini işittim.

"Muhakkak ki her şeyin bir kestirme (yakın) yolu vardır. Cennet'in kestirme yolu da cihâd yapmaktır."

"Kul için ancak bilerek ve huzur içinde kıldığı namazın sevabım âlimleri ittîfak etti."

Efler nefsin Allahü teâlâyı hissederseniz, bir süre kuvvetli ve iyi yemekleri lalıklan olsun. Oruç tutunuz. Bu şekilde yapmanız vücüdünüzde bazı yağları ve fazlalıkları erittiği gibi Allahü teâlâyı hatırlamanızı artırır

"Dîni bütün ve vakar sahibi olan kimselerle olunuz. Çünkü onların meclislerinde toplantılarında kötü çirkin, ahlâka ve vakara sıyan şeylerden bahsedilmez. İmzâ 793 (H. 177) veya 802 (H. 186)'de, bir rivayete göre de 805 (H. 189) senesinde vefat etmiştir.

¹⁹⁹ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/98-99.

²⁰⁰ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/99-100.

²⁰¹ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/100.

Kör ile Gören Bir Değildir

Kör ile gören muhakkak ki bir değiller...

Yine gören câhil ile, âlim bir değildir. Kişinin cehaleti, ister

1-Şeriat,

2- Tarikat,

3- Marifet yahut;

4- Hakikat yönünden olsun, fark etmez...

Allâhü Teâlâ hazretleri, hâl ehlinin arasını beyân edip tefrik etti.. Makam ehlinin arasını ayırdığı gibi... Kişinin nurunun büyüklüğü ve genişliği onun kalbine yayılmasının, yerleşmesinin ve marifetinin nisbetindedir.²⁰²

Kalbler Allah'ın Kudret Elindedir

Kalb, Allâhü Teâlâ hazretlerinin kudret elindedir. Allâhü Teâlâ hazretleri, kalbi dilediği gibi çevirir.

Bundan dolayı iman ehline hayır yönleri, çeşitleri, taat ve ibâdet süslü gösterildi.

Küfür ehline de, şerrin çeşitleri ve günahlar süslü gösterildi....²⁰³

îrâde-i Cüziyye

Lakin kullar (iyilik veya kötülüğü yapmaya) mecbur değiller... Kulların zulmetlerden çıkmaya ihtiyarları (özgür seçimleri) vardır. Kullar, kendisi için yaratılmış oldukları şeye istidadlarını sarfetmedikleri zaman, nefis ve tabii zulümât içinde kalırlar... Bu hâlin zahirine nisbetle kelâm'dır.

Ama, ihya ve yaratmanın, zikredilen âyet-i kerimede Allâhü Teâlâ hazretlerine isnâd edilmesi, tevhîd'in icabıdır. Zira hepsi, Allâhü Teâlâ hazretlerinin kudret elindedir. Buna ancak ve ancak Allâhü Teâlâ hazretlerinden tesir olur.

Sen eğer bir hayır görürsen, Allâhü Teâlâ hazretlerine çok çok hamd et...

Zira senin için "inayet" sebkat etmiş ve "tevfik" yardım etmiştir.

Nice taklîdler, tahkike ulaştırır."

Hâdî (hidâyet veren) Allâhü Teâlâ hazretleridir...²⁰⁴

Büyüklik Taslayanlar

"Ve böyle,"

Biz Mekke'de yaptığımız ve Mekke'nin ekabiri (büyüklik taslayanları yani kendileri şehrin eşrafi olduğuna inanan kişiler) gibi... Her karyede de kıldık (bulundurduk)."

File taalluk etmektedir. Büyüklerini (ekâbirini) ikinci mefûl'dür.

Büyükler," kelimesi, Ziyâde büyük" kelimesinin cemiidir²⁰⁵ ve Azîm ve azametli" manasınadır.

Onun mücrimlerinin,"

Birinci mefuldür.

Mücrim" kelimesinin cemiidir. Farisî olarak;

Günahkâr," demektir.

Orada mekr yapsınlar diye..."

Yani o karyede mekr (hile) yapsınlar diye... Çünkü o ekâbir (büyüklik taslayanlar), riyaset ve başkanlıklar için kendilerinin gayri olan insanlara her türlü,

1- Hile,

2- Tuzak kurmak,

3- Düzenbazlık,

4- Siyâset,

5- Aldatma,

6- İnsanları bâtıla düşürmek

7- Ve haktan saptırma işlerini yapmaya güçleri yeter...²⁰⁶

Kureyşin Küfür Siyâseti

²⁰² İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/100-101.

²⁰³ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/101.

²⁰⁴ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/101.

²⁰⁵ Bağavî Tefsiri: c. 2, s. 106,

²⁰⁶ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/101-102.

Kureyşin ileri gelenleri Mekke'nin giriş yollarının üzerine dört kişiyi, şehre gelen insanları Efendimiz Muhammed Mustafa (s.a.v.) hazretlerine iman etmeye engel olmak için tayin etmişlerdi.

Bu adamlar, Mekke şehrine gelen herkese;

Aman! Sakın bu adama yaklaşmayın! Muhakkak ki o, kâhin, sihirbaz ve yalancıdır!" diyorlardı²⁰⁷

İmam Bağavî (r.h.) buyurdular:

Bu {bir karye yani köy, kasaba, şehir veya toplumun ekâbirinin hile ve tuzaklarla hidâyete karşı gelmeleri) Allâhü Teâlâ hazretlerinin sünnetidir (ilâhîkanunudur...)

Allâhü Teâlâ hazretleri, bütün peygamberlere tabi olan kişileri, (o toplumun) zayıf kişileri kıldı. Nuh Aleyhisselâm'ın kıssasında buyurulduğu gibi:

Â!...f dediler; 'hiç biz sana inanır mıyız? Senin ardına hep o erazil düşmüş?'²⁰⁸

Allâhü Teâlâ hazretleri o memleketin büyüklerini de (büyüklük taslayan ekâbirini ise) fâsıklan kıldı ki, orada mekr yapınlar (hile ve tuzak kursunlar) diye.²⁰⁹

Mekr Nedir?

Mekr", gizlice fesat için çalışmak, bozgunculuk çıkartmak ve tuzak kurmaktır.

Bu âyet-i kerimede Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine teselli vardır.²¹⁰

Hileleri Kendilerinedir

Halbuki bunlar mekri başkasına değil, kendilerine yapıyorlar..."

Çünkü bu işin vebali kendilerinin aleyhinedir.

Ve değil..." Halbuki onlar; değildirlere;

Asla bunun farkına varır değiller... Belki onlar, başkalarına hile ve tuzak kurduklarını zannederler...²¹¹

Kıskançlık

Ve bunlara geldiği zaman,"

Her karyenin fâsıklanm o yerin reisleri, mal çokluğu ve makam ile şımarıp, taşkınlık edenler oldukları beyan edildikten sonra, Mekke'nin reislerinin cürüm ve fîsk-u fücurları beyan edildi. Ve o da kendilerine geldiği zaman;

Bir âyet..."

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin peygamberliğinin sıhhatine delâlet eden bir âyet geldiği zaman; (3/98)

Dediler:

Allah'ın peygamberlerine verilen risâlet, aynıyla bizlere verilmedikçe sana asla iymân etmeyiz,".

Vahiy ve kitab'dan bize de gelmedikçe iman etmeyiz, dediler...

Rivayet olundu.

(Efendimiz s.a.v. hazretlerine peygamberlik verildiğinde) Ebû Cehil (itiraz ederek) dedi ki:

Biz Abdülmenâf oğullarıyla tıpkı iki yarış atı gibi şan, şeref ve fazilet konusunda hep yarıştık. (Sonuçta onlar) "bizden kendisine vahiy gelen bir peygamber çıktı" dediler. Vallahi biz buna râzî olmayız! Ta ki bizden de onun gibi ve ona geldiği gibi, kendisine vahiy gelen biri çıkıncaya kadar.²¹²

Murad ettiler yani Mekke kavmi, kendilerine de peygamberlik ve risâlet verilmesini istediler ve bunun hasıl olmasını murad ettiler... ikisi (peygamberlik ve risâlet) Muhammed Mustafa (s.a.v.) hazretlerine hâsıl olduğu ve verildiği gibi... Onlar tabi olan kişiler değil de matbu (kendilerine tabi olunan kişiler) olmak istediler....

Teysîr tefsirinin sahibi buyurdu:

Bu sefihlikve ahmaklığın ta kendisidir. Bir adama;

İman et" denildiğinde; onun da;

Hayır ben iman etmemi Ta ki Allahü Teâlâ hazretleri beni de peygamber kilmcaya kadar..." demesi en büyük budalalık ve ahmaklıktır.²¹³

Resuller kelimesi

İmam Sa'Iebî (r.h.) buyurdular:

(Bu âyet-i kerimede geçen) Allah'ın resulleri" kavi şerifinden murad, Efendimiz (s.a.v.) hazretleridir. Şu kavli-i

²⁰⁷ Bağavî Tefsiri: c. 2. s. 106.

²⁰⁸ Bağavî Tefsiri: c. 2, s. 106,

²⁰⁹ Bağavî Tefsiri: c. 2, s. 106, İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/102-103.

²¹⁰ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/103.

²¹¹ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/103-104.

²¹² Bağavî Tefsiri: c. 2, s. 106, Ebû Suûd Tefsiri: c. 3. s. 182.

²¹³ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/104-105.

şerifte de muhatap Efendimiz (s.a.v.) hazretleri olduğu gibi;
Ey rasûller! Helâl ve hoş şeylerden yeyin ve güzel işler yapın; çünkü ben ne yaparsanız tamamen bilirim.²¹⁴
Burada "Resuller" kelimesinin cemi sîgasıyla gelmesi ta'zîm içindir...²¹⁵

Peygamberlerin Şemali

"Şerhu't-Tearruf"²¹⁶ isimli kitabda buyuruldu:
Allâhü Teâlâ hazretleri, bütün peygamberlerin şemalini, ancak Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinde topladı ve Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine;
Ey rasûlleri²¹⁷
Diye hitab etti...
Bütün güzellikler, sana verildi. Bütün iyilikler sende toplandı.
Duanın kabul olduğu yer
Bil ki:
Bu sûrede (yani bu âyet-i kerimde) zikredilen iki lafza-ı celâlin arası; kendisinde duanın icabeti (ve kabul olduğu) umulduğu yerlerdendir... Bunu muhafaza etmeye devam edilmelidir.²¹⁸

Allah Daha İyi Bilir

Allah, daha iyi bilir."
Allâhü Teâlâ her şeyden daha iyi bilir...
Rısaletını nereye tevdi' edeceğini..."
Risâletini kendisine koymak için risâlet için en elverişli yeri daha iyi bilir ve risâletini oraya koyar... işte bunlar, risâlet için ehil ve elverişli kişiler değiller... Ehliyet, nefsânî faziletlere nisbetledir. Yoksa mal (makam, evlad çokluğuyla) değildir.²¹⁹ kelimesi, makamın genişliğinden dolayı, mukadder bir u "bilir" fiiliyle menfûliyet üzerine nasbtir....²²⁰

Kâfirlere Aşağılık ve Zillet Vardır

Mücrimlere, yarın İsalet edecek,
Yani elbette onlara isabet edecektir. Onların temenni ettikleri, peygamberlik izzeti ve mal şerefının yerine onlara elbette dokunacaktır.
Bir küçüklük,"
Onların büyüklük, kibir ve ekâbirliklerinden sonra kendilerine, zillet, hakaret, aşağılık ve küçüklük isabet edecektir.
Allah yanında,"
Yani kıyamet gününde...
Bu yani Ü yanında kavlı-i şerifi isabet eder," fiiliyle mensûbtur.
Bu kavlı-i şerif, kıyamet gününde onların haşır olmalarından mecâz'dir...
Ve hem pek şiddetli bir azab isabet edecek..."
Onların devam etmekte olan mekrleri sebebiyle... Bu onların cürümlerinin en büyük maddelerinden olması cihetinden bunun onların şiddetli azaba dücâr olmalarının sebebi olarak beyan edildi...²²¹

²¹⁴ El-Mü'minûn: 23/51.

²¹⁵ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/105.

²¹⁶ Tearruf kitabının asıl ismi "Tearruf li Mezhebi't-Tasavvuf tur. Kitabın müellifi Ebû Bekir Buhârî hazretleridir. Tasavvuf tarihinde, Eğer Tearruf olmasaydı, tasavvuf bilinmezdi" sözü çok meşhurdur. Tearruf üzerine bir çok şerh yazıldı. Başlıcaları şunlardır:

Musannif (Ebû Bekir Buharî'nin) kendi şerhi,
Şeyhülislam Abdullah bin Muhammed El-Ensârî,
Kadî Alaüddin Ali bin İsmail (Konevî)'nin şerhi.
İmam İsmail bin Muhammed'in şerhi..

Ve diğer musannıfların şerhleri.... Burada musannif hazretlerinin "Şerhü't-Tearruf" dediği kitabın hangi şerh olduğunu tam olarak bilmiyoruz; ama Konevî hazretlerinin Tearruf üzerine yazmış olduğu şerhi çok meşhûr'dur. Bu olabilir. ^ı m\j Vallahu a'leml Mütercim.

²¹⁷ El-Mü'minûn: 23/51,

²¹⁸ Kişi. maddi veya manevî herhangi bir hacet ve ihtiyacı olduğu zaman, abdestli olarak ve hatta mümkünse iki rek'at namaz kılıp kibleye dönerek; bu âyet-i kerimeyi okumaya başlar;

Kavlı-i şerifim okuyunca; dua eder... Allâhü Teâlâ hazretlerinden istekte bulunur. Dua' ettikten sonra da;
Kavlı-i şerifini okur... Mütercim. İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/105-106.

²¹⁹ kelimesi mefûl olduğu halde nasb olarak değil de raf okunması ise mebnîyattan olduğu içindir. ^JJ- kelimesi zamana delâlet eden ve İzafele kullanılan bir zarftır.... Daha geniş bilgi için Nahiv kitablanm Mebnîyyât bölümünün Zarf kısmına bakınız...

²²⁰ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/106.

²²¹ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/106-107.

Peygamberlik Kesbî Değildir

Bil ki:

Muhakkak ki peygamberlik, ilâhî bir ihtisas ve Allah'ın vergisidir. Kesbî değildir; sultanlık (padişahlık) gibidir.²²²

Mücâhede eden bir kişi bütün şartlarını ve sebeplerini yerine getirirse bile çalışarak, onu elde edemez.²²³

Velayet Makamı Vezirlik Gibidir

Velayet makamı da böyledir. Lakin velayet makamı vezirlik gibidir.²²⁴ Mücâhede edenlerin bazıları o makama nail olmaları caiz olur. Yoksa çalışanların hepsi o makama asla nail olamazlar.

Bazen kişi, mücâhede etmeden bile o velayet makamına nail olabilir... İstidadı mükemmel ve (ilâhî) inayet sebkât ettiği zaman {kendisi hakkında ezelde tecelli etmiş ise} o hâl müstesna...²²⁵

Hikaye (Davulcunun velayeti)

Rivayet olunduğu gibi.

Bazı Yemen Şeyhlerinden rivayet olundu. Şeyh birgün "Zebîd'ten "Ahvâz" diye bilinen sahile doğru yola çıktı. Beraberinde de bir talebesi vardı. Yollarında tohumlan büyük olan kamışlığa uğradılar. Talebeye;

Bu kamıştan bir şeyler beraberinde al!" dedi. Murid bunu yaptı. Kendi nefsinde de bu işe şaştı. Kendi kendine;

Bu işten şeyh'in muradı nedir acaba?" dedi. Şeyh ona bu konuda bir şey söylemedi. Ta ki bazı kulların

(insanların olduğu) mahalle (yere) vardılar. O adamlar,

- 1- Ölü etlerini yiyor,
- 2- Leş yiyor,
- 3- Şarap içiyor
- 4- Sarhoşluk veren şeyleri alıyor,
- 5- Namaz nedir bilmiyor,
- 6- İbâdetten yoksun,
- 7- iyilikten habersiz, Onlara vardıklarında onları;
- 1- İçer,
- 2- Oynar,
- 3- Şarkı söyler,
- 4- Eğlenir
- 5- Saz çalar,
- 6- Tağanni söyler,
- 7- Davul çalar bir halde gördüler... Şeyh talebeye;

Davul çalan şu uzun boylu yaşlı adamı bana getir!" dedi. Talebe, o kişiye gitti ve ona;

Şeyhin davetine icabet et!" dedi.

O yaşlı davulcu, davulu boynundan attı. Ve o talebeyle beraber şeyhin huzuruna gitti. Şeyhin önünde durduğunda, şeyh, talebeye;

Bunu döv!" dedi. O da onu dövdü. Ta ki haddin (had cezasının) yerine geçerli olabilecek kadar dövdü...

Sonra şeyh, ona;

Önümüzde yürü!" dedi.

Yürüdüler.

Ta ki, denize ulaştılar.

Şeyh, o yaşlı davulcuya elbiselerini yıkamasını ve gusletmesini emretti. Ve ona bunun (yani gusletmenin) nasıl olacağını öğretti.

Abdestin alma adâb ve usûlünü öğretti.

²²² Musannif hazretlerinin Peygamberliği Sultanlık (Padişahlığa) benzetmesi; kendi döneminin kültürüyle ilgilidir... O'nun yaşadığı Osmanlı devletinde, ancak padişahın oğlu veya kardeşi gibi yakını padişah olabilirdi... Diğer ailelerden ne kadar liyakatli bir kişi olursa olsun o kişi, padişah olamazdı. Padişahlık seçimle değil, "Osmanlı hânedânfa mensûb bir erkek olmakla olurdu... Bu günkü gibi seçimler yoktu... Bundan dolayı Musannif hazretleri, peygamberliğin, çalışmakla olmadığını, Allah vergisi olduğunun tam anlaşılması için padişahlığa benzetti... Mütercim.

²²³ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/107-108.

²²⁴ Musannif hazretlerinin vezârete benzettiği velayet velâyet-i kübrâ'dır. Yani irşâd makamıdır. Mürşid-i kâmil olmak makamıdır. Yoksa velâyet-i suğrâ değildir. Velâyet-i suğrâ {yani evliya olma} kapısı bütün mü'minlere açıktır... Fakat herkes mürşid-i kâmil olamaz. Müceddidler kibrîti ahmer gibidirler. Az bulunurlar. Bu mürşid-i kâmil ve müceddidler hakkında Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular: -'Muhakkak ki Allâhü Teâlâ hazretleri, bu ümmet için her yüz senenin başında kendilerine dinlerini yenileyen (bir müceddid) gönderir...' Ebû Davud: 3740, Bu hadis-i şerifte kendisine işaret edilen müceddidler, velâyet-i kübrâ sahibi mürşidi kâmiller... Allâhü Teâlâ hazretleri, bizleri onların şefaâtından mahrum etmesin. Amin! Mütercim

²²⁵ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/108.

O yaşlı davulcu bunları yaptı.

Şeyh ona namaz kılmaya öğretti.

Sonra şeyh önlere geçti ikisine (talebesine ve o yaşlı davulcuya) öğle namazını cemaatle kıldırdı.

Namazı bitirdikten sonra, şeyh efendi, seccadesini denizin üzerine serdi. Ona (o yaşlı davulcuya)

İlerle gel!" dedi.

Bunun üzerine o yaşlı davulcu, ayağa kalktı, denize doğru ilerledi. İki ayağını seccadenin üzerine koydu. Suyun üzerinde yürüdü. Gözlerden kayıp oluncaya kadar uzaklaştı.

(O davulcunun bir saat içinde suyun üzerinde yürüyecek büyüklükte bir keramete sahip olması üzerine) o talebe şeyhine;

Yazıklar olsun banal Vay başıma gelenler! Şu kadar senedir, ben seninleyim! Bu şeylerden (kerametlerden) hiçbiri bana hâsıl olmadı! Bu adam tek bir saatin içinde, ona bu makamlar hâsıl oldu ve bu büyük kerametlere nail oldu!" dedi. Şeyhi; (2/99)

Evlâdım! Bu şey benim elimde değil! Allâhü Teâlâ hazretlerinin elindedir. Bana;

Abdal (Allah'ın seçkin kullarından) falanca kişi vefat-etti! Falanca kişiyi onun makam ve yerine koy!" denildi.

Ben sadece emri yerine getirdim; hizmetçilerin (efendilerin) emirlerini yerine getirmeleri gibi...

Bu makamın bana hasıl olmasını istordim.

Bu hadiseden zahir oldu Ki, Allâhü Teâlâ hazretleri, velayetini nereye koyacağını daha iyi bilir...²²⁶

Güzel Sonuç İlâhî İnayetle Olur

Hafız (k.s.) buyurdular:

Hüsnü akıbet (Güzel sonuç- iman ile vefat etmek)

İyilik ve zâhidlik ile degildir...

O belki kişinin işini inayete (ilâhî yardıma) havale etmesiyledir.

(İşte o zaman İlâhî yardım ve inayetin kendisine erişmesiyle güzel sonuca erer...)²²⁷

Te'vilât-i Necmiyyeden

Bu âyet-i kerimelerde şu işaretler vardır:

Böyle her karyede de mücrimlerinin büyüklerini, mevkide bulundurmaktayızdır ki, orada mekr yapsınlar... "

Karye, (kişinin) kalıbıdır...

Mücrimlerinin büyükleri.." şekâveti kabul etmekle güzel istidadı bozan;

1- Nefs-i emmâre...

2- Hevâ ve,

3- Şeytandır...

Bunlar (nefis, hevâ ve şeytan) insanda hileler yapmaktadırlar. Bunlar şeriata muhalefet etmek ve tabiata muvafakat ile tuzaklar kurmaktadırlar...

Halbuki bunlar mekri başkasına değil, kendilerine yapıyorlar da..."

Çünkü onların istidadlarını bozmalarının kötü sonucu, onlar için şekâvetin hâsıl olması ve onların saadeti kaçırılmalarıyla bunun zararı yine kendilerine aittir.

Farkına varmıyorlar."

Onlar nefislerine yaptıklarının farkında değiller, bunu şuur edemiyorlar. Onların varacakları cehennem ateşidir...

Bunlara bir âyet geldiği zaman, asla iymân etmeyiz," diyorlar..."

Yani, (bunu diyenler nefis, hevâ ve şeytandır; çünkü) gözleriyle ayetleri gördükleri halde iman etmemek; nefis, hevâ ve şeytanın huyundandır. Onların cibilliyeti, azgınlık, yüz çevirmek, büyüklüktür. Usânı halleri de; "biz asla iman etmeyiz" diyor...

Allah'ın peygamberlerine verilen risâlet, aynıyla bizlere verilmedikçe..."

Yani kalb, ruh ve sırta verilenler, demektir.

Zikrullah ile mutmain olan nefs-i (mutmaine); {Allâhü Teâlâ hazretlerinin)

Ey o rabbine muti olan nefs-i mutmaine! Sen dön o rabbine hem râdiye olarak, hem merdiyye (Rabbin senden razı ve sen de Rabbin tarafından razı edilmiş olarak).²²⁸

Rabbinin risâletini hakkederler...

Mücrimlere, yarın Allah

yanında, hem bir küçüklük isabet edecek.

Yani kötülüğü çokça emreden nefs-i emmâre'nin ashâbı için ise, Allâhü Teâlâ hazretlerinin katında, zillet, hakaret ve (rahmetten) uzaklık vardır...

Ve hem pek şiddetli bir azap..."

²²⁶ İsmail Hakkı Bursevî (k.s.), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/108-110.

²²⁷ Divân-ı Hafız-ı Şirâzi s. 62. İsmail Hakkı Bursevî (k.s.), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/110.

²²⁸ ei-Fecr: 89/28-29,

0, ayrılık ve inkıta (rahmetten kesilme) azabıdır Yapa geldikleri mekrlerinden dolayı"
Yani vuslat istidadını bozmalarından dolayı demektir. Bu onların mekrlerinin, hile ve tuzaklarının cezasıdır... Te'vilât-i Necmiyyede de böyledir..²²⁹

Kalbler

Yüce Meali:

Hasılı; Allah, her kimi hidâyetine erdirmek isterse, onun İslâm'a sinisini açar, gönlüne genişlik verir. Her kimi de dalâlete bırakmak isterse, onun da kalbini daraltır; öyle sıkıştırır ki, sanırsın öfkesinden gök'e çıkacak. İmâna gelmezleri, Allah o murdarlık içinde hep böyle bırakır.

Bu (İsîâm) ise, doğrudan doğru rabbinin yolu... Cidden aklını başına alacak bir kavim için âyetleri tafsil eyledik ve açıkladık...

Rabların indinde "dâr'us-selâm" selâm yurdu onlarındır. Bütün yapacak oldukları işlerde, kendilerinin velisi de O'dur.²³⁰

Tefsîr-i Şerifi:

(Hasılı;) Allah, her kimi isterse," Manâsı Farisî olarak şöyledir:

Sonuçta Allâhü Teâlâ hazretleri her kim için dilerse..."

"Hidâyetine erdirmek.

Ona hak yolu tarif etmek ve onu iman etmeye muvaffak kılmayı dilerse...

Onun İslâm'a sinisini açar, gönlüne genişlik verir."

Onun kalbi İslâm için genişler, enginleşir ve gönlü açılır...

Bu kavli-i şerif, nefsinin hakkı kabul etmeye, imanın kendisine girmesine hazır ve kalbi, İslâm'ın dışında olan şeylerden (küfür, nifak ve şirkten) arındırır ve İslâm'a zıt olan şeylerin kalbe girmesine mani olur; manâsından kinayedir...

Kavl-i şerifin manâsı: Allâhü Teâlâ hazretleri, kimin iman etmesini dilerse, o kişinin;

- 1- Küfürden yüz çevirmesini kuvvetlendirir,
- 2- Onun imana çağrışmalarını güçlendirir,
- 3- Onun kalbine imanı kabul etme kabiliyetini verir,
- 4- İmanın içine girmeye onu hazırlar,
- 5- Onu iman ile süsler,
- 6- Kalbini saf kılar,
- 7- Onun kalbinden imana zıt olan (şirk, nifak ve küfür) çıkarır...
- 8- Böylece onun kalbi islâm'a açılır....²³¹

Şerhu's-Sadr

Bu âyet-i kerime indiği zaman, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine, "Şerhü's-Sadr" (Sinenin açılmasının) ne olduğu soruldu. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri de buyurdular:

Şerhü's-Sadr (Sinenin açılması) bir nurdur. Alfâhü Teâlâ hazretleri o nuru müminin kalbine koyar. Onunla müminin kalbi açılır, genişler ve engin olur."

Bunun üzerine denildi:

Bunun (kalbe gelen feyzin ve nurun) bir alâmeti ve işareti var mı?" Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

Evet (var)! (sinesinin açılması ile):

- 1- Kişi ebedî diyâr'a (âhirette) yönelir,
- 2- Gurur diyarından (dünyadan) uzaklaşır ve soğur,
- 3- Ölüm gelmeden önce ölüme hazırlanır!..²³²

Dinî İlimler

Bil ki: İlimler, ikidir.

1- Muamele ilmi,

2- Mükâşefe ilmi,

Birincisi (yani muamele ilmi), kulun, kendisiyle Allâhü Teâlâ hazretlerine yaklaştığı ve Allâhü Teâlâ

²²⁹ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/110-112.

²³⁰ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/113.

²³¹ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/113-114.

²³² Ebû Süüd Tefsiri c. 3, s. 183, Bağavi Tefsiri: c. 129, İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/114-115.

hazretlerinden uzaklaşmadığı ilimlerdir.²³³

Bu (muamele ilmi) ikincisinden (mükâşefe ilminden) önce gelir.²³⁴

İkincisi ki (mükâşefe ilmi), kalbde bulunan bir nur'dur. Kişi onunla gaybı müşahede eder. Çünkü bu onun şartıdır (muamele ilmi, mükâşefe ilminin şartıdır...) Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:

Bizim uğrumuzda mücâhede edenlere gelince, elbette biz onlara yollarımızı gösteririz ve şüphesiz ki Allah her halde muhsinlerle beraberdir!²³⁵

Muamele ilmi, mükâşefeden asla ayrılmaz... Zira yukarıda zikredilen hadis-i şerif,

1- Ebedî diyâr'a (âhirette) yönelmek,

2- Gurur diyarından (dünyadan) uzaklaşmak ve soğumak,

3- Ölüm gelmeden önce ölüme hazırlanmaktır!²³⁶

Açıklamasını yaptı. Bütün bunlar, "Muamele ilmi"ndendir... Bunun alâmeti ise nur'dur...²³⁷

Alimin Abid Üzerine Fazileti

Mükâşefenin fazileti hakkında, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin şu hadis-i şerifleri varid oldu:

Âlimin, âbid üzerine fazileti, benim ümmetim üzerine olan faziletim gibidir!"²³⁸

Mükâşefenin dışında olan her şey, amele tabidir. Çünkü onların sübûtu için amel şarttır...²³⁹

Te'vilât-i Necmiyyeden

Te'vilât-i Necmiyyede buyuruldu:

Hicâb (manevî perde) inceldikçe,

1- Kişinin imânı daha kuvvetlenir.

2- Kalb, nurlanır, Daha saf, Daha berrak ve Duru olur.

(Bu durum) hicâb (manevî perdenin) kemâli rikkati (tam incelmesiyle) imanın yakîn derecesine ulaşmasına kadar devam eder...

Kalb nurlu olmaya devam eder... Ta ki, hicabın (perdenin) kaldırılması anında yakîn ve tam iman, ayânen (aşikâre) oluncaya kadar...

Hak, Cemâl sıfatıyla tecelli eder. Ta ki ayân'da Celâl sıfatının tecellisiyle "ayn" oluncaya kadar devam eder...²⁴⁰

Allah Kimin Dalâletini Dilerse

²³³ Muamele ilmi, şer'î ilimler demektir. Şer'î ilimler

1-Akâid,

2-Kelâm.

3- Fıkıh,

4- Usûl-u fıkıh,

5- Ferâiz,

6- Tefsir,

7-Usûl-u tefsir,

8- Hadis,

9- Usûl-u hadis, 10-Ahlak,

11- Ve tasavvufun kâl (söz ile anlatılan) ilimleridir...

Bu ilimler olmadan, kişi, bu ilimlerle yani şeriat ile amel etmedikçe, manen ilerleyemez. Maneviyât sahibi olamaz. Muamelât olmadan mükâşefât olmaz. mütercim.

²³⁴ Zira şeriatın zahirine bağlı olmayan, şeriat ile amel etmeyen bir kişinin keşfinin açılması mümkün değildir. O kişi zındıktır! Farz, vacip, sünneti bırakın, İsiâmın edeplerinden birini terk eden kişi bile maneviyâta ilerleyemez. Kalbine feyz ve ilâhî nur akıtamaz. Bunun içindir ki; "Muhakkak ki İmam-ı Azam Ebû Hanife el- Kûfî Allah kendisinden râzî olsun; Abdestin edeplerinden bir edebi terk etmeleri sebebiyle tam kırk yıllık namazlarını bir daha kaza ettiler..." Daha geniş bilgi için bakınız. İmam-ı Rabbânî (k.s.) hazretleri, Mektûbât: c. i, s. 38, Mektûb: 29...

²³⁵ El-Ankebût: 39/69,

²³⁶ Ebûs-Suûd Tefsiri c. 3, s. 183. Bağavî Tefsiri: c. 129,

²³⁷ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/115-116.

²³⁸ Tirmizi:3709, Bu hadis-i şerifin tamamı şöyledir:

Âlimin, âbid üzerine üstünlüğü, benim en düşüğünüz üzerine olan üstünlüğüm

gibidir..." sonra Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular: "Muhakkak ki Allâhü Teâlâ hazretleri, melekler, ve göklerin ve yerlerin ehli,

hatta yuvasındaki karınca ve hatta balıklar bile insanlara hayrı öğreten

kişilerin üzerine rahmet, istiğfar ve dua ederler..."

"İlim öğrenme isteği içinde evinden çıkan hiçbir kimse yoktur ki, yaptığından hoşlandıkları için melekler onun (ayaklan altına) kanatlarını koymasınlar." Tuhvet'ül-Ahvezi c.7, s. 405

"Kim ilim öğrenmek istediği bir yola koyulursa, Allah da ona cennete (götürecek) yolu (bulmayı) kolaylaştırır." Tuhvet'ül-Ahvezi c.7, s. 405,

"Kimin eceli ilim (sahibi olmak) isterken gelecek olursa, kendisiyle Peygamberler arasında nübüvvet (peygamberlik rütbesin) den başka bir derece bulunmadığı hâlde Allah'a kavuşur." et-Tergib ve't-Terhib c. 1, s. 95,

"Ya âlim, ya öğrenci, yahut dinleyici veya (bu kimseleri) sevici olmaya bak. Beşinci (İeri) olma helak olursun." Feyz'ül-Kadir c.4, s. 331,

²³⁹ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/116-117.

²⁴⁰ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/117.

Ve her Kimi de dalâlete bırakmak isterse,"

O kişinin ihtiyar (kendi istek ve hür irâdesini küfür ve dalâlet tarafına) sarf etmesi üzerine; Allâhü Teâlâ hazretleri, onun içinde dalâlet yaratmayı murad ederse...

Onun da kalbini daraltır dar" demektir.

Farisî olarak; Sıkıntılı..

Hakkı kabul etmekten kaçınır. Onun içine iman girmez.

Yani, Allâhü Teâlâ hazretleri, kimin (kendisinin hür seçimini küfür tarafına kullanması üzerine onun) küfrünü dilerse; onun imandan sarf-ı nazar etmeleri (imandan kaçınmalarını kendisine göre) kuvvetlendirir. Ve onun küfre çağırın ve davet eden sebeplerini (kendisinin) nazarında kuvvetlendirir. (3/100)²⁴¹

Haraç Kelimesinin Manâsı

Haraç" (sıkıntı ve zorluk) kelimesi fetha ile masdardır.

Bununla vasıflanması mübalağa içindir, kelimesi kesreyle ism-i faildir.

Haraç" ziyadesiyle darlık, sıkıntı ve zorluk, demektir. "Haraç" kelimesi, birincisinden, darlık" kelimesinden daha husûsîdir...

Çünkü, her aynı zamanda bir darlık"tır. Bunun aksi yoktur, (yani her darlık bir haraç değildir...). Denildi ki:

Haraç" sarmaşık (iç, içe olan) ağaçların olduğu yer, demektir.

Yani iman, kâfirin kalbine vâsıl olmaz; nasıl ki, hayvan sürüleri, ağaçların birbirinin içine girip sarmaşık olduğu yere girmeleri ulaşmaları mümkün olmadığı gibi...²⁴²

Göğe Yükselmek

Sanki öfkesinden gök'e çıkacak.²⁴³

İmam (Fahredden-i Râzî r.h.) buyurdular:

Bu teşbih'in keyfiyetinde iki vecih vardır.

Birincisi: Nasıl ki insan, göğe çıkmakla mükellef olduğu zaman; bu teklif (yükümlülük) kendisine ağır gelir ve vakta onun gözünün önünde çok büyük gelir ve o kişinin bu işe nefreti büyük bir kuvvetle uyanırsa; kâfir kişi de böyledir... İman ona ağır gelir. Ve o kişi büyük bir nefretle imandan nefret eder.... (İman ve gerektirdiği ibâdetler onun gözünde çok büyür....)

İkincisi: Bu teşbihin takdirî olmasıdır. Kâfirin kalbi, İslâm'dan ve imanı kabul etmekten öyle uzaklaşıyor ki, bu uzaklık, göğe yükselen kişinin yerle gök arasındaki mesafeye benzetiliyor.²⁴⁴

Hakkı Kabul...

Kâşifi (r.h.) hazretleri "Fârisî tefsiri'nde buyurdıkları gibi: Güya yukarılara göklere çıkmıştır. Yani hakkı kabulü istememesiyle sanki kaçıp göklere çıkmıştır. (Kendisiyle hakkın arasında yerle gök kadar mesafe var....)²⁴⁵

Kalbler Birbirinden Farklıdır

Bil ki, muhakkak kalbler, değişik ve farklıdır

1- Kâfirlerin kalbleri,

2- Noksan ehlinin kalbleri

Kalblerden bazıları, imanının kendisinin üzerine açılmadığı (iman için varılmadığı yani imanının içine girmedığı) kalblerdir. Bu kâfirlerin kalbleridir...

Kalblerden bazıları da, imanının zevki ve vicdanın üzerine Varılmadığı (yani içinde imanının zevki ve vicdan bulunmadığı) kalbtir... Bu da iman enlinden noksan ehlinin kalbidir...

Noksan ehlinen bazıları, irfâniyyet (irfan, tasavvuf ve maneviyât) kelimelerinden uzaklaşırlar. Hatta nefsanî, fazflet ashabının hallerini inkâr ederler...²⁴⁶

²⁴¹ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/118.

²⁴² İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/118.

²⁴³ Kişi, göğe yükseldikçe sıkılır... Nefesi daralır. Zira atmosferin kendisine kütlesi ve ağırlığı vardır. Eğer mümkün olsa da kişi, herhangi bir alet (uçak ve benzeri şeyler) olmadan göğe doğru yükselecek olsa, yükseldikçe daralır. Yükseldikçe kalbi sıkışır. Yükseldikçe nefes almaktan zorlanır. İnsan göklere doğru çıktıkça üzerine ağırlık geldiğini hisseder. Kur'ân-ı kerim'de aynı zamanda bu hakikate de bir işaret vardır. Mütercim.

²⁴⁴ Tefsir-i Kebir: c. 13, s. 183 (5/142), İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/119.

²⁴⁵ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/119.

²⁴⁶ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/119-120.

Tatmayan Bilmez

Bu (bazıların maneviyât ehlinin hallerini inkâr etmeleri ve hatta aleyhinde olmaları) şundandır; kim, hayvânî sıfatların içine girer ve onların esiri olursa, onun üzerine hayvânî ve nefsânî sıfatlar ve şeytanî sıfatlar üzerine hâkim olur. Ona galebe çalarlar. Böylece o, kişinin ruhanî meşreplerden içmeye (ruhâniyattan istifâde etmesine) yol ve imkan yoktur.²⁴⁷

Sırlar Anlatılmamah

Ve bundan dolayı;
(Ehlüllah ve maneviyât erleri tarafından) sırlara taalluk eden şeylerin ağıyardan (ehli olmayan başkalarından) gizlenilmesi; vasiyet olunur.²⁴⁸

Cevher Gizil Olur

Ey Sâib, Neden sadef hazinelerde gizli değildir? Bu zamanda cevher tanıyanlar aşikâr değiller... (Cevherler hep gizlidir... Cevherler sadef gibi ortada olmazlar...)²⁴⁹

Murdarlık

Böyle,"

Bu zikredilen yapıma (yani Allâhü Teâlâ hazretlerinin hidâyetini dileyen kişiye sadrını İslâm'a şerhetmesi ve dalâleti dileyene de kalbine darlık ve sıkıntı vermesi) gibi, Allah murdarlık içinde bırakır."

Yani azap, rezalet, rüsvaylık ve dalâlet içinde bırakır veya onu lanet içinde bırakır. Veya şeytan... Yani ona şeytan musallat olur. İmâna gelmezlerin üzerine..."

Yani onların üzerine, demektir.

Burada zahir isim, zamirin yerine konuldu. Bu, Allâhü Teâlâ hazretlerinin kılması sılanın yerinde olan ile mualleldir (müsebbebtir..) ki, Allâhü Teâlâ hazretlerinin onların üzerine murdarlık kılması; onların imandan kaçmalarının tam olması, küfür ve tuğyan üzerine tam İsrar etmelerindedir...²⁵⁰

İslâm Rabbimizin Yoludur

Bu (tslâm) ise,"

Kur'ân-ı kerimin getirdikleri ve beyân (edilen İslâm); dip Rabbinin yolu,"

Allâhü Teâlâ hazretlerinin kendisinden râzî olduğu yoldur. Ne olduğu halde;

Müstakîm (doğru)"

Kendisine girenler için dosdoğru bir yoldur. Kendisinde asla eğrilik yoktur. Kendisine girenleri tâ cennete götürür...²⁵¹

Âyetler

Cidden âyetleri tafsîl eyledik..."

Âyetleri, fasıla fasıla tafsîl ve beyan ettik. Âyetlerin hiçbiri diğerine katılıp karışmaz.

Tezekkür eden (aklımı başına alacak) bir kavim için..."

Yani düşünen ve akıllarını başına alan kavimler, Kur'ân-ı kerimden öğüt alırlar....

Hususiyetle tezekkür eden kavim zikredildi; çünkü Kür'ân-ı kerimin âyetlerinin tafsîl edilmesinden menfaat gören ve faydalanan kavimler bunlardır...²⁵²

²⁴⁷ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/120.

²⁴⁸ Gerçek bir tasavvuf ehli, tasavvuf ehli olduğunu, rabita, zikir, evrâd-ı şerif, maneviyât, bulunmuş olduğu hâl, üstadının manevî durumu ve benzeri hâl ehlinin ancak bilmesi gereken şeyleri, avâm'a anlatmaz... Zira bu tür şeyler, fitneye yol açar. Bu konulan avam, kaldıramayacağı için, kapatılması kolay olmayan fitne gediklerini açar. Halbuki İnsanlara akıllarının kaderince konuşun!" düsturuyula mükellefiz... Bazı şeyler herkese anlatılmadığı için onlara "Sır" denilmiştir. Her kese anlatılsa sır olmaktan çıkar.. Sırların başkalarına anlatılmasının bir sakıncası da, işe vakıf olmayanlar, anlatılan sırları çok basit bir şekilde kavrarlar. İnsanlar, maneviyât kendi kültür dağarcıklarında bulunan objelerine göre kavrarlar. Onlarda maneviyatı çok basit bir şekilde anlayıp sırları düşük bir mertebeye düşürürler... ve böylece bizler maneviyâtın halkın nazarında değersiz bir hale gelmesine sebep olmuş oluruz. Ve böylece bir çoğu "demek ki bunların yolu bu kadar basit bir şeymiş!" der ve maneviyatı küçümser, maneviyattan soğur ve hatta belki maneviyâta düşman kesilirler... Mütercim. İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/120.

²⁴⁹ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/121.

²⁵⁰ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/121.

²⁵¹ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/121.

²⁵² İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/122.

Öğüt Alanlara Cennet

Onlar için vardır."

Sanki soru soranın biri;

Allâhü Teâlâ hazretlerinin âyet-i kerimelerin tafsil edilmesinde tezekkür eden (menfaat gören) kişilere, Allâhü Teâlâ hazretlerinin neler hazırladığını?" soruyor.

Onlara (cevaben) denildi:

Onlar için vardır."

Dâr'us-selâm- selâm yurdu"

Bütün hoşnutsuzluklardan (ve kötülüklerden) selâmet bulma yurdu vardır. O da cennettir...

Rablarının indinde,"

Bu kavli-i şerif Dâr'us-selâm- selâm yurdu" kavli-i şerifinden hâl'dir...

Yani, onun konukluğu ve ziyafeti Allâhü Teâlâ hazretlerinin indinde olduğu halde, demektir.

Bu senin; "Biz bu gün falancanın yanındayız (falancanın müsâfiriyiz)" demen gibidir. Yani onun ikramı ve ziyâfetindeyiz, demektir.

Denildi ki, indiye" (katında ve yanında olmak) kelimesi, vaad ve tekeffül ettiği şeyden kinayedir...²⁵³

Allah Velisidir

Kendilerinin velisi de O'dur

1- Onların Mevlâ'sı Allah'tır.

2- Onları seven Allâhü Teâlâ hazretleridir.

3- Veya düşmanlarına karşı onların yardımcısı Allâhü Teâlâ'dır.

Bütün yapacak oldukları işlerde,"

Yani onların yaptıkları ve yapacakları sâlih amelleri sebebiyle, demektir. Bil ki: Allâhü Teâlâ hazretleri (bu âyet-i kerimelerde),

1- İmanın güzelliğini,

2- Küfrün çirkinliğini

3- Saîd'in hâlini ve

4- Şakî'nin durumunu beyan etti...

5- Peygamberlerin ve evliyâ'nın yolunu teşvik etti.

6- Amel-i sâlih kıldı {kurtuluşa sebep kıldı...}

7- Sâlih amelleri, Allâhü Teâlâ hazretlerinin rızâsının kazanılmasına sebep olan şeylerden kıldı,

8- Muhabbetüllah'a sebep,

9- Darüs-selâm (selâm yurdu) yani cennete girmeye sebep kıldı...²⁵⁴

Dârüs-Selâm'a Giren

Darüs-selâm, kendisinde karar kılınacak ve yerleşilecek olan yurttur. Oraya giren, mutlak olarak azab'dan emin olur.

Allâhü Teâlâ iman edenlerin velisidir. Onları zulmetlerden nura çıkarır.²⁵⁵

Hikaye (Tarihi Bir Hadise)

Rivayet olundu:

Ömer bin Hattab (r.a.) hazretleri, Acem diyarının (Iran memleketinin) bazı kalelerini fethetmesi için bir ordu donattı. Bu ordu tam dört bin atlıydı. Ordunun başına oğlu Abdullah (bin Ömer) (r.a.)'ı komutan olarak tayin etti. Abdullah bin Ömer (r.a.) buyurdu:

Biz yüksek bir dağın üzerinde olan kaleyi kuşatıncaya kadar işimizi gizli tuttuk. Kale o kadar yüksekti ki, silâhlarımız ona ulaşmıyordu. Kalenin içinde kâfirlerden büyük bir ordu vardı. (3/101)

Kalenin emîresi (kraliçesi) güzel bir kadın idi... O kaleyi kuşatmaktan bize şiddetli bir yorgunluk geldi. Günlerden bir gün, o şehrin emîresi (kadın idarecisi) bizim askerlerimizin manzarasına bakar. Askerlerin içinde, Arap gençlerinden güzel ve yakışıklı bir genci gördü. O genç, gerçekten ata binen, iyi silâh kullanan ve harp taktiklerini iyi bilen ve savaşta mahir bir gençti. Kadının bakışları, o genc'in üzerine toplanınca korkuya kapıldı. Onun etrafında bulunan bazı cariyeleri ona;

Ey Melike! Neden korktun? Halbuki sen onların gelmesine mâni olan kuvvetli bir kalenin içindesini?" dediler.

²⁵³ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/122-123.

²⁵⁴ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/123.

²⁵⁵ Bakara: 2/267, İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/123.

O;

Bizim bu kalemizi bu genç fethedecektir" dedi. Cariyeler;

Nasıl?" dediler. O;

Bir saat sonra göreceksiniz!" dedi. Sonra o Melike (kraliçe) o genç'e bir elçi gönderdi ve ona;

Benim, senin olacağım ve senin de benim olacağın bir yol bulabilir miyim? (Böyle bir şey mümkün mü?)" dedi.

Genç, ona;

Evet! (Böyle bir şey mümkündür) ama bunun iki şartı vardır:

1- Harici kaleyi bize teslim etmen;

2- Dahilî kaleyi de O'na (Allah'a) teslim etmendir..." Melike (kraliçe) yine elçiler gönderdi ve ona sordu:

Harici kaie'nin ne olduğunu anladık! Ama dahilî kalenin ne olduğunu anlamadık? (Bunu açıklar mısın?)" . Genç, o kadına;

(Dahilî kale'yi ona teslim etmen) senin kalbini Allâhü Teâlâ hazretlerine teslim etmendir ve Allâhü Teâlâ hazretlerinin vahdaniyetini ikrar etmendir!"²⁵⁶ dedi.

Kadın bir gün o genç'e haber gönderdi:

Askerlerinle beraber şehre girin! Çünkü ben size kapıları açtım!" dedi.

Şehre girdiklerinde, o genç, emîre kadına İslâm'ı arzetti. Kadın, ona;

Biliyorsun ki, ben Kraliçeyim! Büyük himmet ve âlî mertebe

sahibiyim! Senin askerlerinin içinde rütbe bakımından senden daha büyük kimse var mı? Varsa ben onun elinde Müslüman olayım!" dedi. O genç;

Evet! (Bu askerlerin içinde benden büyük kimse var. O da) bizim emiriniz ve büyüğümüzdür. Emîrül-mü'minin (mü'minlerin halifesi hazret-i Ömer r.a.'ın oğludur!" dedi.

Kadın, Abdullah bin Ömer (r.a.) hazretlerinin önüne huzura getirildiğinde, Abdullah bin Ömer (r.a.) ona İslâm dinini arzetti. Kadın birincisi gibi konuştu yani;

Müslümanların içinde senden daha büyük kimse var mı? Gidip onun önünde Müslüman olayım?" dedi.

Abdullah bin Ömer (r.a.) hazretleri;

Evet! Babam, emîrül-mü'minin, (mü'minlerin halifesi Ömer r.a. var)" dedi. Kadın;

Öyleyse, beni ona gönder! Ta ki onun elinde Müslüman olayım?" dedi.

Bunun üzerine, Abdullah bin Ömer (r.a.) hazretleri, Kraliçeyi, beraberinde bir bölük asker ve bir çok mal ile beraber, kale'den çıkartıp, Hazret-i Ömer (r.a.)'a gönderdi.

Kadın (Medine-i münevvere'de) Hazret-i Ömer (r.a.)'ın huzuruna çıktı. Ve ona;

Ey mü'minlerin emîri burada senden daha büyük kimse var mı?" dedi. Hazret-i Ömer (r.a.);

Evet (benden daha büyük var! Benden büyük olan) Allah'ın Resulü Muhammed Mustafa (s.a.v.) hazretleridir! Ve bu da onun kabri şerifidir!" dedi. Ve hazret-i Ömer (r.a.), Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin ravza-ı mutahharasını işaret etti.

Kraliçe;

Öyleyse ben ancak onun elinin önünde Müslüman olurum!" dedi. Onun söylediklerine icabet etti.

Kadın, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin nurlu kabri şerifine geldiğinde, selâm verdi. Büyük bir edep, vakar ve hürmetle Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin kabri şeriflerinin önünde diz çöküp oturdu. Ve;

Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve raslülühü"

Ben şehâdet ederim ki, Allah'tan başka ilâh yoktur. Ve ben şehâdet ederim ki, Muhammed (s.a.v.) Allah'ın kulu ve resulüdür!" dedi. Sonra o kadın;

Ben zulmetlerden nur'a çıktım!

Ya Resûlallah (s.a.v.)! hazretleri! Ben imanımın günahlara bulanmasından ve inancımın ma'siyetlerle kirlenmesinden korkuyorum!

Seni hak peygamber olarak bize gönderen Allah'tan, bir daha günaha ve ma'siyete girmeden benim ruhumu almasını istiyorum!" diye dua etti. Sonra da, başını Muhammed Mustafa (s.a.v.) hazretlerinin eşiğine koydu. Ve aynı saatte vefat etti.

Bunun üzerine, o kadının güzel halinden dolayı, hazret-i Ömer (r.a.) (ve orada bulunanlar) ağladılar.

Sonra hazret-i Ömer (r.a.), kadının yıkanmasını, teçhizini ve Bakî mezarlığında, sahabelerin (r.a. hazerâtının) arasına defnedilmesini emretti...

Bir gün benim tabutum konuldu.

Sırlardan ve oluştan...

Gidiyorum, hevâ ile

Yüksek bir alay ile...

Allah'ım bizleri, sırat-ı müstakîme girenlerden eyle!

Allah'ım bizleri, kalb-i selîm ile senin Cenabına vâsıl olanlardan eyle!

Allah'ım bizleri, elim azabından kurtar (ve bizleri azaba girmekten koru!) Âmin!

²⁵⁶ Zira kitap ehli olmayan Mecûsî gibi kavimlerin kadınlarıyla evlenmek caiz değildir. Ancak o kadınlar kitap ehli olmayan kadınlar, iman ederlerse onları nikahlamak caiz olur. Mütercim.

Yâ Kerîm! Yâ Rahîm!²⁵⁷

Cin Ve İns

Yüce Meali:

0 hepsini toplayıp hasredeceği gün:

Ey cin mâ'şeri/cemaati! Hakîkaten şu ins'e çok ettiniz." diye; bunların İns'ten olan yardıkları:

Yâ rabbenâ," diyecekler. "Yekdiğerimizden istifade ettik ve bizim için takdir buyurmuş olduğun ecelimize yettik." Buyuracak kî:

Ateş, ikametgâhınız, Allah'ın dilediği zamanlardan başka hepiniz ondasınız." Hakîkat, rabbin hakimdir, alimdir. Ve işte biz, zâlimlerin bazısını bazısına kesbleri/amelleri sebebiyle, böyle dost ederiz.²⁵⁸

Tefsîr-i Şerifi:

Ve o hepsini toplayıp haşr edeceği gün, Ey habibim Ahmed! Resulüm ya Muhammed (s.a.v.)! Mekke ehli ve başkalarını zikret! Allah'ın her iki sekaleyn (yani cinleri ve insanları) kıyamet mevkiğinde hepsini toplayıp hasredeceği günü hatırlat!

0 gün Allâhü Teâlâ hazretleri, azarlama yolu üzere buyuracak:

"Ey cin mâ'şeri!"

Ey şeytanlar cemaati! demektir...²⁵⁹

Ma'şer

Çünkü mâ'şer," kendilerini bir cihetin zaptettiği bir cemaat, demektir. Onların aralarında, muaşeretleri (birbirleriyle ilgi ve münâsebetleri) ve birbirine karışmaları hâsıl oldu. mâ'şer/ kelimesi, "ma'şerler" vezninde cemi olur.

Bazıları da buyurdular:

Cemaate mâ'şer," isminin verilmesi, gayet çok-sayıya ulaşmalanıdır.

Çünkü yûî "On" sayısı kâmil ve çok olan sayıdır ki, ondan sonra terki olman sayı yoktur. Onunla birler basamağı sona ermektedir. Zira on sayısından sonra, on bir, on iki... dersin..."ma'şer!" denildiği zaman, sanki kâmil ve tam bir çokluk olan "on" (sayısının) yerinde söylenilmiş gibidir.²⁶⁰

Cin Nedir?

Çin'lere cin denilmesinin sebebi, cinlerin insanların gözlerinden gizlenmeleridir. Yani cinlerin insanların gözlerinden örtünmeleri ve görünmemeleridir...²⁶¹

Cinler Büyük Halk Kütlesini Dalâlete Düşürdü

Hakîkaten şu ins'e çok etiniz."

İnsanlara vermekte olduğunuz vesvese, iğvâ ve dalâlette çok ileri gittiniz. Yani insanlardan büyük bir halk kütlesini sapıttınız.

Ve dedi; bunların yardıkları,"

Şeytanlara itaat eden dostları... Oldukları halde; (neden oldukları halde?)

"İns'ten..."

Bu kavM şerif, Ve bunların yardıkları," kavI-i şerifinden hâl'dir....

"Yâ Rabbena! Yekdiğerimizden İstiva fade ettik...."

Yani ins, cin sebebiyle menfaat gördü ve cin, ins ile istifâde etti... 3/102)²⁶²

İnsanların Cinlerden İstifâdesi

Amma insanın cin sebebiyle menfaat görmesi, şu cihettedir. Cinler, (kendilerine tabi olan) o insanları,

1- Şehvetin envâ-i çeşitlerine delâlet ederler.

²⁵⁷ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/124-126.

²⁵⁸ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/127.

²⁵⁹ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/127-128.

²⁶⁰ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/128.

²⁶¹ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/128.

²⁶² İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/128-129.

- 2- Kendisi sebebiyle ona tevessül ederler.
- 3- Şehvetlerin (ve kötülüklerin) yolunu (kendilerine tabi insanlara) kolay ederler...²⁶³

Cinlerin İnsanlardan İstifâdesi

Amma cinlerin insanlardan istifâde etmesi ise, şu cihetledir ki,

- 1- İnsanlar, onlara itaat ettiler,
- 2- Cinlerin çalışmaları boşa gitmedi.
- 3- İtaat edilen bir reis her zaman, kendisine boyun eğen ve tabi olanlardan fayda görür...²⁶⁴

Şeytanlara Tabi Olanların İtirafı

"Ve bizim için takdir buyurmuş olduğun ecelimize yettik."

Bizim için tevkîit buyurmuş olduğun (miâdli) vakti idrâk ettik, (o belirli vakte kavuştuk...) O vakit de kıyamet günüdür.

Şeytanların yolunda gidenler bu sözlerini; itiraf yoluyla söylediler:

- 1- Şeytanlara tabi olmalarından,
- 2- Hevâ-ü hevese tabi olmalarını,
- 3- Kıyamet gününü inkâr etmeleri,
- 4- Bütün bunlara (ve kötülüklerine) nedamet ve pişmanlığı,
- 5- Hallerine üzüntü ve kederi ve
- 6- Rablerine (artık) teslim olduklarını itiraf etmek için söylediler....²⁶⁵

Uyanma Vakti

Ne güzel buyurmuşlar:

Ey uykudaki kişi! Şu an uyanma vaktidir! (uyan!)...

Çünkü ölüm geldi! Uyku ne fayda?

Öğretici (hoca) çocuğa ne güzel söylemiş:
Hiçbir şey yapmadınız ve zaman geçti!"²⁶⁶

Dalâlet Ehlinin Tek Sözü

Dalâlet ehlinin, sözlerinin bu şekilde kısaltılarak hikâye edilmesi; dalâlette olan sapıkların sadece bir kere konuşabildiklerini ve bir daha asla konuşmaya kadir olamayacaklarını ve buna güç yetiremeyeceklerini ifâde etmektedir...²⁶⁷

Dalâlet Ehlinin İkâmetgâhı

Buyurdu:

Sanki (mukadder bir sual ile): Allâhü Teâlâ hazretleri o zaman ne buyuracak?" (diye soruldu.) (Cevaben:) denildi ki:

Buyurdu:"

Ateş, ikâmetgâhınız,"

Sizin menziliniz ve karargâhınız ateştir. iyi "ikâmetgâh," ikâmet mekânı yerine ism-i mekân'dır.

Orada muhalled..."²⁶⁸

Halk Dört Kısımdır

İbni Abbas (r.a.) hazretleri buyurdular:

(Uhrevî ikâmetgâhları bakımında) mahlukat dört sınıftır.

1- Mahlûkatın bir kısmı hepsi cennettedir.

2- Mahlûkatın bir kısmının hepsi cehennemdedir.

²⁶³ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/129.

²⁶⁴ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/129.

²⁶⁵ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/129.

²⁶⁶ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/130.

²⁶⁷ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/130.

²⁶⁸ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/130.

3- Mahlukatin bir kısmı da hem cennet ve hem cehennemdedir..

4- Mahlûkatın bir kısmı da cennet ve cehennemdedirler. Hepsini cennette olanlar, meleklerdir.

Hepsi cehennemde olanlar şeytanlardır.

Cennet ve cehennemde olanlar ise; insanlar ve cinlerdir. İnsanların ve cinlerin (amellerine göre) sevapları ve üzerlerine ikâb ve azabları vardır..."

Allah'ın dilediği başka..."²⁶⁹

Te'vilât-i Necmiyyeden

Te'vilât-i Necmiyye'de buyuruldu:

Allah'ın dilediği başka..." Ancak tevbe eder ve Allâhü Teâlâ hazretlerine dönerseniz; o zaman ikâmetgâhınız, cehennem ateşi olmaz...

Bu istisna dünyada tevbe eden tevbe ehline râcidir. Yoksa cehennemde muhalled olan ve ebedî olarak cehennem ateşine düşmüş olanlar hakkında değildir.

Te'vilât-i Necmiyye'nin sözleri bitti.

İlmî Tetkik

Bazıları buyurdular:

Allah'ın dilediği başka..."kavl-i şerifindeki; LS "mâ"masdariyetiçindir. "Senin önünde olan Yıldız kaymasıdır." sözünde olduğu gibidir. kav şerifindeki istisna ise, kendisinden önce bulunan cümlelerin mazmunu yani manâsından istisna'd/r... O da (kendisinden önceki kelâm da); Ateş, ikametgâhımızdır; hepiniz onda mûhalledsiniz..."kavl-i şerifidir...

Sanki şöyle denildi:

Onların hepsi, ebediyyen cehennem azabında muhalledirler. Hep azabta kalacaklardır. Ancak Allâhü Teâlâ hazretlerinin dilediği bazı vakitler müstesna... Onlar o vakitlerde cehennemden ateş azabından cehennemden zemheririne intikâl ederler..."²⁷⁰

Zemherîr Azabı

Gerçekten rivayet olundu:

Muhakkak ki cehennem ehli bazı vakitlerde, cehennemden ateş azabından nakledilip; içinde zemherir soğuğu bulunan bir vadiye girerler. Mafsalalarının bazıları diğerlerinden ayırt edilmiyordu. Onlar bundan {zemherir soğuşundan) cehennem ateşine götürülmek için sulanacaklardır..."

Buna göre buradaki istisna, onlarla alay etme manâsını taşımaktadır..."²⁷¹

Hamım Suyun İçme Vakitleri

Celâleyn Tefsîri'nde buyuruldu:

Allah'ın dilediği başka..." kavli-i şerifinde istisna edilen vakit; cehennemliklerin "hamım" (kaynar) suyundan içmek üzere cehennemden çıkarıldıkları vakitlerdir. Çünkü hamım suyu cehennemden dışındadır. Allâhü Teâlâ hazretlerinin;

Sonra da dönümleri şüphesiz ki cehennemdedir;²⁷² kavli-i şerifinde olduğu gibi²⁷³ şerifinde olduğu gibi....²⁷⁴

Cehennemliklerle Alay

Denildi ki:

Cehennemlikler, cehennemde iken, kendilerine cennetten bir kapı açılır. Bütün cehennemlikler, büyük bir koşuşturma ve sür'atle cennetin o kapısına doğru koşmaya başlarlar. Ta ona ulaştıklarında, açılan kapı üzerlerine kapanı verir..."²⁷⁵

Bu İstisna Mühleti İfâde Eder

Denildi ki:

Allah'ın dilediği başka..." kavli-i şerifinde istisna cehennemliklerin cehenneme girmelerinden öncedir...

Sanki şöyle denildi:

²⁶⁹ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/130-131.

²⁷⁰ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/131.

²⁷¹ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/131-132.

²⁷² Es-Saffât: 37/68,

²⁷³ Celâleyn Tefsîri: c. 1. s. 136,

²⁷⁴ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/132.

²⁷⁵ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/133

Cehennem ateşi ebediyen sizin ikametgâhımızdır! Ancak sizin mühlet vaktinden sizin cehenneme girme anınıza kadar olan zaman (dilimi) müstesna..."
Zira Hulûd" ebedî ve daimi kalmak, sonunda noksan olduğu gibi başlangıcında da noksanlaşır...²⁷⁶

Zahiri Âlimlerin İzahları

Bütün bu açıklamalar, zahiri âlimlerin Allah'ın dilediği başka..." kavlı-i şerifinde istisnâ'ya tevcih ettikleri mezhepleridir....²⁷⁷

Te'vilât-i Necmiyyeden

Ancak Hazret-i Şeyh Necmeddin (k.s.) ise burada buyurdular: "Allah'ın dilediği başka..." kavlı-i şerifinde istisnâ'da...) şeriatın zahirinin muhafazası vardır. Allâhü Teâlâ hazretlerini bilen ve gerçek tanıyan (hakikî âlimlerin) bu makamda çok bedî tahkikleri (incelemeleri) vardır. Ancak avamın akılları bunu kaldırmaya ve buna tahammül etmeye yetmez... Biz bundan ancak bir nebzeye işaret ederiz. Bunu sâlik (seyr-u suluk talebesine yani ilim ile tasavvufu birleştiren, malûmat ile marifetin arasını cem edenlerin) haricinde olan kişilere kapalı tutulmasını ve anlatılmamasını tavsiye ederiz....

Mevlâ Ramazan Efendi²⁷⁸Şerhü'l-Akâid²⁷⁹ isimli kitabında buyurdular:

-"Bil ki: Cehennem ateşinin ehli, cehennem'den kurtulmaktan ümitlerini kesmediler; ta ki, "ölüm koçu" cennet ile cehennem arasında bir yerde kesildiği zamana kadar (cehennem ateşinde yanıp ölümler de olsa, cehennemden kurtulacaklarını hep ümit ettiler...) Her İkisinin ehline hulûd (daimî ve ebedîlik) ile nida olundular... İşte bu vakit, cehennem ehli kurtuluştan ümidini kesti. Ümitsizliğe kapıldı. Azaba alıştı ve onunla elem hissetmediler; tâ ki, âl, cehennem azabıyla lezzetlenmeleri emredilinceye kadar...-Öyle ki üzerlerine cennet nesîmi dökülse bile onu hoş karşılamaz ve onunla azablanırlar... Bu pisliği hoş görmek ve gül'den azab görmek gibidir.²⁸⁰ Ramazan Efendinin sözleri burada bitti.²⁸¹

Cehennem Boş Kalır mı?

Bu (sözler) Şeyhü'l-Ekber Miskü'l-Azfer ve Kibrîtü'l-Ahmer (k.s.) el-Ather hazretleri'nin²⁸²
Cehennem boş olarak kalır!²⁸³ Ve muhakkak ki azab, azab'dandır." sözlerinin manâsıdır. Şeyhü'l-

²⁷⁶ İsmail Hakkı Bursevi (k.s.), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/133.

²⁷⁷ İsmail Hakkı Bursevi (k.s.), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/133.

²⁷⁸ Ramazan bin Muhammed el-Hanefî (r.h.) hazretleridir.

²⁷⁹ Şerhü'l-Akâid, Ramazan Efendinin, Ömer Neseî (r.h.) hazretlerinin Matürîdî mezhebinin akâdini yazdığı ve asırlarca medreselerde ders kitabı olarak okutulu ezberletilen (ve bizim de ezberlediğimiz) "Akâid-i Neseî" üzerine, Taftâzânî (r.h.) hazretlerinin yazmış olduğu "Şerhü'l-Akâid" isimli kitabına yazmış olduğu bir haşiyedir.... Taftâzânî (r.h.) hazretlerinin yazmış oldukları "Şerhü'l-Akâid" yazıldığı gündün itibaren medreselerde ders kitabı olarak okutulmaktadır. Günümüzde de hâlâ ders kitabı olarak okutulmaktadır. (Bizim de ders kitabımızdır...) İşte Ramazan Efendi, Ömer Taftâzânî (r.h.) hazretlerinin "Şerhü'l-Akâid"ine çok değerli, sağlam ve kıymetli bilgileri ihtiva eden bir 319 sahifelik haşiyeye yazdı... İlim literatüründe "Şerhü Ramazan Efendi Alâ Şerh-i Akâid" diye meşhur olan bu değerli akâid kitabı, gerçekten okunacak bir kitaptır. Ehl-i sünnet ve'l-cemaatin akâdini beyan eden sağlam eserlerden biridir...

²⁸⁰ Şerh-i Ramazan Efendi, s. 255, Şirket-i Sahâfiyye-i Osmaniye- Dersaadet-1320.

²⁸¹ İsmail Hakkı Bursevi (k.s.), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/133-134.

²⁸² Musannif hazretlerinin kendisiyle bu kadar övgüyle söz ettiği kişi, gerçekten övgüyle layık olan Mühyidd-i Arabî hazretleridir.

²⁸³ Burada zikredilen, Cehennem boş olduğu halde kalır." Sözü'nün çok ince bir manâsı vardır. Bu incelik ehl-i sünnet ve'l-cemaate göre iyi anlaşılmalıdır. Zaten, bir çok kişiyi küfre götürür... Önce bu sözden, cehennem içindekilerin hepsinin yok olacağı, bütün kâfirlerin bağışlanacağı veya cehennem ve içinde bulunanların yok olacağı manâsı çıkarılmamalıdır. Çünkü cennet ve cehennem sona ermez ve onların içindekiler de yok olmazlar. (Şerh-i Akâid Ramazan Efendi, s. 236).

Cennet ve cehennem ve içinde bulunanların yok olacağını iddia eden, sapık mezheplerden Cehîmiyye mezhebidir. (Şerh-i Akâid Ramazan Efendi, s. 236). Musannif hazretlerinin kendisinden nakillerde bulunduğu Şeyhü'l-Ekber Muhyiddin-i Arabî (k.s.) hazretleri, gerçekten ehl-i sünnet âlim ve evliyâlarındandır. Bunların böyle bozuk bir düşüncede olmaları asla düşünülemez.. Bu söz çok doğrudur. Ama izâh'a muhtaçtır. AjJlî. fiŞA Jb£ "Cehennem boş olduğu halde kalır." Sözü'nü iyi kavramak için önce cehennem tabakalarını ve her bir tabakaya kimlerin gireceğine bakmak lazım. Bilindiği üzere cehennem yedi tabakadır. Ve şunlardır:

1.Cehennem: {insan ve cinlerin ahirette kendisinde azab göreceği ilâhî azabın tecelli ettiği yerin) en yüksek tabakasıdır. Buna "Tabaka-i ulyâ-i nâr" yani ateşin en üst tabakasıdır.

Cehenneme, tevhiid ehlinin isyankâr ve günahkârları girecektir.

2. Lezâ: Hristyanların gireceği yerdir.

3. Hutame: Buraya Yahudiler girecektir.

4. Saîyr: Sabîilerin (yıldızlara tapanların) gireceği yerdir.

5. Sakar: Mecûsîilerin gireceği yerdir.

6. Cahîym: Müşriklerin gireceği yerdir.

7. Hâviye: Münafik ve mürtedlerin (İslâm dininden çıkanların) gireceği yerdir. Görüldüğü gibi, isyankâr ve günahkâr "cehennem'e gireceklerdir. Hristiyan, Yahudî, Mecûsî, Sabîi, müşrik ve Münafıklar da ilâhî azabın diğer tabakalarına gireceklerdir. Diğer tabakaların her birinin husûsî isimleri vardır. Bu isimlerin her birinin Kur'an-ı Kerimde geçtiği yerler vardır.

Azabın bütün tabakalarının hepsine birden müşterek olarak "Cehennem" de denilmektedir. Bütün bu açıklamalardan sonra; Muhyiddin-i Arabî hazretlerinin keşif yoluyla söyledikleri;

âJw- f&r ju "Cehennem boş olduğu halde kalır." Sözü'nü iyi açıklanması ve ehl-i sünnet ve'l-cemaate uygunluğunu; son devir Osmanlı ders-i âmlarından, mürşid-i kâmil, müceddid, hâdimü'l-Kur'an ve mühyüs-sünne Şeyh Ebû'l-Faruk Süleyman Hilmi Silistrevî (k.s.) hazretlerinin

Ekber'in sözleri bitti. (3/103)²⁸⁴

Bu Söz Seni Aldatmasın

Şeyhü'l-Ekber (k.s.) hazretlerinin (Cehennem boş olduğu halde kalır!) sözlerinin zahiri seni mağrur edip aldatmaksın. Her iki taraftan da (hem zahirî ve hem de bâtım) âlimler; "Cehennemde muhalled olanlar asla cehennemden çıkamazlar ve cehennem onların cesetlerinden asla hâli (boş) olamaz!" (düsturunun) üzerinde ittifak ettiler.²⁸⁵

Hocasının Görüşleri

Bizim hazretimiz, senedimiz, kendisini hususiyetle Allâhü Teâlâ hazretlerinin dinin kemâlâtında âlemlere (kendi çağının insanlarına) faziletli kıldığı zât buyurdular:

Dârü'l-Cemâl'in (cennetin) ehli, oraya yerleştikleri zaman; onların üzerine Cemâl'in eserleri izhâr olunur. Ve onlar daima ve ebediyen zevklenirler. Cemâlin Celâli onlardan gizlenir; eserleri de... Şu cihetle ki, onu hissetmezler, onu asla görmezler ve katiyetle ebedî olarak ondan elem (ve acı) duymazlar...

Yine böyledir. "Dârü'l-Celâl (cehennem azabının) ehli de oraya yerleştiklerinde asırların (hukubların) geçmesiyle; onların bâtınlarının üzerine Cemâlin Celâlinin eserleri zahir olur. Ve ebediyen onunla zevklenirler. Celâlin ateşinin eserleri onlardan gizlenir. Şu cihetle ki, onu hissetmezler, onu görmezler ve sürekli (ebediyen) ondan elem ve acı duymazlar....

Lakin senin bildiğin gibi, bu (hadiseler) ancak günlerin ve asırların geçmesiyle cehennemın onların bâtınları ve zahirlerini yakmaktan kesilmesinden sonradır...

Cehennemliklerden her birini, dünya günlerinden bir günün şirkine karşılık cehennem, onları âhiretin günleriyle tam elli bin sene yakar.²⁸⁶

Zahiri olan ise, onların üzerinde ahkâb (asırların ve zamanların) geçmesi hep onların ebediyen cehennem azabında devam eden hallerinin devamıdır...

Bu hal onların ezelde üzerinde oldukları halleridir.

Bu iki hallerinin arasında rahmanı bazı ibtilâlar (imtihanlar) vardır. İbtîlâ ise hadis oiup geçicidir.

Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:

Her nefis ölümü tadacak ve sizi bir imtihan olarak şer ve hayr ile mübtela kılacağız; hepiniz de nihayet bize irca olunacaksınız!"²⁸⁷

Allâhü Teâlâ hazretleri, bizleri ve sizleri "dârü'l-bevâr" (yani cehennem'den) korusun! Âmin! Allah kendisinden râzî olsun şeyh'in (İsmail Hakiki Bursevî k.s. hazretlerinin hocasının) sözleri bitti....²⁸⁸

Allâh Hakim ve Alimdir

Hakikat, rabbın hakimdir."

Rabbın bütün işlerinde hikmet sahibidir. Şeytan dostlarının cehennemde muhalled olmaları (ebedî kalmaları da) bir hikmetledir.

Alimdir.

İki ağırlığın (cinlerin ve insanların) hallerini, amellerini ve onlara layık olan cezayı hakkıyla bilir...²⁸⁹

Zâlimler Birbirlerinin Dostlarıdır

Burada zikredilen ve bizim asırlar diye tercüme ettiğimiz, "hukub" ve "ahkâb" hakkında tefsirlerde şöyle buyurulmaktadır:

"Ve işte böyle,"

Biz insan ve cin günahkâr ve isyankârlarını; birbirlerinden istifâde edecek şekilde alçalttığımız gibi...

Biz, zâlimlerin bazısını bazısına dost ederiz."²⁹⁰

ilim ile tasavvufu birleştiren şu açıklaması gerçekten konuyu çok güzel bir şekilde ifade edip özetlemektedir: -"Evliyâ'nın büyüklerinden bazı kâşifler (keşfi açık olanlar) milyonlarca sene geçtikten sonra cehennemın boşaldığını görmüşlerdir. O keşif sahibi evliyâ'nın boşaldığını gördüğü yer, âsî ve günahkâr tevhid ehlinin yeri olan DEREKE-t ULYÂ'YI NÂR'dir. Yani cehennemın en üst tabakasıdır. Yoksa küfür ehlinin gireceği diğer altı dereke değildir. Çünkü Celâl-i İlâhîde nihayet olmadığı gibi, onun yemişi neticesi olan azâb-ı ilâhîde de nihayet yoktur..."

Ödemişli Merhum Ziya Sunguroğlunun Notları, s. 28, (Osmanlıca, yayınevi ve tarihi belirsiz...)Mütercim.

²⁸⁴ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/134-135.

²⁸⁵ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/136.

²⁸⁶ Bir Hukub seksen senedir. Bir sene üç yüz altmış gündür. Bu kıyametin günlerinden her biri dünyanın zamamıyla bin senedir..." Kurtubî Tefsîri: c. 19. s. 155,

²⁸⁷ El-Enbiyâ: 21/35,

²⁸⁸ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/136-137.

²⁸⁹ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/137.

Zâlimlerin bazılarını bazılarına musallat ederiz. Biz zâlimden zâlimin sebebiyle (intikam) alırız.
"Kesbleri (yapa geldikleri) sebebiyle.
Kendisine devam ede geldikleri küfür ve ma'siyetleri sebebiyle, demektir..."²⁹¹

Zâlîme Yardım Eden Zulme Uğrar

Haber'de şöyle geldi:
Kim, bir zâlîme yardım ederse; Allâhü Teâlâ hazretleri, onu kendisine musallat eder."²⁹²

Nasıl Olursanız Öyle İdare Olunursunuz

Ibni Abbas (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu: "Allâhü Teâlâ hazretleri, bir kavimden râzî olursa, onların işlerini en hayırlılarına verir. Allah Teâlâ hazretleri, bir kavme gadap ettiği zaman da onların işlerini en şerhilerinin eline verir."²⁹³

Evrensel Hüküm

İnen bazı ilâhî kitablarda²⁹⁴ (şöyle bir ilâhî hüküm) geldi:
Muhakkak ki ben Allâhım! Meliklerin melikiyim! (İdarecilerin idârecisiyim!) Meliklerin kaîbleri benim elimdedir.
Kim, bana itaat ederse, melikleri ona rahmet kılarım.
Kim bana isyan ederse, melikleri ona azab kılarım.
Melikler, sebebiyle kalblerinizi meşgul etmeyinî
Lakin bana tevbe edin ki, onları (idarecileri) sizlere şefkatli ve merhametli kılayım!"²⁹⁵

Zâlimlerden Elbette İntikam Alınır

Zâlim, yeryüzünde Allâhü Teâlâ hazretlerinin adlidir. Onunla intikam alır. Sonra da ondan intikam alır."²⁹⁶

Allah İntikam Alır

Merfû'de {hadis-i kudsi'de} şöyle buyurdu:
Allâhü Teâlâ Azze ve Celle hazretleri buyurdu:
Buğz ettiğim kişiden, buğz ettiğim kişiler sebebiyle intikam alırım. Sonra da her ikisinin de varacakları yeri cehennem ateşi yaparım."²⁹⁷

Münafıkları Birbirine Düşürür

Zebur'da buyuruldu:
Muhakkak ki, ben münafıklardan münafıklar vasıtasıyla intikam alırım. Sonra da (döner) bütün münafıklardan intikam alırım."²⁹⁸

²⁹⁰ Bu kavî-i şerîf, zâlimlere dost olanların da zâlim olduğuna işaret etmektedir. Zâlimleri dost edinmek çok tehlikelidir. Ne yazık ki, bu gün kendilerine şeyh, seyda, ermiş ve evliya adını takıp, zâhid, takva ve ehlullah görüntüsünü kendisine veren, çok sahte şeyhlerin, tavuk keser gibi insanları asıp kesen ve zulmü meslek edinen, zâlimlerle kol kola gezdiklerini, sürekli zâlimlerin meclislerine gittiklerini ve hatta zâlimlere akıl verdiklerini teessüfle görmekteyiz. Mütercim.

²⁹¹ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/137-138.

²⁹² Kenzu'l-Ummâl: 7593, İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/138.

²⁹³ Kurtubî Tefsîri: 7, s. 75. Hadis-i şerifte;

"Nasıl olursanız, öyle idare olunursunuz" Feyzü'l-Kadir: 6406, Demokrasi yani halkın seçmesiyle idarecilerin seçildiği toplumlarda, idareciler, halkın aynasıdır. İdareciler, halkın birleşmiş ruhu ve fikridir. Halkın çoğunun seçimiyle iş başına gelen idareciler, halkın çekirdeğidir. Halkın resmidir. Halkın bir aynada yansıtılmasıdır. Halk nasıl olursa, öyle idareciler seçilir. Bu hadis-i şerif, aynı zamanda zımmen, idarecilerin halk tarafından seçilmesini de beyân etmektedir... Mütercim. İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/138-139.

²⁹⁴ Bu ilâhî kitab; Zebur'dur. Ed-Dürrü'l-Mensûr, c. 4, s. 618,

²⁹⁵ Ed-Dürrü'l-Mensûr: c. 4, s. 618, Feyzü'l-Kadir: 6406, İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/139.

²⁹⁶ Keşfü'l-Hafâ: 1687, Bu hadis-i şerif, zâlimlerin ne kadar kötü insanlar olduklarını göstermektedir. İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/139.

²⁹⁷ Keşfü'l-Hafâ: 1687 İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/140.

²⁹⁸ Ed-Dürrü'l-Mensûr: 3, s. 358, ve Tefsîr-i İbni Kesîr: c. 2, s. 177, Bu hadis-i kudsinin tamamı şöyledir: İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/140.

Mâlik bin Dinar (k.s.) buyurdular:

Ben Zebur okudum:

Zâlimlerin Zulmü?

Sual: Söz söyleyen birinin sözüdür. Kötülük yapanların zulüm ile vasıflanmaları nasıl caiz olur.

Haibuki

Zâlim, yeryüzünde Allâhü Teâlâ hazretlerinin adlidir. Onunla intikam alır. Sonra da ondan intikam alır.²⁹⁹ Hadis-i şerifyle) onların zulümleri, Allâhü Teâfâ hazretlerinin adaletine nisbet edilmektedir? {Allah'ın adaleti neden zulüm olsun???)

Cevâp: Bu sorunun cevâbı şudur: Burada adaletten murad, Allah'ın fazlına murâd olandır..³⁰⁰

Adalet,

Adalet; herkese yapmış olduğu fiiliyle muamelede bulunmaktır. Eğer hayır ise hayır, şer ise şer.³⁰¹

Fazl:

Fazıl ise, aynı mislini kötülük yapan kişiden bağışlamaktır³⁰² Bu ehl-i sünnet ve'l-cemaatin yoludur.³⁰³

Mutezile Adaleti İddia Eder

Mutezile buna muhalefet ettiler. Mutezile mezhebi, kötülük yapan kişinin azab görmesini vacib görürler. Ve bunun da adalet olduğunu iddia ederler. İşte bundan dolayı, mutezile mezhebi kendilerine Adalet ehli" ismini verdiler.³⁰⁴

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaatin Delili

Ehli sünnet ve'l-cemaatin üzerinde oldukları şu kavli-i şerif ile işaret edilmektedir:

Dedi:

Yârab! Hakka hükmet! Ve rabbimiz Rahmân'dır ancak isnadlarınıza karşı sığınılacak müsteân!³⁰⁵

Yani "zâlimlere mühlet verme ve onları bağışlama! Belki zâlimlere ceza vermekte acele et!" demektir.

Lakin Allâhü Teâlâ hazretleri, dilediğine mühlet verir!

Dilediğini de bağışlar!

Dilediğine verir!

Allâhü Teâlâ hazretlerinin yaptıklarından sual olunmaz!

İmam Sahâvî (r.h.) hazretlerinin "Makâsıdu'l-Hasene isimli³⁰⁶ kitabında da böyledir.³⁰⁷

Adalet ile Fazlın Farkı?

Mesnevî'de buyuruldu:

Kötü işten kork! Asla emin olma!

Çünkü Allâhü Teâlâ hazretleri, tohumunu elbette bir gün yeşertir! o (senin ektiğin kötülük)

Sen belki pişman olursun;

Belki haya edersin diye; Allâhü Teâlâ hazretleri,

Nice kereler lutfüyle onları Örtür!

Nice kere keremini...

Eğer suç tekrarlanırsa;

Adlini izhâr edip, cezalandırır...

Böylece lutfü ve adli zahir olur.

Muhakkak ki, ben münafıklardan münafıkları vasıtasıyla intikam alırım. Sonra da (döner) bütün münafıklardan intikam alırım." Bu hüküm, Allah'ın kitabındaki şu kavli-i şeriftir: Ve işte biz, zâlimlerin bazısını bazısına kesbleri sebebiyle, böyle dost ederiz. El-En'âm: 129, Bu âyet-i kerimeyi okuyun. İbni Kesîr tefsiri: c.2, s.177,

²⁹⁹ Keşfü'l-Hafâ: 1687

³⁰⁰ Makâsıdu'l-Hasene s. 324, İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/140-141.

³⁰¹ Makâsıdu'l-Hasene s. 324, İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/141.

³⁰² Makâsıdu'l-Hasene s. 324,

³⁰³ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/141.

³⁰⁴ Makâsıdu'l-Hasene s. 324, İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/141.

³⁰⁵ El-Enbiyâ: 21/H2, Ruhu'l-Beyân tefsirinin metninde bu âyet-i kerime; matbaa hatası olarak; "şeklinde emri hâzır sığası ile yazılmıştır. Ruhu'l-Beyânı yeniden dizen, "Dârü'l-lhyâ-u'Mürâsfl-Arâbi" de maalesef, bu âyet-i kerimeyi bu şekilde yanlış olarak dizmişlerdir. Halbuki doğrusu; şeklinde fiili mâzî ile başlaması gerekir. Çünkü Kur'an-ı kerim'de, şeklinde bir kavli-i şerif, yoktur. Mütercim.

³⁰⁶ Makâsıdu'l-Hasene: hadis no: 666,

³⁰⁷ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/141-142.

Biri müjdeleyici diğeri de korkutucudur," dedi³⁰⁸ (3/104)³⁰⁹

Zâlimlere Hak Söz

Ve bil ki: Mutlak olarak zulüm, Rabbânî feyzi kabul eden ruhanî fitrî istidadı ifsâd etmektedir. Bundan dolayı, zâlimlere hak söz kâr etmez ve onlara fayda vermez. Riyaset ehlinin (başkanlık edenlerin) çoğu, kudret ve galebe için olurlar....³¹⁰

Kıyametin Bazı Alâmetleri

Ve hadis-i şerifte varid oldu:

(Efendimiz s.a.v. hazretleri buyurdular): -"Muhakkak ki kıyametin alâmetlerindedir;

1- Namazların öldürülmesi (zayi edilmesi ve hakkıyla kılınmaması),

2- Şehvetlere tabi olmak,

3- Âmirlerin hâin olması,

4- Vezirlerin (idarecilerin) fasik olmaları... Selmân-ı Farisi (r.a.) hemen atıldı ve sordu:

Babam ve annem ile... Bu olacak mı?" Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

Evet! Ey Selman (bunlar olacakî) Bunlar olduğu zaman, mü'minin kalbi sudaki tuz gibi eriyecektir!

Değiştirmeye güç yetirilmez!" (Selman) dedi:

Veya bu da olur mu?"

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

Evet! (bu olacak.) Ey Selman! Muhakkak ki o gün insanlar çok zelil olacaktır. 0 gün mümin kişi, insanların arasında korkuyla yürüyecektir! Eğer konuşursa (adeta) onu yerler! Yok eğer sukut eder (konuşmazsa) gayzından (kederinden) ölür..³¹¹

"Ravzatü'l-Ahbâr" isimli kitabda da böyledir.³¹²

Zâlimler Zulümleriyle Yok Oldular

Sa'dî (k.s.) buyurdular:

Haberdâr mısın? Haberin var mı? Acem Padişahlarından!

Ki onlar nice zulümler ve haksızlık yaptılar!

Ne o zâlim padişaktan (ve onun zulmünden) bir eser kaldı!

Ne zulme uğrayan o köle (ve gariban ve) mazlumlardan kimse kaldı!³¹³

Yapmaya gücün yetiyorsa da halkın kalbini kırma!

Ve eğer yapacaksan, iyilikte kök sal (yani iyilik yap)!³¹⁴

Allâhüm! Bizleri zulüm ve fesattan muhafaza eti Sen kullan ve şehirleri muhafaza edensin!³¹⁵

Cin Ve İnsin İtirafı

Yüce Meali:

"Ey ins ü cin maşeri! İcinizden size âyetlerimi anlatır ve bu gününüzün gelip çatacağını haber verir peygamberler gelmedi mi?"

"Yâ rabbenâ" diyecekler. "Kendilerimizin aleyhine şâhidleriz." Evet! Dünya hayat onları aldattı da kendi aleyhlerinde olarak kâfir idiklerine şâhid oldular.

Bu şundan ki: Rabbm, memleketleri ahâlisi gafil haldeler iken, zulüm ile helak edici değildir.³¹⁶

Tefsîr-i Şerifi:

Ey ins ü cin mâ'şeri! Size gelmedi mi?"

Yani bunu Allâhü Teâlâ hazretleri kıyamet günü cin ve insanlara diyecektir.

Dünyada size gelmedi mi?" Her bir fırka sizden;

Peygamberleri."

³⁰⁸ Mesnevî-i Manevî-i Şerif: Defter: 4, s. 8,

³⁰⁹ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/142-143.

³¹⁰ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/143.

³¹¹ Müsnedü'l-Firdevs: c. 5, s. 440,

³¹² İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/143-144.

³¹³ Bostan-ı Sa'dî-î Şirâzî s. 38,

³¹⁴ Bu beyit, Bostanda ve Gulistan'da bütün aramalarımıza rağmen bulunamadı.

³¹⁵ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/144.

³¹⁶ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/145.

Allâhü Teâlâ hazretleri tarafından tayin edilmiş peygamberler, demektir. "İçinizden," Bu kavli-i şerif, "Peygamberleri." Kavli-i şerifinin sıfatıdır. Yani sizin kendi içinizden olan peygamberler, demektir....³¹⁷

İnsanlar ve Cinlere Peygamberler Geldi

Bil ki:

Cinler ve insanlar mükelleftir. Bunda (bütün âlimlerin) ittifakı var.

Lakin kendilerine gelen peygamberler, kendi cinslerinden olma ihtimali vardır. Cebrail Aleyhisselâm ve benzerlerinin kendi cinslerinden meleklerin peygamberleri oldukları gibi...³¹⁸

Peygamberin Kendi Cinsinden Gelmesi

Beşerin havâssı, kendi içlerinden (ve cinslerinden) insanların peygamberleridirler.

Çünkü cinsin cinse meyletmesi vardır.

Cinsin cinsten istifade etmesi vardır.

Cinsin kendi cinsine ünsiyet kurması daha çok ve kolaydır.³¹⁹

Cinlere İnsanlardan Peygamber de Gelebilir

Cinlere gelen peygamberlerin kendi cinslerinin dışında yani insanlardan da olma ihtimâli vardır.

Bu da istifade etmeye mâni değildir.

Zira cinlerin havaslarının, peygamberlerden istifade etmeleri caizdir. Onlar (peygamberlerden istifade eden cinlerin havassı) peygamberlerin kendi kavimlerine göndermiş olduğu elçiler ve dine davet eden kişileri olurlar....

Bu insanların havaslarının, meleklerin havaslarından istifade etmesi gibidir.³²⁰

Efendimiz Cinlere ve İnsanlara Peygamberdi

Efendimiz Muhammed Mustafa (s.a.v.) hazretlerinin hem insanlara ve hem de cinlere peygamber olduğunda icmâ vardır. Efendimiz (s.a.v.) her bir fırkayı (ayrı ayrı olarak, hem insan ve hem de cinleri) Allâhü Teâlâ hazretlerine ve âhiret gününe iman etmeye davet ettiler...

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinden önceki peygamberler ise husûsî olarak sadece kendi kavimlerine peygamber olarak gönderildiler....³²¹

Süleyman Aleyhisselâm Cinlere Hükmetti

Süleyman Aleyhisselâm ise cinlere umûmî bir peygamberlik ile gönderilmedi. Belki Süleyman Aleyhisselâm; cinleri;

1- Melik,

2- Cinleri zaptetmek,

3- Ve tam bir idare ile gönderildi....³²²

İçinizden Peygamber Gönderildi Sözü

İçinizden peygamberler," kavli-i şerifi, (iki manâ üzerine mahmurdur:

1- Cinlere ve insanlara kendi cinslerinden peygamberler gönderilmesi...

2- Cin ve insan herkese sadece insanlardan peygamberlerin göndermesidir....)

(Bazı âlimlere göre bu kavli-i şerif) birinci manâ üzerine mahmuldür. Bu da her bir fırkanın peygamberi kendi cinsinden olmasıyla olur (yani cinlere cinlerden peygamber gelmiştir...)

Dahhâk (r.h.) ve ona tabi olanlar bu görüştedir Ve (bunlar):

Zaruret olmadıkça, zahirî manâ'dan dönmek manâsı yoktur!" dediler.

Ve (bunlar) sözlerini (ve düşüncelerini) İbni Abbâs (r.a.) hazretlerinin;

O Allah ki yedi sema yaratmış, arz'dan da onların bir mislini! Aralarından emir inip duruyor, şunu bilirsiniz diye

³¹⁷ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/145-146.

³¹⁸ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/146.

³¹⁹ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/146.

³²⁰ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/146.

³²¹ İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/146-147.

³²² İsmail Hakkı Bursevî (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsîri, Fatih Yayınları:8/147.

ki Allah her şeye kadirdir ve Allah her şeyi ilmiyle ihata etmiştir!³²³ (âyet-i kerimesinin tefsirinde (İbni Abbâs r.a. hazretlerine isnâd edilen şu sözlerle) te'iyid edip desteklediler:

Arzların her birinde, sizin peygamberiniz gibi bir peygamber! Sizin Âdeminiz gibi Adem! Nuh Aleyhisselâm gibi bir Nuh! İbrahim Aleyhisselâm gibi bir İbrahim! Ve İsa Aleyhisselâm gibi bir İsa (gönderildi...) ³²⁴
Âkâm'ül-Mercân" sahibi bu rivayeti (ve düşüncesi) sahih görmüşlerdir ³²⁵

Eleştirilere Kapalı Bir Fikir

(Bu sözleri söyleyen, insanların yaşadığı yer küreyi yedi kat olarak kabul edip, her bir katında da Âdem Aleyhisselâm, Nuh Aleyhisselâm, İbrahim Aleyhisselâm, İsa Aleyhisselâm ve peygamberimiz gibi bir peygamberin geldiğini savunanlar, kendilerini eleştiren ve yukarıdaki sözün "İsrâiliyyat ve merdûd" olduğunu söyleyen muhakkik ve müdekkik bir zat olan İmam Sahâvî hazretlerini şöyle eleştirdiler ³²⁶
Nasıl?

Halbuki İbni Abbâs (r.a.) hazretleri bütün âlimlerin ittifakı ile
"Sultânü'l-Müfessirîn" (Müfessirlerin sultanı ve başlarının tacıdır.) ³²⁷

Bundan dolayı; Sahâvî (r.h.) hazretlerinin "Makâsîdii'l-Hasene" kitabında ki;
Çünkü o bu sözleri "İsrâiliyyât" ³²⁸tan almıştır. Sözünün hiçbir mânâsı yoktur!" dediler... ³²⁹

³²³ Talak: 65/12,

³²⁴ Makâsîdü'l-Hasene, s. 71,

³²⁵ Makâsîdü'l-Hasene, s. 71, İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/147-148.

³²⁶ Konunun daha iyi anlaşılması için bu açıklama tarafımdan buraya konuldu. Mütercim.

³²⁷ İbni Abbâs (r.a.) hazretleri, "Müfessirlerin Sultanı" olduğu için, İsrâiliyyat ve uydurmaların çoğu ona isnat edilmektedir. Onun ilmi ve karizması istismar edilmektedir. Bu sözleri sıradan bir kişiye isnat etseler, belki hiç iltifat edilmeyecektir. İlmî verilerden uzak bir sözün Yahudiler tarafından İbni Abbas hazretlerine isnâd edilmesi onun sahih olduğunu göstermez. Mütercim.

³²⁸ "İSRÂİLİYYAT" İsrail oğullarına mensup, Yahudi menşeli haber, demektir. Yani

İsrâilî bir kaynaktan yazılı ya da sözlü olarak aktarılan, haber, olay ve kıssalar demektir.

İsrâiliyye kelimesinin çoğuludur. İsrail kelimesi, Hz. Yakub'un ismi veya lakabıdır.

"Tevrat indirilmeden önce, İsrail'in (Ya'kub'un) kendisine haram kıldığı şeyler dışında,

İsrailoğullarına bütün yiyecekler helâldi" (Âl-i İmrân, 3/93). Yahudiler Kur'an'da genellikle Benü İsrail (İsrailoğulları) olarak anılırlar.

İbranice olan İsrail kelimesi, "kul" anlamına gelen "isra" ile, Allah anlamına gelen "Il"den oluşup "Allah'ın kulu" demektir.

Ancak Tevrat'taki bir bölüme dayanarak, İsrail kelimesinin "Allah'la uğraşan" anlamına da kullanıldığını söyleyenler vardır.

İsrâiliyyat, sosyal hayatımız, kültürümüz, dinî inançlarımız, tarih ve hasseten tefsire girmiş Yahudi kültürü, Yahudî inancı ve Yahudilerin muharref, akıl ve mantık dışı yalan ve uydurmalarıdır.... Veya İsrailiyat, uyudurulan her bir hurufenin adıdır.

Yahudiler, ilâhî vahyin ve ilmin düşmanlarıdır. Yahudilerin Tevrat'ın ayetlerini bilerek değiştirdiklerine dair Kur'an-ı kerimde bir çok ayet vardır.

"Yahudi olanlardan kimi kelimeleri {Allah tarafından} konuldukları yerlerinden (kaldırıp) değiştirirler" (en-Nisa, 4/46);

"(Yahudiler de) Allah'ın kadriyi O'na layık olacak bir surette hakkıyla takdir etmediler.

Çünkü, "Allah, hiç bir beşere, hiç bir şey indirmedir" dediler. Söyle (onlara) ki; "Musa'nın insanlara bir nur ve hidâyet olmak üzere getirdiği ve sizin de parça parça kâğıtlar haline koyup (işinize geleni gösterip) açıkladığınız, (fakat) çoğunu gizlediğiniz o kitabı kim indirdi? Sizin de atalarınızın da bilmediğiniz şeyler Kur'an'da size öğretilmiştir" (el-En'âm, 6/91).

İsrâiliyyatı İslâm'a uygunluğuna göre üç kısımda mütâlea etmek mümkündür:

1- Sıhhati biliniyor Kur'an-t kerim ve sünnet-i seniyyeye uygun olanlardır. Bunlar kabul edilir.

2- Yalan olduğu biliniyor Kur'an'a ters düşenler; bunlar asla kabul edilmez, rivayeti caiz değildir.

3- Sıhhatini tam olarak bilmediklerimiz. Bunlar ne kabul edilir ve ne de reddedilir

4- İsrail oğullarından gelenler, her kitab ve sünnette mevcut değilse, akıl ve mantığa vurulmalı. Akıl ve mantığı ters olan asla kabul edilmemelidir.

5- İlmî ölçülerle ölçülmelidir.... Akıl ve mantığa uygun olduğu halde, zamanın ilmî ölçülerine aykırı ise yine kabul edilmemelidir. Meselâ Yahudiler, dünyanın ömrünün yedi sene olduğunu söylerler... Halbuki bu gün ilme göre dünya milyarlarca sene yaşlıdır., Yahudilerin bilgileri, tamamen silinip atılmalıdır.

Yahudilerin bilgilerinin kabul edilmemesi hakkında bir çok hadis-i şerif mevcuttur. Yahudiler, bir çok "İsrâiliyyat" haberlerini İslâm'a sokmaya çalışmışlardır. Bunların bazıları, belki o tabiî devrinde yeni Müslüman olan bazı Yahudî âlimleri, İslâm dinini tam öğrenmeden, kendi tarih kitaplarındaki bazı hikâyeleri aktarmalarına dayanabilir; ama çoğunlukla kasıtlı olarak İslâm dinine sokulmuştur. Yahudî âlimlerin çoğu da zahiren Müslüman görünüp, Müslümanlara yaklaşmış ve Müslümanlar arasında çok sevilen İbni Abbas (r.a.) hazretlerinin mübarek isimlerini istismar ederek; uydurma rivayetlerini ona isnâd etmişlerdir. İbni Abbâs (r.a.) hazretlerinin karizması Yahudî münafıkların işlerini çok kolaylaştırmıştır...

Yahudiler tarafından Müslümanlara aktarılan bilgilerin çoğu. İslâm'ın akaidini kökünden sarsan ve Müslümanları dininden uzaklaştıran tevhid inancı, akıl ve mantık dışı yalanlar ve uydurmalarıdır.

Yahudiler, bir çok peygamberleri öldürdükleri ve peygamberlere eziyet ettikleri için; hemen hemen bütün peygamberlere iftihar etmişlerdir. Yahudilerin tarih ve özellikle peygamberlerle ilgili verdikleri bilgiler, asla kabul edilmemelidir.

Yahudilerin dünyanın yaratılış hakkında uydurdıkları ve İbni Abbas (r.a.) hazretlerine isnâd ettikleri;

Arzların her birinde, sizin peygamberiniz gibi bir peygamber! Sizin Ademiniz gibi Ademî Nuh Aleyhisselâm gibi bir Nuh! İbrahim Aleyhisselâm gibi bir İbrahim!

Ve İsa Aleyhisselâm gibi bir İsa (gönderildi...) Makâsîdü'l-Hasene, s. 71, Sözleriyle birlikte Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine de;

Arzlar, (insanların yaşadıkları yeryüzü) yedirir! Her arz'da sizin peygamberiniz gibi, bir peygamber vardır." Makâsîdü'l-Hasene. no:91, gibi ilmî verilerine uymayan bir söz isnat ettiler... İsrâiliyyat hakkında çok uyanık olmak lazım. Isnad edilen şahsın karizması ne olursa, olsun işitilen bir haberi, mutlaka; Kur'an-ı kerim, Hadis-i şerif, Akâid ve ke'âm. Usûl-u Fıkıh. Usûl-u tefsir, Akıl ve mantık. İlmî verileri süzgecinden geçirmeliyiz....

İsrâiliyyat hakkında daha geniş bilgi için "Usul-u Tefsir" isimli çalışmama bakınız. Mütercim.

³²⁹ İsmail Hakkı Bursevi (k.s), Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınları:8/148-149.